

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra sociální patologie a sociologie

Rizika pěstounské péče na přechodnou dobu

Bakalářská práce

Jméno: Markéta Lažová, DiS.

Studijní program: B 7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální patologie a prevence

Vedoucí práce: PhDr. Jiří Kučírek, Ph.D.

Hradec Králové

2017

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Zadání bakalářské práce

Autor: Markéta Lažová, DiS.

Studium: P14K0231

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální patologie a prevence

Název bakalářské práce: Rizika pěstounské péče na přechodnou dobu

Název bakalářské práce AJ: The Risks of the Foster Care for Temporary Period

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce pojednává o jedné z možností náhradní rodinné péče, která umožňuje svěřit dítě, převážně raného věku, do přechodné péče odborně vyškolených pěstounů - profesionálů. V teoretické části se práce zaměřuje na subjekty pěstounské péče, pozitivní dopady a rizikové okruhy pěstounské péče na přechodnou dobu, jako je zneužívání finančních prostředků, problematiku akceptace dalšího dítěte v rodině či regeneraci rodiny. V praktické části práce je využito kvalitativního výzkumu, respektive rozhovorů se samotnými pěstouny a také odbornými pracovníky. Získaná data jsou pak zhodnocena a interpretována.

ARCHEROVÁ, Caroline. Dítě v náhradní rodině: Nejčastější problémy při výchově mladších dětí v náhradní rodině. Vydání 1. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-578-4. BUBLEOVÁ, Věduna, Jiří KOVAŘÍK, Hana PAZLAROVÁ a Renata JANÍČKOVÁ. Mezinárodní srovnání přístupů a forem realizace pěstounské péče se zřetelem k využití profesionálních pěstounů při řešení situace ohroženého dítěte a reintegrace rodiny. Vydání 1. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2002. LANGMEIER, Josef a Zdeněk MATĚJČEK. Psychická deprivace v dětství. Vydání 2. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1983-5. MATĚJČEK, Zdeněk a kolektiv. Náhradní rodinná péče: Průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny. Vydání 1. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8. ŠKOVIERA, Albín. Dilemata náhradní výchovy. Vydání 1. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-318-5.

Garantující pracoviště: Katedra sociální patologie a sociologie,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Jiří Kučírek, Ph.D.

Oponent: doc. PhDr. Iva Jedličková, CSc.

Datum zadání závěrečné práce: 5.1.2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citovaných zdrojů.

V Hradci Králové dne 24. 4. 2017

.....

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucímu práce PhDr. Jiřímu Kučírkovi, Ph.D. za pomoc a cenné rady, které mi během psaní této bakalářské práce poskytl.

Anotace

LAŽOVÁ, Markéta. *Rizika pěstounské péče na přechodnou dobu*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2017. Bakalářská práce.

Bakalářská práce pojednává o jedné z možností náhradní rodinné péče, poměrně novém institutu pěstounské péče na přechodnou dobu, která umožňuje svěřit dítě převážně raného věku do přechodné péče odborně vyškolených pěstounů-profesionálů.

V teoretické části se práce zabývá rodinou a jejím významem pro dítě, především pak v oblasti vytvoření bezpečné citové vazby a na druhé straně poruchami či absencí připoutání, které vyplývá z nepodnětného prostředí. Hlavním tématem je samotná pěstounská péče na přechodnou dobu, její subjekty, pozitivní dopady a rizikové situace, které plynou z jejích specifik. Je zde předložen nástin zkušeností s touto formou náhradní rodinné péče v zahraničí, které byly inspirací pro vytvoření tohoto institutu v České republice. V praktické části práce je využito kvalitativního výzkumu prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů s odbornými pracovníky a pěstouny. Získaná data jsou následně zhodnocena a interpretována.

Cílem práce je předložit vhled do této oblasti náhradní rodinné péče, poukázat na její klady, vytipovat reálná rizika a zdůraznit oblasti, kde je, dle respondentů, zainteresovaných pracovníků a pěstounů, prostor vhodný pro změny.

Klíčová slova: rodina, citová vazba, pěstounská péče na přechodnou dobu, dítě, biologická rodina, náhradní rodina, pěstoun

Annotation

LAŽOVÁ, Markéta. *The Risks of the Foster Care for Temporary Period*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2017. Bachelor Thesis.

This bachelor work deals with one of the possibilities of the substitute family care, the relatively new form of the temporary foster care, which makes possible to entrust a child (predominantly young aged) to the temporary care of trained foster-the professionals.

The theoretical part of the work deals with a family and its importance for a child, particularly in the area of safe emotional relationship creation and on the other side with the disturbances or absence of the relationship which is the result of stimulation environment absence. The main topic is the temporary foster care, its subjects, positive impacts and risk situations which result from its specifics. The work contains the outline of the experiences with temporary foster care abroad which were the inspiration for creation of such institute in the Czech Republic. The practical part of the work uses the qualitative research by means of semi-managed dialogs with professionals and fosters. The obtained data is consequently evaluated and interpreted.

The goal of the work is to provide the insight into this area of substitute family care, point out its assets, call the attention to its risks, and stress the areas where the environment is suitable for improvements (according to the respondents, concerned workers and fosters).

Keywords: family, emotional attachment, foster care of temporary period, child, biological family, foster family, foster parent

Obsah

Úvod	8
TEORETICKÁ ČÁST	10
1 Rodina	10
2 Citová připoutanost a její poruchy	12
2. 1 Citová deprivace dítěte	13
3 Negativní dopady ústavní výchovy v raném věku dítěte	15
4 Pěstounská péče na přechodnou dobu	17
4. 1 Pěstoun poskytující přechodnou pěstounskou péči	19
4. 1. 1 Profil pěstouna na přechodnou dobu	21
4. 2 Dítě vhodné k umístění do přechodné pěstounské péče	21
4. 2. 1 Profil dítěte v přechodné pěstounské péči	23
4. 3 Zkušenosti s přechodnou pěstounskou péčí v zahraničí	24
5 Rizikové aspekty pěstounské péče na přechodnou dobu	26
5. 1 Přechodné pěstounství jako lehký výdělek	27
5. 2 Putování dětí z rodiny do rodiny	29
5. 3 Důležitost a úskalí kontaktu s biologickou rodinou	30
5. 4 Nedostatek kvalitních pěstounů a profesionálních sociálních služeb	32
5. 5 Vyhoření a ukončení pěstounské péče na přechodnou dobu	33
EMPIRICKÁ ČÁST	35
6 Metodika vlastního výzkumného šetření	35
6. 1 Výběr respondentů	35
6. 2 Metodika získávání dat	36
6. 3 Analýza získaných dat	36
7 Interpretace výsledků výzkumného šetření	37
7. 1 Výhody umístění dítěte do přechodné pěstounské péče	37
7. 2 Ústavní výchova jako kontrast přechodné pěstounské péče	38
7. 3 Pěstoun jako profesionální rodič	40
7. 4 Přechodná pěstounská péče jako šance pro všechny děti	41
7. 5 Motivace finanční a srdeční	43
7. 6 Roztříštěnost zaštiťujících institucí a organizací	44
7. 7 Kontakt s biologickou rodinou	46
7. 8 Nerovnováha ve vztahu pěstouna a biologického rodiče	47
7. 9 Přechodná péče se skrytou adopcí	48
7. 10 Ideální doba trvání přechodné péče	49
7. 11 Cesta z pěstounské rodiny	50
7. 12 Ukončení přechodné pěstounské péče není dostatečně nastaveno	51
7. 13 Co je důležité zlepšit v systému přechodné pěstounské péče	52
Závěr	54
Seznam použitých zdrojů	57
Seznam příloh	61

Seznam použitých zkratek

DD	dětský domov
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
NRP	náhradní rodinná péče
OSN	Organizace spojených národů
OSPOD	orgán sociálně právní ochrany dětí
PP	pěstounská péče
PPPD	pěstounská péče na přechodnou dobu

Úvod

Tématem mé bakalářské práce je pěstounská péče na přechodnou dobu a její rizika plynoucí ze specifík této formy náhradní rodinné péče. Hlavní myšlenkou a snahou přechodné péče je uchránit dítě od výchovy ústavní a snížit tak počet dětí, které v kolektivních zařízeních vyrůstají.

Práce předkládá vhled do této poměrně nové oblasti náhradní rodinné péče a cílem je vytipování a rozbor jejích reálných rizik a výhod, to vše na podkladě výpovědí zainteresovaných osob, tedy samotných pěstounů, referentů sociálního odboru a pracovníků doprovázejících organizací.

Dané téma jsem zvolila nejen ze svého osobního zájmu o tuto problematiku, ale také pro její aktuálnost a diskutabilnost mezi laickou i odbornou veřejností. S náhradní rodinnou péčí jsem se setkala v rámci praxe konané na odboru sociálně-právní ochrany dětí, měla jsem také možnost pracovat s dětmi v dětském domově, kde jsem mohla srovnávat rozdíly mezi dětmi vyrůstajícími v ústavní péči od narození a dětmi, které alespoň část života strávily v rodině.

Česká republika již řadu let čelí kritice mezinárodní úrovně, která je reakcí právě na umístování dětí do zařízení kolektivní výchovy a to zejména dětí nejmladších. Mnoho výzkumů¹ poukazuje na negativní vliv ústavní výchovy na vývoj dítěte. Nejen tyto výzkumy se staly silným impulzem ve snaze tuto situaci změnit a zlepšit. Česká republika tento významný krok učinila přijetím novely zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, která vešla v platnost prvního ledna roku 2013

¹ Uvádíme několik příkladů:

A) 1952, 1957 - anglický výzkum koncepce psychické deprivace a attachmentu, Bowlby, Robertson.

B) 1963 - kniha Psychická deprivace v dětství autorů Matějčka a Langmeiera a na ni navazující film Děti bez lásky, ve kterém jsou pomocí autentických záběrů srovnávány podmínky vývoje dětí v ústavním prostředí a v rodině.

C) 1964 - krátkodobý výzkum sledující děti v ústavním zařízení do jejich dvou let, Schutz a Wolfová.

D) 1974 - výzkum vývoje dětí v kojeneckých ústavech, Matějček, Langmeier.

E) 1990 - výzkumná práce Diagnostika a reparaibilita psychické deprivace, Koluchová.

F) 1960 - 1997 - dlouhodobá výzkumná práce Matějčka, Bubleové a Kovaříka, která sleduje vývoj dětí, které od útlého dětství vyrůstaly v ústavní výchově.

G) 2010-2011 - výzkum MPSV Vývoj dětí v náhradních formách péče, Ptáček, Kuželová, Čeledová.

H) 2015- výzkum etopedického týmu Vojtová, Červenka, Běhouňková a kol., snaha podat obraz specifických potřeb dětí v ústavních zařízeních.

I) 2015 - výzkum Národního institutu pro děti a rodinu a odborníků z 1. lékařské fakulty a Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy s názvem Děti na cestě - Vliv náhradních forem péče na vývoj dětí a život dospělých.

a zlepšila podmínky pro výkon pěstounské péče na přechodnou dobu. Vláda tak zřídila pozici profesionálních pěstounů, aby dostala hlavního cíle přechodné pěstounské péče a to poskytnout alternativní formu náhradní péče pro nejmenší děti, ale i starším dětem, které by jinak byly umístěny do ústavů v případech, kdy biologičtí rodiče péči nezvládají nebo vyžadují pomoc v těžkých životních situacích, na jejichž vyřešení potřebují čas a často podporu zvenčí.

Každé dítě potřebuje rodiče či jinou pečující osobu, která mu poskytne pocit bezpečí a jistoty a věnuje se mu s plným nasazením. V případě, kdy biologický rodič tuto pozici nemůže, nechce či neumí zastat, je nutné, aby potřeby dítěte byly naplněny a uspokojeny někým jiným. Je nezpochybnitelné, že rodina hraje v životě dítěte nenahraditelnou roli a pokud je umístěno do vhodné náhradní rodiny namísto do ústavní péče, není v takové míře ohroženo vznikem traumatizujících a jinak negativních prožitků. Je schopno se lépe rozvíjet a i proto je vyšší šance, že v budoucnu nezatíží společnost rizikovým chováním, které je tak časté u dětí, které prošly ústavní výchovou.

V teoretické části práce jsou vymezeny základní pojmy vztahující se k dané problematice. Kapitoly se zaměřují na problematiku rodiny, teorii attachmentu, tedy citového připoutání, jsou zde zmíněny zisky pro dítě, které plynou z přechodné pěstounské péče vůči výchově ústavní. V oblasti přechodné péče je pozornost věnována také pěstounovi a dítěti, které bývá do tohoto typu náhradní péče umístěno, tyto informace jsou doplněny o zkušenosti s přechodnou pěstounskou péčí v některých zahraničních zemích. V poslední kapitole teoretické části jsou zmíněna rizika související s touto formou pěstounské péče.

Tato témata jsou také základem pro empirickou část, kdy tvoří hlavní osnovu rozhovorů, které byly vedeny s respondenty. Empirická část je zaměřena na pozitiva a negativa pěstounské péče na přechodnou dobu a s nimi spojená rizika z pohledu zainteresovaných odborných pracovníků, respektive pracovníků sociálního odboru a doprovázejících organizací a samotných pěstounů na přechodnou dobu. Jako výzkumný prostředek byla vybrána a použita kvalitativní metoda polostrukturovaného rozhovoru, a to vzhledem k nutnosti získat zkušenosti a názory odborníků, které jsou podloženy praxí a znalostí dané problematiky.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Rodina

Zažít rodinu a vyrůstat ve zdravém, laskavém prostředí by mělo mít možnost každé dítě. V Deklaraci práv dítěte přijaté OSN v roce 1959 stojí: „Dítě potřebuje k plnému a harmonickému vývoji své osobnosti lásku a porozumění. Pokud je to možné, má vyrůstat v péči svých rodičů, kteří jsou za ně odpovědní, a v ovzduší přízně, morálního i materiálního zabezpečení; dítě v útlém věku může být odloučeno od své matky pouze za výjimečných okolností. Společnost i úřady jsou povinny poskytovat zvláštní péči dětem bez rodičů a dětem bez přiměřených prostředků k životu. Finanční podpora státu a jiná pomoc dětem z početných rodin je žádoucí.“ (Skoblík, 2002, s. 170)

Rodina je systémem dynamickým, podmíněným společností a kulturou a proměňuje se v závislosti na čase a prostoru. Její vnitřní struktura je velmi složitá, je tvořena propletenými vazbami uvnitř i vně s okolním světem. Nikdy nemůžeme usuzovat o fungování rodiny pouze z toho, jak rodina vypadá napohled. Každá rodina je jedinečným systémem a to, co je vhodné a žádoucí pro jednu rodinu, nemusí být přiměřené a požadované pro rodinu jinou.

Rodina je nenahraditelná pro vývoj a rozvoj v duševní, tělesné a sociální oblasti dítěte a tudíž je velmi důležité, aby byla funkční a poskytovala tak dítěti co nejpodněnější prostředí, to vše na podkladě emocionálního zájmu rodiče nebo jiné mateřské osoby. Matějček (1986, s. 9) popisuje vhodné prostředí rodiny jako prostředí, kdy rodiče mají rádi nejen své dítě, ale stejnou náklonnost chovají i k sobě navzájem. Taková rodina dokáže vytvořit společenství, které bude trvat po celý život a každý člen zde nalezne přístav bezpečí a jistoty. Matějček (1994, s. 15) dále rozlišuje mezi rodičovstvím biologickým a psychologickým. Ne vždy biologické rodičovství vyústí v to psychologické, v takovém případě musí nastoupit rodina náhradní, která dítěti poskytne plnohodnotnou péči a zázemí. Podstavou psychologického rodičovství je vnitřní a bezpodmínečné přijetí dítěte, o kterém rozhodují rodičovské postoje. Ty jsou formovány předchozím životem člověka, především zkušenostmi, které si člověk přináší si z vlastní rodiny. Psychologické rodičovství má významný vliv na vývoj dítěte a v případech kdy biologičtí rodiče ve výchově selhávají je rodičovství psychologické, tedy náhradní vždy výhodnější.

Prostředí rodiny je svébytné a dítě si v něm osvojuje základní vzorce chování a jednání, které jsou pak rozhodující pro jeho postoje ve společnosti, především v interpersonálních vztazích. Jsou to vzorce pozitivní, ale také negativní. Rodiče, členové rodiny a další blízcí lidé jsou pro dítě objekty pozorování a následného napodobování. To, jakou osobností se dítě stává, je zrcadlením kvality rodiny. Rodinnou historii a zátěž z biologické rodiny si s sebou dítě nese po celý svůj život.

Neexistuje jedna univerzální definice rodiny, můžeme ji vymezit z pohledů různých vědních oborů, které se danou problematikou zabývají. Tyto se pak mohou v jistých aspektech odlišovat, vždy je ale jejich podstatou kvalitní zázemí a vztah vůči dítěti.

Pedagogický slovník definuje rodinu jako nejstarší společenskou instituci, která plní funkce socializační, ekonomické, reprodukční a další. Zároveň vytváří emocionální klima, formuje interpersonální vztahy, hodnoty a postoje. (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 202)

Matoušek (2003, s. 183) popisuje rodinu jako skupinu lidí, která je navzájem spojena pokrevními pouty nebo právním svazkem, je institucí unikátní a nenahraditelnou, která poskytuje dítěti základní pocit jistoty v blízkých lidech.

Z psychologického hlediska definuje Sobotková (2001, s. 22) rodinu jako skupinu lidí se společnou historií, současnou realitou a budoucím očekáváním vzájemně propojených transakčních vztahů. Vždy, když mezi blízkými lidmi existují intenzivní a kontinuální, psychologické a emocionální vazby, může být použit pojem rodina, i když jde o rodinu náhradní.

Škoviera (2007, s. 33) uvádí, že současná rodina balancuje mezi dvěma póly. Na jedné straně se snaží být rodinou moderní a přizpůsobovat se společenským změnám a trendům, jako jsou minimalizace počtu dětí v rodině, upřednostňování kariéry, emancipace žen či individualizace života členů rodiny. Na straně druhé stále ještě prezentuje některé tradiční rodinné hodnoty, které vytvářejí vhodné prostředí pro výchovu, jako jsou stabilita svazku, přítomnost sourozenců nebo vědomí rolí v rodině.

Klasická sociologická definice předkládá rodinu jako „...legitimizovaný svazek, jehož hlavním cílem je plození a ochrana dětí a legitimizace potomstva a pro které je typické

vymezení práv a povinností mezi jednotlivými členy, vzájemné ekonomické závazky a jasně vymezený životní prostor.“ (Berger, 2002, cit. Šubrt a kol., 2014, s. 11)

Rodina tedy sehrává velmi významnou a nezastupitelnou roli v životě dítěte. Mimo uspokojení základních potřeb je důležité vytvoření adekvátní sociální stimulace, smysluplného světa a vytváření pozitivní identity, jejímž obsahem je zdravé sebevědomí, sebehodnocení a životní perspektiva. (Trubačová a kol., 2011, s. 10)

2 Citová připoutanost a její poruchy

Připoutání je prvním mezilidským vztahem dítěte, který tvoří základní kámen jeho osobnosti. Představuje dlouhodobou emoční vazbu, která je bezpečná a je typická vzájemností citového vztahu. Kvalita tohoto citového pouta se projevuje především v zátěžových situacích, jako je odloučení dítěte od matky. Je tedy žádoucí, aby dítě v raném věku prožilo silné citové navázání k mateřské či jiné blízké osobě, jehož podmínkou je příznivé soužití v kruhu rodiny. Archerová (2001, s. 22) popisuje dobrou ranou vazbu jako nejlepší základ pro dítě, který může přispět ke snížení míry úzkosti, což má vliv na další tělesný a duševní stav a celkový rozvoj dítěte.

Teorii citové připoutanosti neboli attachmentu formuloval a popsal v 50. letech 20. století anglický psychoanalytik John Bowlby a to na podkladě pozorování dětí a mladých lidí, kterým chyběla mateřská péče. V průběhu empirických výzkumů bylo prokázáno, že během prvních dvanácti měsíců si všichni novorozenci vytvářejí silné pouto k mateřské osobě. Neshody ale panují ohledně toho, jak rychle tato vazba vzniká, jakými procesy se udržuje a jak dlouho přetrvává. (Bowlby, 2010, s. 160)

Vrtbovská (2010, s. 17) předkládá attachment jako pojem „...který vystihuje velmi komplexní blízkou vazbu mezi dítětem a matkou, popřípadě prvotním pečovatelem či mateřskou postavou. Zahrnuje vzájemné pocity porozumění, sdílení emocí, přijetí, vytrvalost a lásku. Tato vazba se vytváří v interakci s dospělým, který o dítě pečuje a postupně se zvnitřňuje. Stává se vnitřní psychologickou „bezpečnou základnou“. Místem vnitřně zažívaného bezpečí, které dítěti poskytuje rodičovská postava.“

V období prenatalním je dítě s matkou spojeno v jeden biologický celek, narozením se fyzicky oddělí, ale stále má přirozenou potřebu přijímat mateřskou péči tak, jako by bylo její součástí. Vágnerová (2012, s. 115 - 118) uvádí, že v prvních měsících

života vzniká vazba symbiotická, která dítěti usnadňuje adaptaci na svět a je základem pocitu jistoty a bezpečí. Tato vazba je velmi těsná. Po půl roce života je dítě schopno spolehlivě odlišit matku - mateřskou osobu - od ostatních lidí. Osoba, která se k dítěti chová mateřsky, je objektem, který dítě chápe jako trvalý. V pozdějších měsících navazuje dítě vazbu i s ostatními členy rodiny. V případě, že se o dítě zajímá také otec a věnuje se mu, stává se pro něj významnou bytostí. Tento vztah může působit jako pojistka v případě, že by chování matky nebylo z hlediska potřeb uspokojivé. Optimální variantu samozřejmě představuje stav, kdy má dítě bezpečný a jistý vztah s oběma rodiči. Ve věku od jednoho do tří let se dítě začíná od matky odpoutávat a začíná se dotvářet jeho identita. Jako důkaz vytvořené citové vazby přetrvává separační strach, tedy strach a nejistota při odloučení dítěte od matky.

Bowlby (2010, s. 192) také poukazuje na fakt, že dítě dokáže velmi pohotově reagovat na sociální podněty a tak není výjimkou, že se připoutá i k jiným lidem či dětem stejného věku, z čehož vyplývá, že se vazebné chování může objevit i vůči osobě, která neudělala nic pro uspokojení jeho fyziologických potřeb.

Podle kvality vztahů mezi dítětem a pečující osobou se utváří vazba jistá nebo nejistá. Pokud je vazba mezi dítětem a mateřskou osobou ohrožena, může docházet k negativním projevům v chování. Bowlby (2010, s. 186) uvádí: „Žádnou formu chování nedoprovází silnější pocity než vazebné chování. Osoby, k nimž je zaměřeno, jsou milovány a jejich příchod je radostně vítán. Pokud je dítě v ničem neohrožené přítomnosti hlavní vazebné postavy, nebo je mu tato postava snadno dosažitelná, cítí se v bezpečí. Hrozba ztráty vytváří úzkost a skutečná ztráta zármutek; obojí navíc pravděpodobně vyvolá hněv.“

2.1 Citová deprivace dítěte

Příznaky, které poukazují na poruchy rané vazby, jsou poměrně dobře rozpoznatelné. Takovéto dítě bývá velmi často plačtivé a nedokáže se uklidnit ani v náručí matky. Jiným případem může být dítě emociálně ploché, které nevyhledává citové podněty a útěchu ani ve chvíli, kdy si ublíží. Dobrá raná vazba je nejlepším základem pro dítě, a pokud chybí nebo je nejistá, projeví se u dítěte již výše zmíněnými příznaky, ty můžeme zahrnout do tzv. syndromu citové deprivace. Ten je typický především pro děti vyrůstající v ústavních zařízeních náhradní péče.

Citová deprivace je jednou z úrovní psychické deprivace, kterou se velmi podrobně zabývali Matějček a Langmeier (2011, s. 26), ti ji definují takto: „Psychická deprivace je psychický stav vzniklý následkem takových životních situací, kdy subjektu není dána příležitost k ukojení některé jeho základní (vitální) psychické potřeby v dostačující míře a po dosti dlouhou dobu.“

Psychická deprivace je velmi vážné narušení, kde platí, že čím mladší dítě je, tím více je závislé na svém prostředí, především na matce, a proto je deprivací poškození nejvíce nebezpečné právě v raném věku. Koluchová (1992, s. 43-44) upřesňuje, že v tomto věku je dítě velmi ovlivňováno a utvářeno svým prostředím, začínají se u něho rozvíjet specifické lidské činnosti jako řeč, myšlení, tvořivá činnost a sociální vztahy. Nejdůležitějším činitelem v utváření osobnosti dítěte je tedy funkční rodina, která je schopna uspokojovat jeho psychické potřeby. Podstatou deprivace je tedy nedostatek ve vztahu dítěte k objektu jeho pudových tendencí, k matce. (Matějček, Langmeier, 2011, s. 267)

Dítě, které muselo delší dobu žít v citově chudém prostředí, má vážné problémy na úrovni citových vztahů na všech dalších vývojových stupních, jak na úrovni jejich vytváření a udržení, tak na úrovni přijímání. Je velmi pravděpodobné, že takto deprivovaný jedinec si jako svého partnera vybere podobně citově strádajícího jedince. Matějček (1986, s. 39) jako rizika těchto partnerství uvádí předávání citové chudoby, nepříznivé životní atmosféry a nezdravých vývojových podmínek dalším generacím. Z toho vyplývá jediné - dítě potřebuje lásku, především pak ve smyslu pevného a hlubokého pocitu jistoty, že patří někomu, kdo ho neopustí, na koho se může spolehnout.

Porucha připoutání a citová deprivace je stavem velmi komplikovaným a závažným. Dnes již nepřevládají názory, že je stavem trvalým, který nelze napravit. Samozřejmě záleží na několika faktorech, jako je věk dítěte, doba, po kterou bylo vystaveno nepodnětnému prostředí a také možnost nápravy v rodině. Matějček a Langmeier (2011, s. 310) v souvislosti s tím uvádějí: „Těžké a dlouho trvající deprivace působí v psychické struktuře dítěte zpravidla hluboké změny, které mohou být trvalé. Čím mladší je dítě a čím déle deprivace trvá, tím menší je naděje, že bude možno následky beze zbytku odstranit.“ Jako prostředky nápravy autoři (2011, s. 311 - 312) uvádějí vytržení dítěte z nepodnětného prostředí, využití adaptační terapie, zajištění

podmínek pro optimální rozvoj dítěte a využití speciálních výukových metod. V některých případech se uplatňuje psychoterapie, především v oblasti nápravy sociálních vztahů dítěte, nejvyšší úrovní je pak resocializace dítěte, tedy opětovné začlenění do společnosti, které využívá formy rodinných a skupinových terapií.

3 Negativní dopady ústavní výchovy v raném věku dítěte

Kojenecké ústavy a umístování novorozenců a dětí do tří let do zařízení náhradní výchovné péče jsou stále aktuálním a velmi diskutovaným tématem. Současná ministryně práce a sociálních věcí Marksová se snaží argumentovat pro vyšší využívání náhradní rodinné péče a zřizování tzv. rodinných center, která by měla nabízet poradenství a terénní služby biologickým a pěstounským rodinám a tím tak snížit počty dětí, které jsou umístovány do ústavní výchovy. I v dnešní době, kdy jsou již známy negativní dopady ústavní výchovy na vývoj dítěte, zde stále setrvává velký počet dětí. „Akční plán vlády počítá s tím, že do roku 2020 začne platit zákaz umístování malých dětí do ústavů, stanoví se maximální kapacita dětí v dětských domovech a péče o děti se sjednotí pod jeden úřad – ministerstvo práce a sociálních věcí.“ (Hronová, 2017)

Kojenecké ústavy a dětské domovy pro děti do tří let jsou speciální zdravotnická zařízení léčebně preventivní péče spadající do rezortu Ministerstva zdravotnictví a pečující o děti ve věku do tří let². Poskytují komplexní péči dětem, kterým ji nemůže zajistit rodina. Tradice kojeneckých ústavů u nás je poměrně dlouhá, vznik prvního kojeneckého ústavu se datuje do roku 1922. Již počátkem šedesátých let se začíná hovořit o negativních dopadech ústavní výchovy a o možnosti psychické deprivace dětí vyrůstajících mimo rodinné prostředí. V této době se také mění důvody přijímání dětí, kdy díky zlepšující se zdravotnické péči a povinnému očkování jsou hlavními důvody umístování dětí sociální problémy rodiny. (Bruthansová, Červenková, Pechanová, 2005, s. 10)

Od devadesátých let minulého století se v těchto zařízeních mnohé změnilo, pracují zde profesionálové, kteří jsou řádně vzděláni v péči o ohrožené děti, zařízení jsou vedena atestovanými dětskými lékaři. Počty dětí zde umístovaných klesly a tím se zkvalitnila a individualizovala péče o ně. Matoušek a Browne (2007, s. 4) uvádějí, že

² Zákon č. 20/1966 Sb. o péči o zdraví lidu., ve znění pozdějších předpisů, odd. 1 Poskytování zdravotní péče.

„...vinu za nepříznivé působení ústavů na děti nelze svalovat na pracovníky ústavů. Ti často jednají s nejlepšími úmysly a vydávají mnoho sil na to, aby dětem kompenzovali nepřítomnost rodiny. Chyba je v systému, v tom, jak je péče organizovaná.“

Matoušek (1999, s. 19 - 20) srovnává ústavní a rodinnou výchovu: „Být někde doma znamená být v prostředí, které cítíme jako svoje, jako to pravé, to normální, i když jiným lidem se totéž prostředí jeví jako cizí, zvláštní. Ústav je vždycky pokusem o umělý domov, azyl; má být sférou jistoty. Ústav je do jisté míry světem pro sebe, ostrovem soběstačného řádu, v němž je život omezenější a předvídatelnější než v okolním sociálním světě.“

Velkým rizikem plynoucím z pobytu v ústavním zařízení je psychická deprivace, která je popsána v kapitole předešlé. Psychická deprivace hrozí ve všech zařízeních, ve kterých vznikají kolektivy dětí. Následuje po dlouhodobé absenci psychických podnětů, působením nestimulujícího prostředí a nedostatečně podnětné péče. Matoušek (1999, s. 63) jako další uvádí střídání pečujících osob, kdy děti „...jsou několikanásobně méně než v rodině podněcovány ze strany dospělého a mají také několikanásobně méně příležitostí samy dospělého upoutat svým projevem“. Péče směřovaná k dítěti je omezena na uspokojení základních životních potřeb a pozornost vůči dítěti je natolik omezena, že chybí možnost dosáhnout přiměřené interakce s pečující osobou, čímž nedochází k posilování a upevňování vztahu.

Matoušek a Browne (2007, s. 4) předkládají na podkladě zahraničních prací, které se opírají o sledování elektrické aktivity a mozkových funkcí, že „...dětem vyrůstajícím v deprivacním prostředí funguje mozek jinak než dětem vyrůstajícím v rodinách. Jejich mozek je méně aktivní a v některých oblastech – zejména v temporální části mozkové kůry – ve srovnání s dětmi vychovávanými v rodinách doslova zakrňuje. Děti vyrůstající v ústavech mají špatnou schopnost vcítovat se do druhých lidí, neorientují se dobře v mezilidských vztazích, často neumějí řešit konflikty bez agresivity, mají nízké sebehodnocení, hůře se orientují v morálních normách a v hodnotových dilematech.“ Autoři tedy tyto děti považují za „úspěšné“ kandidáty všech možných způsobů sociálního selhání a s tím spojené problémy uplatnit se dobře na trhu práce nebo si založit vlastní funkční rodinu. Puras (2011, s. 7) charakterizuje, že „...kojenec je geneticky předurčen k tomu, aby reagoval na

pečující osobu, která mu bude odpovídat, bude s ním hovořit, citlivě s ním zacházet a představí mu nové podněty bezpečným, předvídatelným, opakovaným a postupným způsobem, který je přiměřený vývojové fázi kojence. Růst a rozvoj mozku tedy může být podpořen kvalitní péčí a bezpečnou citovou vazbou.“ Browne (2007, s. 4) dále zdůrazňuje, že každý strávený den v ústavu snižuje životní šance dítěte. Jako čas, po kterém si malé dítě nese již trauma s dlouhodobými následky, uvádí tři měsíce.

Nejen z těchto poznatků vyplývá, že čím dříve dítě opustí ústavní péči, tím lépe se z ní zotaví. Velmi důležitým aspektem by mělo být využití doby pobytu dítěte ve zvláštním zařízení k možné sanaci biologické rodiny či vytipování vhodné rodiny náhradní.

4 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Institut pěstounské péče na přechodnou dobu pevně zakotvil v systému péče o ohrožené děti již v lednu roku 2006 a to novelou zákona 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. V této době bohužel nebyl v praxi ještě příliš využíván. Až novela tohoto zákona z roku 2013 přinesla, mimo jiné, další důležitá ustanovení z oblasti náhradní rodinné péče³. Došlo k upřesnění možnosti využití tohoto institutu a stanovení jasných podmínek pro aplikaci této formy náhradní rodinné péče. Podle iniciátora změn, Ministerstva práce a sociálních věcí, je profesionalizace pěstounské péče jedním ze základních cílů přijaté novely. Od tohoto roku je pěstounská péče na přechodnou dobu upřednostňována před výchovou ústavní a to především v případech opuštěných novorozenců a dětí raného věku.

PPPD má krizový ráz a jejím hlavním cílem a myšlenkou je pobyt dítěte v pečující rodině po nezbytně nutnou dobu a pokud je to možné, navrátit ho do biologické rodiny, nebo najít vhodnou rodinu náhradní.

Gabriel a Novák (2008, s. 54) vidí smysl PPPD v pomoci dětem podpořit uspokojivé překlenutí období rozhodování o jejich dalším osudu, dále poskytnout biologickým rodičům čas na vyřešení osobních problémů a vztahů a poskytnout a vytvořit diagnostiku, terapii a prognózu dalšího vývoje dítěte.

³ Kvalitnější hmotné zabezpečení pěstounské péče na přechodnou dobu, změnu způsobu přípravy pěstounů, úpravení pěstounské péče na přechodnou dobu (max. do 1 roku, výjimka při přijetí sourozenců) a úpravení práv a povinností pro osoby pečující a osoby v evidenci PPPD.

O umístění dítěte do pěstounské péče vždy rozhoduje soud a to nejprve na základě předběžného opatření, poté rozhodne rozsudkem o přechodné pěstounské péči. Podle zákona může dítě v náhradní rodině zůstat maximálně jeden rok, to ale neplatí u sourozenců, kteří byli do péče stejného pěstouna svěřeni postupně. Zde se trvání řídí lhůtou jednoho roku u posledního přijatého sourozence. Soud je povinen každé tři měsíce přezkoumat, zda stále trvají důvody pro pobyt dítěte v přechodné pěstounské péči. Soud PPPD zruší pouze z vážných důvodů, nebo jestliže již splnila svůj účel, či sami pěstouni o to požádali.

Macela (2013, s. 1) přechodnou dobu vymezuje jako dobu, po kterou rodič nemůže ze závažných důvodů o dítě pečovat, dobu, po jejímž uplynutí může biologický rodič dát souhlas s osvojením a dobu, kdy pravomocným rozhodnutím soudu není třeba souhlas biologického rodiče k osvojení.

Pro tento typ pěstounské péče je vytvořena zvláštní evidence pěstounů⁴, kterou spravují krajské úřady. Pěstouni v evidenci jsou osoby prověřené a připravené na výkon této služby. Pokud jsou osloveni daným úřadem s žádostí o přijetí dítěte, jejich povinností, pokud nejsou obsazeni, je dítě přijmout. Odmítnout dítě mohou pouze ze závažných okolností, bezdůvodné odmítnutí přijetí dítěte je jedním z důvodů pro výpověď dohody o výkonu pěstounské péče a může vést k vyřazení z evidence osob, které poskytují PPPD.

Ve svém prvopočátku měla PPPD sloužit především pro novorozence a nejmenší děti, tedy jako raná péče. Dnes je ale využívána také jako akutní forma pomoci dětem v náhlých krizových situacích. Existují i další kritéria, podle kterých můžeme přechodnou pěstounskou péči dělit. Trubačová (2011, s. 66) uvádí dělení podle přítomnosti vlastních dětí v pěstounské rodině. Obecně se uvádí, že přechodná pěstounská péče není vhodná u rodin s dítětem mladším osmi let. U mladších dětí je totiž obtížnější vysvětlit situaci, kdy do rodiny přichází nové dítě, se kterým by si dítě biologické nemělo vytvářet příliš hluboký vztah, ne všechny děti přijmou fakt, že poměrně často do rodiny přicházejí a odcházejí nové děti. Optimální věkový rozestup mezi dětmi vlastními a přijatými je deset let. Pokud jsou v rodině tři vlastní děti mladší patnáct let, je rodina považována za plně obsazenou. Bezdětní pěstouni obecně nejsou vhodní k PPPD a to především u malých dětí, protože si k nim mohou

⁴ V současnosti je v ČR evidováno 656 pěstounů na přechodnou dobu, 50 v Královéhradeckém kraji.

vytvářet silnější vazby. Pro tyto páry je doporučován věk dítěte třináct let a výše. Naopak rodiče s již dospělými dětmi jsou jedni z nejvhodnějších pěstounů na přechodnou dobu, mají totiž své rodičovství vyřešeno a zažito. Rozlišujeme také přechodnou pěstounskou péči se sanací rodiny, s kontaktem s biologickou rodinou nebo bez kontaktu s biologickými rodiči.

Cesty dětí, které opouštějí přechodnou pěstounskou péči, vedou nejčastěji k osvojitelům, do dlouhodobé pěstounské péče nebo se navracejí zpět do své biologické či širší rodiny. Pozitivní je, že do ústavní péče odchází minimum dětí. Z výzkumu organizace Lumos⁵ (2017) vyplývá, že jsou to dvě děti z celkového počtu 439 dětí. Předání dítěte do definitivní rodiny je vrcholným a současně nejnáročnějším obdobím celého procesu přechodné pěstounské péče.

4.1 Pěstoun poskytující přechodnou pěstounskou péči

Pěstounem, který je zařazen do evidence pěstounů poskytujících přechodnou pěstounskou péči, může být jak jednotlivec, tak manželský či partnerský pár. V bakalářské práci je tedy užíváno termínů pěstoun a také pěstounská rodina, která pojímá rodinu pěstouna jako komplexní prostředí, do kterého dítě přichází.

Přijmout a chránit dítě, ať už vlastní nebo cizí, charakterizuje Matějček (1999, s. 15) jako hluboce zabudovanou tendenci v bio-psychické výbavě člověka. Sauzéde (2007, s. 15) popisuje pěstounskou rodinu jako rodinu nově vzniklou, jejíž existence je nestálá a nejistá, protože bývá opakovaně konfrontována s tím, jak se mění vztahy jejích členů. Život této rodiny a vazba k novému dítěti se zakládá na citech, není tedy chráněna pokrevními, biologickými svazky. Vazby v nové rodině jsou tedy nestálé a neexistuje záruka, že přetrvají, mohou se rozvíjet pouze na základě každodenní zkušenosti a vytvářením společné rodinné historie. Sobotková (2003, s. 15) upozorňuje, že pěstounská rodina musí být připravena zvládat stresové stavy, které vyplývají především ze situací, kdy přijímá dítě s mnohdy závažnou nebo nejasnou osobní historií, s podivnými či nevhodnými zvyky, s reakcemi a chováním, kterému rodina nerozumí nebo dítě s nejistou či nepřiliš povzbudivou prognózou.

⁵ Lumos Foundation je mezinárodní organizace, jejímž cílem je změnit systém péče o ohrožené děti tak, aby každé dítě mohlo žít v rodině. Podporuje rozvoj služeb pro biologické rodiny, náhradní rodinnou péči a transformaci ústavů. V ČR působí od roku 2008. (Lumos, © 2017)

Přechodná pěstounská péče má své specifické oblasti, jednou z nich je fakt, že pěstouni si „své“ dítě nevybírají, jako tomu je u pěstounské péče dlouhodobé a tudíž je důležité, aby pěstoun byl osobností velmi otevřenou, bez předsudků k původu dítěte, věku nebo jeho zdravotnímu stavu. Další skutečností je, že pěstoun by měl být vyrovnán s faktem, že svěřené dítě po poměrně krátké době z péče odchází. Musí si uvědomit, že dítěti vztah nenahrazuje, ale dítě vztahu učí, jelikož mu byla zpochybněna základní životní jistota bezpečného pouta, kterou běžně dítěti dává mateřská osoba. Pěstoun nemusí mít žádné speciální školské vzdělání, jeho základní kvalifikací je být dobrým rodičem.

Macela (2013, s. 2) popisuje, že prostředí, do kterého se děti dostanou, by mělo být co nejstabilnější a nejklidnější. Proto je třeba posoudit rodinnou situaci pěstouna, jeho životní zabezpečení a bydlení, zdravotní stav a osobnostní předpoklady. Samozřejmostí je trestní bezúhonnost, absence jakýchkoliv závislostí, či jiných nevhodných způsobů života a vyloučení patologie osobností⁶.

Pěstoun přijímá dítě do své péče a výchovy, není však zákonným zástupcem dítěte a na rozdíl od osvojení nemá rodičovská práva ani vyživovací povinnost. Po ukončení pěstounské péče není mezi dítětem a bývalým pěstounem žádný právní vztah či závazek.

Pěstoun na přechodnou dobu musí být neustále připraven přijmout dítě a poskytnout mu celodenní péči, většinou tedy nemůže vykonávat jiné zaměstnání a proto je tato forma péče definována jako placené povolání s pravidelným příjmem. Jednou z podmínek pro zařazení žadatele do evidence je absolvování povinné přípravy, která byla zavedena zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. Nedílnou součástí přípravy je také nutnost absolvovat zvláštní školení v rozsahu 72 hodin. Školení má pěstounům nejen poskytnout informace, ale také prověřit motivaci pěstouna, připravenost rodiny a trvalý zájem o pěstounskou péči. Celý proces výběru pěstouna může trvat v rozmezí jednoho až dvou let a je provázen nutností doložit důležitá fakta v životě pěstouna a podstoupit psychologické testy a pohovory, které zjišťují, jaké důvody vedou žadatele k tomu, aby vykonával právě PPPD. Každý pěstoun je vzděláván i v průběhu poskytování pěstounské péče, a to v minimálním

⁶ Seznam požadavků a konkrétních kritérií na pěstouny je uveden v Příloze č. 1.

rozsahu 24 hodin ročně. Můžeme tedy konstatovat, že v rámci těchto příprav lze velmi dobře vyřadit žadatele, kteří by byli nevhodní či nevhodně motivovaní, kupříkladu finančním ziskem.

4. 1. 1 Profil pěstouna na přechodnou dobu

Z výsledků výzkumu⁷ organizace Lumos, který byl proveden v roce 2015, vyplývá, že pěstounem na přechodnou dobu je ve většině případů žena (85%) průměrného věku 48 let. Nejčastější věkovou skupinou jsou pak pěstouni ve věkovém rozmezí 40 a 55 let, což je považováno za adekvátní, jelikož v tomto věku již lidé mají naplněny rodičovské potřeby a jejich vlastní děti odrůstají. 90 % pěstounů je mladších 56 let, pěstouni starší 60 let se objevují jen ve dvou procentech. Co se vzdělání týká, výzkum prokázal, že čtyři z pěti pěstounů mají středoškolské, vyšší odborné nebo vysokoškolské vzdělání a téměř třetina má vzdělání v oblasti pomáhajících profesí se vztahem k péči o děti, nejčastěji zdravotnické a pedagogické zaměření. Více než polovina dotázaných pěstounů se považuje za věřící. Ve většině případů bylo zjištěno, že v domácnosti žijí oba manželé nebo partneři (84 %) a celkový počet členů rodiny, do které se dítě dostává, se pohybuje od dvou do pěti členů. Typická je také rodina s vlastními dětmi, které jsou starší 15 let, rodiny s dětmi mladšími osmi let jsou výjimkou. Výzkum také vyvrací fakt, že by hlavní či jedinou motivací pěstouna bylo finanční ohodnocení. Většina nynějších pěstounů byla ekonomicky aktivní již před započítáním poskytování přechodné pěstounské péče, nezaměstnaných bylo jen 14 %, někteří uvedli, že ze zaměstnání odešli právě kvůli přípravě pro výkon pěstouna. (Lumos, 2017)

4. 2 Dítě vhodné k umístění do přechodné pěstounské péče

Z pohledu dítěte představuje pěstounská péče významný zásah do života, kdy je odděleno od rodičů či jiných blízkých osob a přechází do nového prostředí. V náhradní rodinné péči se nejčastěji ocitají děti tzv. sociálně osiřelé, tedy děti, které sice mají žijící matku a otce, ale ti se o ně nemohou, nechtějí nebo neumějí starat. V menší části případů se jedná o děti osiřelé z důvodu smrti rodiče či obou rodičů.

⁷ Průzkum proběhl v sedmi krajích ČR s různou mírou nezaměstnanosti a průměrnými mzdami. V krajích zahrnutých do průzkumu působili k 5. 6. 2015 celkem 254 pěstouni na přechodnou dobu, což představovalo 61 % ze všech pěstounů na přechodnou dobu působících v ČR. Dotazník vyplnili celkem 192 pěstouni na přechodnou dobu, bylo tak dosaženo velmi vysoké návratnosti.

Obecně lze říci, že přechodná pěstounská péče je vhodná pro všechny děti od narození do věku osmnácti let, ale velmi záleží na osobnosti a zkušenostech pěstouna. Je velký rozdíl pečovat o novorozence či malé dítě nebo o dítě v pubertálním věku, které může být jiného etnika a bude mít tedy jiný pohled na svět i jiné zkušenosti a očekávání. Všechny tyto situace jsou velmi zatěžující a vždy by měl mít pěstoun na paměti, že dítě si s sebou nese rodinnou historii. Je tudíž důležité, aby byl opravdu profesionálem a dokázal se orientovat v těchto nastalých situacích takovým způsobem, aby dítěti nebylo ještě více ublíženo.

Můžeme popisovat tři větší skupiny dětí, které se nejčastěji dostávají právě do PPPD. Jak již bylo uvedeno, myšlenka přechodné péče se ve svém počátku stáčela především na opuštěné novorozence, popřípadě děti raného věku. Tato skupina dětí je hlavním představitelem dítěte v PPPD. V tom nejlepším případě si pro dítě přijede pěstoun přímo do porodnice a může se mu věnovat tak, jak je potřeba, aniž by dítě strádalo, či pocítilo nedostatky z nepřijetí rodičů. Po skončení ochranné lhůty šestinedělí se biologická matka může rozhodnout podat u soudu souhlas k osvojení dítěte a po uplynutí lhůty tří měsíců se může začít hledat vhodná osvojitelská rodina. Pokud má biologická matka o dítě zájem, je nutné s ní pracovat a podporovat ji v zájmu vyřešit si své osobní záležitosti. Když dítě přechází do osvojení, trvání PPPD je poměrně krátké, zde záleží především na rychlosti jednání soudů. Druhou početnou skupinou jsou děti rodičů ve výkonu trestu odnětí svobody, nebo rodičů dlouhodobě nemocných, především v případech psychiatrického onemocnění. Zde je vize návratu dítěte zpět do biologické rodiny, je tedy nutná spolupráce a sanace rodiny. S pomocí doprovodných organizací nebo OSPOD jsou organizovány asistované kontakty, které by měly být směřovány na dítě tak, aby se cítilo co nejlépe a udržovalo si zdravý vztah s rodičem. Může se stát, že biologická rodina opakovaně selže, poté je tedy vhodné dítě umisťovat do stejné pěstounské rodiny, pokud je ovšem volná. Třetím případem jsou děti s takovým typem chování, které jejich biologičtí rodiče nezvládají. Zde nastává otázka, kdy ještě umístit dítě do PPPD a kdy je výchovný problém již tak velký, že by byla vhodnější volba ústavního zařízení s odborným etopedickým personálem. Opět velmi záleží na faktu vybrat takového pěstouna, který má vhodný přístup k těmto dětem a umí a ví, jak s nimi pracovat.

Trubačová (2011, s. 67) hovoří ještě o jedné, ne příliš velké skupině dětí, jejichž rodiče jsou v mediaci a mají řízený styk s dítětem, kupříkladu v rozvodovém řízení. Zde asistují pěstouni při styku dítěte a rodičů, z těchto setkání pak podávají zprávu příslušnému OSPOD a také svědectví u soudu, které slouží jako svědectví k rozhodnutí, komu bude dítě svěřeno do péče, popř. zda bude některému z nich zakázán styk s dítětem.

Škoviera (2007, s. 43) také charakterizuje skupinu dětí, které pocházejí z rodin méně stabilních, tedy rozvedených a neúplných. Dále se podle něho jedná o děti jiného etnika, nejčastěji romského.

Gabriel a Novák (2008, s. 54- 59) tento výčet dětí vhodných do PPPD doplňují o děti drogově závislých rodičů, děti matek, které nejsou schopny plnit svou rodičovskou roli z důvodu jejich nízkého věku a nezralosti, děti, které trpí závažnou nemocí a jejich rodina se o ně dočasně nezvládá vlastními silami starat, zde však autoři polemizují, zda by běžný pěstoun se svými možnostmi a schopnostmi zvládl požadavky, které péče o dítě se závažným onemocněním na ně klade.

Nemůžeme tedy jednoznačně vymezit skupinu dětí, která by nebyla vhodná pro PPPD. Vždy je nutno posuzovat individuální případ dítěte i vhodného pěstouna. Právo na možnost prožít dětství v rodině má každé dítě. Jako rizikovou skupinu dětí bychom mohli shledávat děti velmi těžce zdravotně postižené a umírající, které jsou upoutány na lůžku a vyžadují každodenní lékařský dozor nebo děti s poruchami chování, které jsou doprovázeny agresivními projevy. Je potřebné mít dostatek kvalitních profesionálních pěstounů, kteří by se dokázali o takové skupiny dětí postarat a dát jim náležitou péči, pak bude možné umisťovat i tyto děti.

4. 2. 1 Profil dítěte v přechodné pěstounské péči

Přechodná pěstounská péče je vhodná zejména pro nejmenší děti, těmi rozumíme novorozence a děti mladší tří let a to z důvodu, že díky pobytu ve vhodném rodinném prostředí se mohou naučit navazovat bezpečné vztahy a začít tak formovat zdravý pohled na svět. Tento fakt koresponduje i s výsledky organizace Lumos, která uvádí, že téměř 70% dětí v přechodné pěstounské péči jsou ve věku od narození do šesti měsíců. Další skupinou jsou děti do dvou let (10%), zbylá procenta zahrnují ostatní věkové skupiny. V 82 % jsou do pěstounských rodin umisťovány děti jednotlivě,

zbylá část zahrnuje přijetí sourozenecké skupiny, nejčastěji dvojice sourozenců, v jednom procentu jsou to sourozenecké skupiny tří dětí. Průměrná doba pobytu dítěte v pěstounské rodině je šest a půl měsíce, nejčastější je rozmezí čtyř až sedmi měsíců. Dotazovaní pěstouni také uvedli, že 23% dětí, které měli svěřeny do péče, mělo stanovenou nějakou speciální potřebu či zdravotní diagnózu. Více než třetina pěstounů má s takovým dítětem alespoň jednu zkušenost. Mezi nejčastějšími diagnózami figurují abstinenční příznaky dětí matek závislých na alkoholu či jiných látkových drogách, které se projeví u 11 % umístěných dětí, respektive novorozenců. V řádech několika procent se vyskytovaly také CAN syndrom, dítě s tělesným či smyslovým postižením, ADHD či mentální postižení, zde ale nejsou výsledky výzkumu přesné, jelikož některé druhy postižení či jejich závažnost, nelze v raném věku diagnostikovat. Necelá polovina pěstounů měla v péči dítě, které vyžadovalo nějakou formu rehabilitace či terapie, např. pravidelnou medikaci či logopedickou péči. Nejvíce odcházejí děti z přechodné pěstounské péče do osvojení (47 %) či dlouhodobé pěstounské péče (26 %), pozitivní je, že do ústavní péče odešlo pouze jedno procento dětí, což jsou z celkového počtu dvě děti. Dlouhodobé řešení se podařilo zajistit tedy pro více než 97 % dětí. (Lumos, 2017)

4.3 Zkušenosti s přechodnou pěstounskou péčí v zahraničí

V zahraničí má forma přechodného pěstounství, respektive jí podobné formy náhradní rodinné péče, delší tradici než v České republice. Jsou označovány termíny profesionální nebo terapeutická pěstounská péče a stojí na shodných principech, tedy poskytnout potřebnému dítěti péči po nezbytně nutnou dobu a navrátit ho zpět do biologické či náhradní rodiny, v důsledku pak předcházet umístění dětí do zařízení ústavní výchovy. V zahraničních zemích vznikla tato forma náhradní rodinné péče především z potřeby poskytnout péči dětem se speciálními potřebami. V současné době je hlavním trendem maximální sanace rodiny, kdy odchod dítěte z biologické rodiny je opravdu krajním řešením. Jde tedy o pomoc biologické rodině na krátkou dobu, aby si vyřešila svou stávající situaci, kvůli které ji musely opustit děti.

Na Slovensku je tzv. profesionální pěstounská péče spojena s neziskovou organizací Návrat, která zde působí již od roku 1993, od tohoto roku byla i profesionální

pěstounská péče právně zakotvena⁸. „Profesionálna náhradná výchova v rodine“, jak je oficiální slovenský termín, je založena na stejném principu jako u nás, rozdílem je to, že jde o formu ústavní výchovy. Bubleová a kol. (2002, s. 25 - 26) uvádí, že profesionálním pěstounem je zaměstnanec dětského domova a o umístění dítěte do rodiny rozhoduje ředitel příslušného dětského domova. DD zde poté vůči pěstounské rodině působí podpůrně ve smyslu diagnostické pomoci a supervize. Dítě žije v rodině pěstounů, ale pravomoci zůstávají řediteli jeho domovského ústavu. Profesionální rodič má pravomoci velmi omezené, téměř žádné. V jedné rodině mohou být umístěny maximálně tři děti, s výjimkou větší sourozenecké skupiny. Bohovicová a kol. (2000, s. 21) upřesňují, že dítě může vyrůstat v profesionální pěstounské rodině do dovršení plnoletosti, tedy do 18 let, nebo do úplného osamostatnění, tedy do 25 let.

Dle Zezulové (2012, s. 178 – 179) je velkým vzorem pro Českou republiku Velká Británie, kde se PP člení podle času, po který je dítě do náhradní rodiny umístěno. Krátkodobá pěstounská péče trvá přibližně po dobu tří měsíců, kdy hlavním důvodem umístění dítěte je hospitalizace biologických rodičů nebo akutní krizové situace v biologické rodině dítěte. Střednědobá pěstounská péče, která má funkci ochrannou a trvá zhruba dva roky a dlouhodobá a trvalá péče trvající déle než dva roky, někdy až do dospělosti dítěte.

Další formou je azylová, urgentní pěstounská péče, tzv. Emergency, která přijímá dítě pouze na nezbytně dlouhou dobu, většinou v řádu několika dní, než se nalezne jiná forma dlouhodobější péče. Své místo v systému PP má také respitní péče, která by neměla trvat déle než 14 dní a je vhodná pro děti s postižením nebo děti s etopedickým problémem. (Types of fostering, 2016)

Rakousko je zemí s dlouhou tradicí NRP, mimo osvojení je zde klasická pěstounská péče, schovanství a je navíc realizován projekt sociálně-pedagogických pěstounských rodin. K těmto profesionálním pěstounům neboli terapeutickým rodinám, jsou umisťovány děti jinak obtížně umisťitelné, různě znevýhodněné, starší apod. Největší rozdíl oproti českému systému je tedy v osobě pěstouna, kdy v Rakousku fungují navíc rodinní pedagogové, kteří jsou zaměstnáni v institucích zaměřených na NRP

⁸ Zákon č. 279/1993 Sb., o školských zariadeniach. Od roku 1998 v zákoně č. 195/98 Sb. o sociálnej pomoci.

a poskytují speciální péči dětem se specifickými potřebami. Jako zajímavost můžeme uvést, že je možné osvojit i dospělou osobu, která uzavřela manželství a má vlastní děti. Pěstouni pobírají finanční odměnu a plné sociální zabezpečení tak, jako by byli zaměstnání. (Bubleová a kol., 2002, s. 38)

Severské evropské země také uplatňují model přechodné pěstounské péče. V Dánsku je většina dětí do přechodné péče umístěna na základě dohody mezi biologickými rodiči a příslušnými úřady. Profesionální pěstounství je zde určeno především pro děti se zdravotním postižením, sociálními nebo výchovnými problémy. Některé profesionální pěstounské rodiny přijímají i děti v krizové situaci na dobu nezbytně nutnou pro nalezení stabilnějšího řešení. Horní hranice počtu dětí, které je možné umístit v jedné rodině, není stanovena. O příchodu dalšího dítěte do rodiny rozhodují místní úřady. (Bubleová a kol., 2002, s. 9 - 10) V Norsku existuje poměrně propracovaný a složitý systém pěstounské péče, PPPD se nejvíce blíží model profesionální rodiny, kde jeden z rodičů pečuje plně o dítě za úplatu. Bubleová a kol. (2002, s. 15) uvádí: „Tyto rodiny přijímají převážně děti se zvláštními potřebami, děti tělesně či mentálně postižené, děti s vážnými psychosociálními problémy, děti trpící fetálním alkoholovým syndromem nebo zneužíváním drog matkou v těhotenství.“ Základní charakteristikou těchto rodin je vysoká profesionalita, motivovanost a schopnost práce s dětmi se zvláštními potřebami, stejně jako schopnost a ochota spolupracovat s odborníky.

Jak vyplývá ze zkušeností i z jiných modelů PPPD, mohou být do této formy náhradní péče umístěny i děti s různými typy znevýhodnění. Podmínkou ale je příprava pěstouna, který bude profesionálem v pravém slova smyslu.

5 Rizikové aspekty pěstounské péče na přechodnou dobu

Pěstounská péče na přechodnou dobu nemá takovou tradici jako jiné formy náhradní rodinné péče, nejsou s ní dostatečné zkušenosti a stále se tedy objevují oblasti, které jsou do jisté míry problémové a nesou s sebou určitá rizika. Z těchto důvodů také plynou pochybnosti především o její kvalitě a vůbec o prospěšnosti krátkodobého vztahu mezi pěstounem a dítětem. Sobotková (Sobotková, cit. Hronová, 2017) v souvislosti s riziky PPPD uvádí: „Přechodná pěstounská péče v sobě skrývá velká rizika. Jakékoli dočasné umístění ohrožuje vývoj identity dítěte a naplňování jeho psychických potřeb, mezi něž patří hlavně potřeba lásky, bezpečí a sounáležitosti

s rodinou. Stálost vhodného prostředí je pro děti klíčová. A to jim tento institut nenabízí. Ukazuje se, že děti umisťované do přechodné pěstounské péče tam jsou zbytečně dlouho a trvalou rodinu je obtížné zajistit.“ Koluchová a Sudová (2011, s. 13) jako protipól ale popisují, že někteří odborníci přechodnou pěstounskou péči považují za institut potřebný a naopak vyzdvihují vliv a význam rodiny, která se o dítě stará. Stejně tak jako odborníci vidí PPPD sporně také laická veřejnost. Ve společnosti panuje řada předsudků o přechodné pěstounské péči a osobě pěstouna. Základem těchto předsudků je především neznalost lidí, kteří nemají povědomí o tom, co která z forem náhradní péče obnáší, a tápou i v základních otázkách jako například, kdo se může stát pěstounem a co obnáší jeho náplň práce.

5.1 Přechodné pěstounství jako lehký výdělek

Pěstounská péče na přechodnou dobu bývá taktéž označována jako péče profesionální a je druhem zaměstnání, které vykonávají lidé zařazení v evidenci pěstounů. Stát jim vyplácí odměnu za to, že jsou připraveni kdykoli převzít do péče dítě, které momentálně nemůže žít ve své rodině, a následně jej odevzdat do rodiny náhradní či biologické. Profesionální pěstoun je tedy alternativou ústavní výchovy, která nabízí navíc zdravé rodinné prostředí.

Bubleová a kol. (2014, s. 34 - 39) podávají výčet finančního zajištění pěstouna, kdy mimo odměny pěstouna mají přechodní pěstouni nárok na příspěvek na úhradu dítěte, kdy podmínkou je, že se jedná o nezletilé nezaopatřené dítě. Dále si mohou pěstouni zažádat o peněžitou pomoc v mateřství, rodičovský příspěvek a přídavky na dítě. Profesionální pěstouni nemají nárok na příspěvek při převzetí dítěte.⁹ Při společné pěstounské péči manželů náleží dávky pěstounské péče jen jednomu z manželů určenému na základě jejich dohody. Pokud se manželé nedohodnou, určí příslušná krajská pobočka úřadu práce, kterému z manželů se dávka pěstounské péče přizná.

Finanční stránka může být jednou z motivací k výkonu pěstounské péče na přechodnou dobu stejně jako při výběru jiného zaměstnání. Zkušenosti ale ukazují na fakt, že pěstouni motivovaní pouze finanční stránkou brzy svou práci ukončí, jelikož je pro ně příliš náročná, pokud je sama nenaplní a netěší. Mimoto žadatel

⁹ Výše odměn a dalších dávek jsou uvedeny v Příloze č. 2, zde jsou částky ještě před odečtením sociálního pojištění, zdravotního pojištění a daně z příjmů.

pěstounské péče prochází náročnou přípravou, psychologickým vyšetřením, kde by kvalitní odborníci měli rozpoznat, jaká je motivace žadatelů a nevhodné žadatele vyřadit. Samotná práce pěstouna je náročná jak fyzicky, tak psychicky, pěstoun nemá osmi hodinovou pracovní dobu, jedná se o práci na plný úvazek 24 hodin denně, sedm dní v týdnu. I přes to, že jsou zaměstnanci, nemají nárok na klasickou dovolenou. Po předání dítěte mají čas na regeneraci, její délka se odvíjí od akutnosti přijetí dalšího dítěte, může se pohybovat v řádech týdnů až měsíců. Trnem v oku některých lidí je fakt, že i v tomto mezidobí pěstoun stále pobírá plat v jeho plné výši. Z výsledků mapování PPPD, které proběhlo v roce 2015, vyplývá, že průměrná doba regenerace činí dva týdny až jeden měsíc¹⁰.

V rámci finanční stimulace vidíme problém spíše v oblasti čerpání rodičovského příspěvku. „Nárok na rodičovský příspěvek získá rodič, který po celý kalendářní měsíc osobně, celodenně a řádně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině, a to nejdéle do čtyř let věku tohoto dítěte a do doby, kdy byla na rodičovském příspěvku vyplacena z důvodu péče o totéž nejmladší dítě v rodině celková částka 220 000 Kč.“ (Bubleová a kol., 2014, s. 39) Může docházet k situaci, kdy si pěstoun nastaví nejrychlejší možnost čerpání této dávky a po přechodu dítěte do nové rodiny na osvojitele tato dávka již nepostačí. Maximální měsíční výše rodičovského příspěvku v roce 2016 byla 11 500 korun, podle nových pravidel bude možné vybrat celou sumu už během šesti měsíců s tím, že jeho výše bude dále korespondovat s dřívější výší příjmu. Nově by v letošním roce mělo dojít ke zrušení možnosti čerpání rodičovského příspěvku osobám v evidenci z titulu péče o dítě svěřené do pěstounské péče na přechodnou dobu. MPSV uvádí, že toto ustanovení nabude účinnosti dnem vyhlášení zákona¹¹, a to právě z důvodu zamezení nadbytečného čerpání rodičovského příspěvku. Zde záleží především na osobnosti pěstouna, jak se k dané věci postaví, protože na tyto dávky má pěstoun ze zákona nárok. Také je důležité, aby pověřeni pracovníci pěstouny o této oblasti informovali a danou problematiku mu řádně vysvětlili.

Další možnost jistého zneužití lze spatřovat v případech, kdy přechodný pěstoun může být souběžně také pěstounem poskytujícím dlouhodobou PP, např. pokud bude

¹⁰ Výsledky mapování jsou dostupné na <https://www.rpp.cz/inpage/vysledky-mapovani-pppd/>.

¹¹ Zákon č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře.

mít v dlouhodobé péči dítě mladší deseti let a bude evidován jako přechodný pěstoun, nemůže vzhledem k věku přítomného dítěte přijmout další dítě do PPPD, přičemž stále pobírá odměnu přechodného pěstouna.

5.2 Putování dětí z rodiny do rodiny

Přechodná pěstounská péče u nás plně funguje necelé čtyři roky a má své výsledky. Je patrné, že plní očekávání, kvůli kterým byla zřízena a to je návrat dítěte do rodiny, ať biologické či náhradní, a ochrana dítěte před pobytem v ústavních zařízeních. Jak bylo uvedeno v kapitole 4, pro 97 % dětí se podařilo najít dlouhodobé řešení v podobě rodinné výchovy.

Teorie attachmentu ukazuje na nutnost citového pouta a pevné vazby mezi dítětem a pečující osobou. Pro novorozence a děti raného věku je tato forma NRP více než vhodná. Tyto děti, pokud jsou právně volné, setrvávají v rodině pouze na nezbytně nutný čas a putují do osvojitelské rodiny, popřípadě k dlouhodobým pěstounům.

Pokud je dítě z biologické rodiny odebráno v důsledku špatného zacházení či zanedbávání, je nutné s rodinou pracovat. V těchto případech se může stát, že biologická rodina opětovně selhává a dítě je do PPPD umístěno opakovaně. Je tedy vhodné umisťovat dítě do stejné pěstounské rodiny, kde již má vytvořen určitý vztah a pocit bezpečí. Pokud se situace v biologické rodině nezlepší, rodiče nemají snahu o nápravu, může být dítě umístěno do dlouhodobé pěstounské péče, v ojedinělých případech do ústavních zařízení. Velkým problémem je nedostatek dlouhodobých pěstounů a také fakt, že některé děti se hůře umisťují, jsou to především děti jiného etnika nebo děti vyššího věku. Zde je riziko putování dítěte, které končí v zařízení ústavní výchovy, poměrně vysoké. Sobotková (Sobotková, cit. Hronová, 2017) popisuje, že „...lidé, kteří zažili vracení z pěstounských rodin a jiné přemísťování, byli dlouho poznamenáni nejistotou a pocitem ohrožení, odrazilo se to negativně na jejich sebepojetí“¹².

Pokud tedy dochází k nutnosti přemístit dítě do další pěstounské rodiny nebo zařízení ústavní výchovy, jedná se o závažné a většinou neočekávané situace, které mohou nastat z důvodu, kdy se v průběhu poskytování podpory vlastní rodině ukáže,

¹² Tyto výsledky vychází z rozsáhlého výzkumného projektu, který mapoval prostředí a význam biologické a pěstounské rodiny. Výsledky výzkumu jsou shrnuty v publikaci Pěstounská péče očima dospělých, kteří v ní vyrostli: trendy vs. zkušenosti, autorek Sobotkové a Očenáškové.

že není v zájmu dítěte se do vlastní rodiny vrátit. Další neočekávanou situací mohou být zdravotní komplikace samotného pěstouna.

5.3 Důležitost a úskalí kontaktu s biologickou rodinou

Díky zavedení pěstounské péče na přechodnou dobu se začalo mnohem více pracovat s původní rodinou dítěte svěřeného přechodným pěstounům, protože novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí z roku 2013 jasně deklaruje, že děti patří do rodin, ne do ústavů, přičemž na prvním místě je biologická rodina dítěte. Současné pojetí pěstounské péče tedy klade mnohem větší důraz než dříve, na zachování vazeb dítěte s jeho původní rodinou. Pěstoun má dokonce ze zákona povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s osobami blízkými, zejména s rodiči, a umožnit setkávání rodičů s dítětem v pěstounské péči, pokud soud nerozhodne jinak. Trubačová a kol. (2011. s. 28) považuje tento fakt za velice důležitý, charakterizuje totiž typický rys pěstounské péče na přechodnou dobu, tedy nutnost určité profesionality a důraz na návrat dítěte do původní rodiny, případně na předání dítěte do rodiny osvojitelské či do péče dlouhodobých pěstounů.

„Povědomí dítěte, že se narodilo někomu jinému než náhradnímu rodiči, povědomí, že někde jinde žijí lidé, kteří s ním jsou spjati krví, tvoří nedílnou součást jeho identity.“ (Uhlířová, 2014, s. 7) Součástí identity dítěte je nejen původní rodina, rodinný příběh, ale také názor samotného dítěte na vlastní minulost a důvody k odebrání. Uhlířová (2014, s. 7) dále uvádí, že „...děti mívají ke svým biologickým matkám a otcům rozporuplné postoje, některé vyjadřují vztek a odmítnutí, některé po nich touží a omlouvají je. V prvním případě, když dítě k dárci svého života chová negativní postoje, mívá někdy náhradní rodič falešný pocit výhry. V druhém případě, když dítě sní o své původní rodině, může pěstoun žárlit a dožadovat se od dítěte vděku za péči.“ Zezulová (2012, s. 120) popisuje, jak je z psychologického hlediska velmi důležité, aby i dítě, které neudrží kontakt s biologickými rodiči nebo má k nim negativní vztah, se naučilo je přijmout samo pro sebe, v čemž by mu měli pěstouni pomoci a podporovat jej. Pokud bude mít dítě postoj odmítavý nebo své biologické rodiče plně zavrhně, bude pro něj po zbytek života velmi těžké navazovat vztahy trvalejšího charakteru a cítit za ně zodpovědnost.

Je důležité uvědomit si fakt, že biologický rodič vnímá umístění dítěte do náhradní rodiny jako situaci, která ohrožuje jeho výsadní postavení rodiče. Proto je velmi

důležité rodičům tuto situaci vysvětlovat. Zde se uplatňují právě sociální pracovníci, kteří by měli umět rodiče vyvést z konkurenčního postoje vůči pěstounům, je to ovšem záležitost dlouhodobá. Škoviera (2007, s. 130) uvádí, že z pohledu odborníků je náhradní rodina považována za lepší řešení, avšak pro rodiče je často vyhovující spíše umístění dítěte do dětského domova, kde je materiálně zabezpečeno a biologický rodič přitom necítí bezprostřední ohrožení vztahu s dítětem. „Biologický rodič, který nezpracoval vlastní selhání, žárlí na pěstouna jako na toho, komu se výchova daří a koho má jeho dítě rádo.“ (Uhlířová, 2014, s. 7)

Kontakt s biologickými rodiči je dobré realizovat na neutrální půdě, kdy může být přítomen prostředník, který je klíčovým pracovníkem pěstounské rodiny. Klíčovým pracovníkem může být sociální pracovník neziskové organizace nebo referent sociálního odboru. Tato sociální služba se nazývá doprovázení, klíčový pracovník připravuje celé setkání, někdy je potřeba i tzv. psychologické doprovázení, a to v případech, kdy bylo dítě odebráno z důvodu týrání apod. Klíčový pracovník je zárukou bezpečného prostředí při setkání, průběh setkání může korigovat, pokud dojde k porušení stanovených pravidel, může kontakt přerušit nebo ukončit. Vždy by ale na prvním místě měly být zájmy a dobro dítěte. Gabriel a Novák (2008, s. 62) uvádí, že sami pěstouni se stávají členy pracovního týmu, který usiluje o posílení výchovných a pečovatelských schopností rodičů a jejich přípravu na návrat dítěte do původní rodiny.

V této oblasti jsou na pěstouna kladeny velké nároky, především v oblasti nehodnocení rodiny, či nesnižování její významnosti před samotným dítětem. Uhlířová (2014, s. 6) poukazuje na skutečnost, že „...se zvyšují také nároky na schopnosti náhradních rodičů vést s dítětem o jeho vlastní rodině věcný dialog, nebát se tohoto tématu a být dítěti dobrým komunikačním partnerem, důvěrníkem, kterému se dítě může svěřit se svými vzpomínkami, fantaziemi nebo přáními ohledně vlastní mámy, táty či pokrevních sourozenců.“ Je důležité uvědomit si fakt, že dítě je členem obou rodin, je tedy vhodné, aby pěstoun respektoval biologického rodiče jako osobu, která dala dítěti život a naopak biologický rodič aby respektoval pěstouna jako osobu, která pomáhá jeho dítěti.

5.4 Nedostatek kvalitních pěstounů a profesionálních sociálních služeb

To, zda jsou pěstouni kompetentní a schopní postarat se o dítě, které vyžaduje speciální přístup, je jedním z velmi diskutovaných témat, která nahrávají proti přechodné pěstounské péči. Je fakt, že zákonem není stanovena žádná minimální úroveň dosaženého vzdělání ani jeho zaměření. Pěstounem může být jak člověk s vysokoškolským titulem a pedagogickým zaměřením, tak absolvent základní školy, což neznamená, že se o dítě postará o to hůře. Také z těchto důvodů musí pěstouni podstupovat jak přípravný kurz, tak mají povinnost dále se vzdělávat a to v rozmezí 24 hodin ročně. Během příprav jsou žadatelé vedeni k uvědomění si, že pěstounství není totožné s rodičovstvím a situace, kdy požádají o pomoc, není selhání, ale naopak znak zodpovědnosti. Do pěstounských rodin přichází děti, které odbornou péčí potřebují. Častými problémy, které pěstouni musí řešit, jsou vedle narušeného psychického vývoje i různé zdravotní problémy. Také proto je systém nastaven tak, že pěstouni mají otevřený přístup k odborníkům, kteří mu handicap dítěte pomohou zvládnout. Stejně jako se takto o děti s postižením starají biologičtí rodiče, není důvod, aby tutéž péči nezvládali sami pěstouni.

Macela (2013, s. 10) za klíčový bod systému PPPD považuje profilaci organizací, které se budou zaměřovat právě na PPPD. Pokud jejich síť není postačující, kraj může iniciovat vznik takovéto organizace, která bude zaměřena na intenzivní doprovázení a přípravu na předání dítěte do přebírající rodiny. Jako nedostatečné vnímá nejednotnost v metodických postupech a nedostatečné řešení odbornosti a vzdělání pracovníků doprovázejících organizací. Paleček (2015, s. 5) v souvislosti s neprofesionalitou některých organizací poukazuje na fakt, že „...za poslední dobu vznikla celá řada nových doprovázejících organizací. To na jednu stranu znamená, že pověřených osob je oproti očekávání dostatek a personálně by tedy měly být schopné pokrýt poptávku po doprovázení pěstounů, na druhou stranu však jejich kvalita kolísá.“ Tyto zkušenosti jsou vnímány především ze strany referentů OSPOD, kteří poukazují hlavně na roztržičnost zainteresovaných organizací a také skutečnost, že každá organizace má jiné zkušenosti a je poměrně jednoduché splnit podmínky pro její založení. Paleček (2014, s. 5) tedy potvrzuje „...problém je tedy již při vstupu do systému, ale pokračuje i v systému samotném: chybí koncept doprovázení jako takového a jednotné metodické nastavení doprovázení.“ Může také docházet k situacím, kdy doprovázející organizace zruší své fungování a pěstoun musí přejít

k organizaci jiné, kde bude mít jiného klíčového pracovníka a odlišný přístup a možnosti sociálních služeb.

Velice důležitou oblastí je také sanace biologické rodiny, která by měla docílit nápravy rodinného prostředí a vztahů vně rodiny tak, aby se vytvořily podmínky vhodné pro návrat dítěte. Bechyňová, Konvičková (2011, s. 18) pojem sanace definují jako „...soubor opatření sociálně-právní ochrany, sociálních služeb a dalších opatření a programů, které jsou poskytovány nebo ukládány převážně rodičům dítěte a dítěti, jehož sociální, biologický a psychologický vývoj je ohrožen. Důsledkem neřešení akutní situace ohrožení dítěte může být jeho umístění mimo rodinu.“ Za cíl sanace pak autorky považují „...předcházet, zmírnit nebo eliminovat příčiny ohrožení dítěte a poskytnout rodičům i dítěti pomoc a podporu k zachování rodiny jako celku.“ Zde vidíme problém především ve špatném načasování samotné práce s biologickou rodinou, respektive pozdní nastoupení sanace, kdy by se dalo lépe předcházet odebrání dítěte a jeho umístění do náhradní výchovy.

5.5 Vyhoření a ukončení pěstounské péče na přechodnou dobu

Syndrom vyhoření byl vždy spojován s profesemi sociálními, pomáhajícími, které se zaměřovaly na kontakt, komunikaci a pomoc potřebným lidem a nesly s sebou tak velkou emoční zátěž. Mezi tyto profese spadají zdravotníci, pedagogové a sociální pracovníci. Dnes je ale patrné, že se s vyhořením můžeme setkat téměř ve všech pracovních odvětvích a nejen v nich. Syndrom vyhoření se nevyhýbá ani rodinnému prostředí, tedy rodičům, a je tak problémem společenským.

V Mezinárodní klasifikaci nemocí Světové zdravotnické organizace je vyhoření zakotveno pouze v kategorii doplňkových diagnóz a není tedy klasifikováno jako nemoc. Syndrom vyhoření bývá spojen vždy se stresovými situacemi a to stresem chronickým a disbalancí mezi aktivitou a odpočinkem. (Stock, 2010 s. 14)

Hlavní příznaky se projevují formou celkové slabosti, až pocitu nemoci, ztráty zájmu a beznadějného negativního postoje k činnostem i k lidem. Zároveň jde často i o pocit bezmoci vůči životu jako celku. Stock (2010, s. 21) upozorňuje, že zátěž, kterou pociťuje vyhořelý člověk, si také přenáší do svého soukromí. U pěstounů tato situace hrozí o to intenzivněji, protože pěstoun pracuje doma a v péči o dítě bývá zainteresovaná celá rodina. Tito lidé prožívají pocit odcizení, který se projevuje

podrážděností, apatií a v extrémních případech může dojít i k zpretrhání sociálních vazeb a k dobrovolné izolaci.

Vyhoření vzniká postupně, Stock (2010, s. 23 - 24) popisuje, že na počátku je plné nasazení, které nelze zvládnout a vydržet po dlouhou dobu, snaha dělat věci pořádně a vynaložení velkého množství úsilí a energie. Poté přijde zklamání, které může mít podobu frustrace, kdy se nedaří správně pracovat s dítětem, navázat s ním optimální kontakt. Zklamání může také plynout z protahování celého procesu PPPD, s negativními zkušenostmi s biologickou rodinou apod. Zde již může dojít k pochybnostem, zda práce, kterou člověk vykonává, má smysl. Jako obranná reakce k frustraci nakonec nastupuje apatie, rezignace a člověk v rámci své profese dělá již jen to, co je nutné a práce ho netěší. Zde je velké riziko toho, že v rámci vyhoření pěstoun nebude schopen poskytnout takovou péči dítěti, kterou potřebuje a vyžaduje.

Situace, které mohou v kombinaci s neúměrným zatížením, nedostatečným oceněním a nedostatkem možností pro relaxaci a regeneraci vést k vyhoření, jsou spojeny s neočekávanými situacemi, perfekcionalismem vztaheným ke své vlastní osobě a výkonu pěstounství, srovnáváním se s péčí jiných matek, pěstunek a také s pobytem v neharmonickém partnerském vztahu.

Momentálně existují pouze dvě možnosti, jak lze PPPD ukončit a zrušit. První je zrušení v důsledku závažného pochybení pěstouna, týkající se zanedbání výchovy svěřeného dítěte, zde se jeví ale komplikace v podobě stálého nedostatku pěstounů a tak se může stát, že přes pochybení pěstoun zůstane v evidenci i nadále. Druhou možností je zrušení na žádost samotného pěstouna. Tato možnost bývá využívána především z důvodu nenadálých zdravotních komplikací pěstouna, nebo si sám pěstoun uvědomí, že tato profese je pro něj příliš zatěžující jak psychicky, tak fyzicky a z evidence vystoupí. Neexistuje žádné legislativní opatření, podle kterého by byly povinné pravidelné psychologické kontroly a posudky pěstounů, kde by se syndrom vyhoření dal jasně odhalit a ukončit tak poskytování péče, která v důsledku může dítěti ublížit. Pěstoun má možnost v rámci dalšího vzdělávání absolvovat semináře zaměřené na zvládání stresu a prevenci syndromu vyhoření.

EMPIRICKÁ ČÁST

6 Metodika vlastního výzkumného šetření

V teoretické části bakalářské práce byla pěstounská péče na přechodnou dobu charakterizována z hlediska problematiky rodiny a citové připoutanosti a především byla popsána její rizika, která jsou součástí polemik o vhodnosti tohoto typu NRP. Těmito oblastmi se také zabývá výzkumná část, která obsahově navazuje na část teoretickou. Následující text popisuje vlastní výzkumné šetření, které je zaměřeno na mapování zkušeností a názorů na PPPD, a to jak z hlediska výpovědí přechodných pěstounů, tak z hlediska výpovědí zainteresovaných zaměstnanců OSPOD a doprovázejících organizací.

Cílem výzkumu je získat výpovědi, zjistit a vyhodnotit reálné zkušenosti a s nimi spojená rizika, se kterými se právě zaměstnanci a samotní pěstouni setkávají.

6.1 Výběr respondentů

Výběr respondentů byl záměrný. Osloveni byli zaměstnanci sociálního odboru a vybraných neziskových organizací, které se zaměřují na NRP a samotní pěstouni na přechodnou dobu v Královéhradeckém kraji. Z celé skupiny oslovených osob souhlasilo s poskytnutím rozhovoru sedm respondentů v zastoupení tří zaměstnanců sociálního odboru, jedné sociální pracovnice doprovázející organizace a tří pěstounských rodin, respektive pěstunek na přechodnou dobu.

Respondenti z řad sociálních pracovníků byli vybráni s ohledem na zkušenosti s využitím PPPD v praxi. Kontakty na přechodné pěstouny byly získány zprostředkovaně přes referentku OSPOD, s jejich souhlasem mi byly předány telefonní kontakty, následně byli pěstouni kontaktováni a domluvila se realizace rozhovoru. Zaměstnanci sociálního odboru byli z krajského města, okresního města a z obce s rozšířenou působností. Sociální pracovnice, byla zaměstnancem doprovázející organizace se sídlem v krajském městě. U pěstounů můžeme rozlišit délku poskytování PPPD, kdy dvě pěstounky vykonávají pěstounskou péči necelé čtyři roky, tedy byly mezi prvními rodinami v systému PPPD. Jako protipól jsem k rozhovoru získala novou pěstounku, která je v evidenci pěstounů teprve od letošního února.

6.2 Metodika získávání dat

Pro získání potřebných dat byla využita metoda kvalitativního výzkumu, kdy je velkou výhodou osobní kontakt s respondentem a možnost dalšího dotazování a upřesňování odpovědí. Téma přechodné pěstounské péče je dnes velmi diskutované, byla jsem proto velmi potěšena, že jsem měla možnost nahlédnout, alespoň v rámci rozhovorů, do prostředí, které je s náhradní rodinnou péčí spjato, ať už do prostor neziskové organizace, OSPOD, tak do domácností samotných pěstounů, čehož si velmi vážím, jelikož se jedná o téma velice osobní a citlivé, často spojené s neradostnými osudy svěřených dětí. Každý z respondentů, kterého jsem měla možnost poznat, byl velice příjemný, vstřícný a podle množství informací, které jsem mohla získat a přístupu k jejich práci, bylo patrné, že jsou lidmi na svém místě.

Zvolenou metodou byl rozhovor pomocí návodu, tedy polostrukturovaný rozhovor, kdy byl připravený seznam otázek, respektive témat, která měla být s respondenty probrána. Výhodou tohoto rozhovoru je, že pořadí otázek je možné měnit v přirozeném plynutí rozhovoru a taktéž jejich formulace. Rovněž je možné zařadit také své názory a zkušenosti. Rozhovor navíc umožní dostatečný prostor pro získání důvěry mezi tazatelem a respondentem. Jako pomocný prostředek byl využit zvukový záznam.

Rozhovory byly realizovány v časovém rozmezí od půl hodiny až jeden a půl hodiny. Před rozhovorem byli respondenti srozuměni s formou rozhovoru, byl získán ústní souhlas s pořízením nahrávky a upřesněn obsah informací, které budou písemně zveřejněny v bakalářské práci. Všechny informace jsou uvedeny anonymně.

6.3 Analýza získaných dat

Získaná data formou rozhovorů jsou přepsána jako shrnující protokol, kdy byla uplatněna redukce textu vypouštěním stejných či podobných odpovědí, a vložena do práce jako přílohy. V průběhu zpracování dat byly metodou otevřeného kódování vytvořeny kategorie, díky kterým se lépe popisují vzájemné vztahy získaných poznatků. Švaříček a Šedřová (2007, s. 222) konstatují, že tato technika směřuje k detailní a hloubkové práci s textem, který může rozkrýt významy, které nemusí být prvotně vidět a zároveň se mohou stát nepředpokládané a překvapující.

7 Interpretace výsledků výzkumného šetření

Na základě analýzy získaných dat bylo sestaveno třináct kategorií, kde jsou komentovány jednak výroky respondentů, jednak je popsána daná problematika. V textu jsou zařazeny také přímé citace respondentů, aby podtrhly a přiblížily výpovědi na dané téma, ty jsou vždy označeny příslušným písmenem, které koresponduje s přepisy rozhovorů, vložených do příloh.

7.1 Výhody umístění dítěte do přechodné pěstounské péče

Otázka přínosů a pozitiv plynoucích z přechodné pěstounské péče byla respondentům pokládána jako opozitum k hlavnímu tématu, na které je práce zaměřena. Všichni respondenti se shodli jednoznačně, že tato forma náhradní rodinné péče skýtá pro dítě velké přínosy. Dítě se může naučit, díky podnětnému a přívětivému prostředí, vytvořit si bezpečné citové pouto, které mu v budoucnu usnadní navazování dalších vztahů a pěstování zdravého sebehodnocení.

Jako přínos největší spatřují respondenti umístování novorozenců a dětí nejranějšího věku, zde tedy dochází k naplnění hlavní myšlenky, pro kterou byla PPPD realizována a to uchránit tyto děti od umístění do kolektivní výchovy, především do kojeneckých ústavů. Novorozenci tak putují do náhradní rodiny přímo z porodnice a je zde velká šance, že pobyt u přechodných pěstounů bude krátký, v řádu měsíců, kdy poté dítě přechází nejčastěji do osvojení, popřípadě péče dlouhodobých pěstounů. Respondent D má dvacetiletou praxi v oblasti náhradní rodinné péče: „Tím, že to dělám dlouho, tak můžu porovnávat, jak to bylo v minulosti, s tím, co je teď. Pro miminka je to jednoznačně lepší, než aby byly v ústavu, aby měly tu svoji jednu pečující osobu, a na nich to vidím, že je to mnohem lepší.“ Respondent G, referentka sociálního odboru, odpovídá velmi podobně: „Můžu ze své praxe porovnat jak děti, které vyrůstaly v kojeneckém ústavu, nebo které jsou v pěstounské rodině na přechodnou dobu. Ten vývoj je nesrovnatelný, to je veliké pozitivum.“

O umístování dětí staršího věku, počítejme deset let a výše, již názory nebyly jednotné. Bylo poukazováno na fakt, že i sami pěstouni nemají zájem pečovat o děti starší, protože do evidence byli zařazováni s přesvědčením, že budou pomáhat právě novorozencům. Dnes je již situace ale jiná. PPPD se ukázala jako instituce velmi výhodná a potřebná a to také pro děti starší, neboť právo dítěte na rodinu je nesporné, i když se jedná o rodinu náhradní.

Respondent A upozorňuje na velmi důležitou oblast, kterou bychom si měli uvědomit, pokud rozhodujeme, kam bude, nejen starší, dítě svěřeno: „U těch větších dětí zážitek rodiny je pro ně obrovsky důležitý, oni jsou často z rodin, kde se ty partnerské vztahy míchají, každý má jiného otce, nevědí, kdo je vlastně otec, nerozeznají, kdo je partner, kdo kamarád, mají v tom takový zvláštní guláš a neznají klasický model rodiny. A pro ně zažít to, že ten člověk je tam pořád, že spolu řeší věci, že jsou spolu na fotkách už dvacet let a pak potkávají už dospělé děti pěstounů, které to mají stejně. Je to pro ně zážitek, který je pro ně do budoucna poměrně důležitý. Je to vlastně další benefit.“ Navíc v rodinném prostředí jsou potřeby dítěte naplňovány podle jeho potřeby, nikoliv dle možnosti ošetřujícího personálu, jako je tomu v ústavních zařízeních.

Respondent E, přechodná pěstounka, která má zkušenosti s péčí o děti zneužívané a týrané, uvedla: „I na ty větší děti to funguje, oni nasávají informace jako houby. Dají se doučit to, co mají umět, ale nedají se úplně spravit v té citové oblasti, to je dlouhodobé. Všem dětem to pomůže, když se k nim chováte normálně. Děti, co máme, vědí, že jsou u nás v bezpečí.“

7.2 Ústavní výchova jako kontrast přechodné pěstounské péče

Téma ústavní výchovy přirozeně z rozhovorů vyplynulo a je úzce spjato s předešlou kategorií. Aktuálně se hovoří o reálném rušení kojeneckých ústavů a nastavení takových podmínek, kdy žádné dítě do sedmi let nebude smět být umístěno do kolektivní výchovy, tato vize by měla být naplněna do roku 2020. Vše je v kompetencích krajů, protože ty jsou zřizovateli kojeneckých ústavů. Nabízí se zde otázka, kam budou děti z přechodné péče odcházet, pokud nadále bude nedostatek adoptivních rodin a dlouhodobých pěstounů. To se týká především hůře zařaditelných dětí, tedy dětí jiného etnika, zdravotně znevýhodněných a sourozeneckých skupin či dvojic. Může tedy docházet k situacím, kdy děti do svých sedmi let budou opravdu putovat od jedné rodiny k druhé, aby nakonec svoji cestu ukončily v dětském domově. V tomto případě by pěstounská péče dozajista neplnila svoji funkci.

Když byla respondentům položena otázka, zda tuto vizi vidí jako reálnou, dostalo se mi protikladných odpovědí. Respondent G uvedl: „Myslím si, že ano. Pokud budeme vycházet z toho, že máme pěstouny na přechodnou dobu a dovolím si říct, že pro ty

nejmenší je jich dostatek, a když všichni budeme pracovat tak, jak máme, tak to reálné je a já bych si to tak přála.“ Respondent D vidí situaci trochu jinak: „Není to reálné v tom, že do přechodné pěstounské péče nemůžou jít děti, které jsou upoutány na lůžku, umírají, kdy je špatný výhled. To by museli mít pěstouni zdravotnické vzdělání a vybavení. A když to mimčo vezmeme, dobře, ale za rok nemáme, kam by šlo dál. Do jiné pěstounské péče? A takhle bude putovat do sedmi let? Budou měnit sedm rodin? To si nemyslím, že je fér. Řekla bych, že by se mohla PPPD protáhnout do tří let, aby děti byly školkového věku, protáhl by se i čas na hledání vhodné rodiny.“ V této situaci asi výsledky prokáže až čas, ale opět musíme vyzdvihnout fakt, že je nutné hledat nové a další pěstouny, především ty dlouhodobé.

Respondenti se shodovali, že pokud je to jen trochu možné, upřednostňovali by umístění do rodinného prostředí, byť jen na krátký čas. Respondent C uvádí zajímavý postřeh: „Mně na jednom z prvních školení, které jsem tady zažila, zaujalo, co nám říkal jeden psycholog, že některé dítě přijde z rodiny tak zatížené, že mu je skutečně lépe v ústavu, aby nemuselo někde navazovat vztahy, aby si odpočinulo, a pak se s ním pracuje dál. Ale je to všechno individuální.“

Zaznělo také, že by PPPD šla využít jako přestupná stanice do ústavního zařízení u starších dětí, pro které by k dispozici nebyli dlouhodobí pěstouni. V souvislosti s tímto respondent A předkládá: „Nejsem odborník, ale můj osobní názor je, že je lépe zažít rodinu a něco málo ztratit. Vyrovnaný pěstoun, který zvládne tu situaci, dokáže i to dítě velmi dobře do ústavu předat a pořád to dítě z toho bude těžit, než kdyby tam bylo od začátku.“ Respondent F, pěstounka, uvedla: „V ústavu by možná měli veškeré zabezpečení, tady ale kdykoliv přiběhne, tak ji někdo pochová. Taký u toho zdravotního postižení si myslím, že je ta rodina lepší než ústav, protože, když se tomu jednomu věnujete, tak mu vždycky dáte víc, než když jich máte šest. A v té rodině se ta pozornost rozloží mezi ostatní členy. Pohybují se tady lidi, kteří sice odcházejí, ale zase se vrací.“

Rodinná výchova je tedy v mnoha ohledech jiná a pro dítě vždy výhodnější, především z hlediska toho, že v pěstounské péči má svého pěstouna, svoji pečující osobu, která veškerou lásku a péči směřuje k němu a nemusí ji rozdělovat, navíc pečující osoby se zde nestřídají. Celý průběh je poklidnější a harmonický, a to i ve fázi předávání. Respondent G popisuje rozdíly: „V kojeneckých ústavech se na dítě

přijeli jednou podívat a další den si ho odvezli, to bylo na základě okresního úřadu. Což nebylo dobré. To postupné navykání na novou rodinu je pro dítě lepší.“ Na závěr předkládám odpověď respondenta B, pěstounky: „Už je rok 2017 a do kojeneckých ústavů by snad už neměly jít žádné děti a stále tam chodí, to nechápu, jak někteří lidé, poslanci, si můžou myslet, že pro tyhle malinké miminka to není dobré, že to ty děti poškozují, že cestují. Ale to jen ve výjimečných případech se musí dát do ústavu.“

7.3 Pěstoun jako profesionální rodič

Na osobnost pěstouna nebyly otázky cíleně zaměřeny, ale i tak z rozhovorů vyplynula řada zajímavých poznatků. Pěstoun vykonávající přechodnou péči musí být profesionál, to vyplynulo z každého jednoho rozhoru. Profesionalita se netýká pouze oblasti přípravných vzdělávacích seminářů, musí být také profesionálem v oblasti kontaktu a jednání s biologickou rodinou, v jednání s dítětem, které přichází z prostředí, které mu ublížilo. Již z těchto nároků, které jsou na pěstouna kladeny, je jisté, že tato profese není jednoduchá a osobnost pěstouna musí být silná a stabilní. Velkou roli zde také sehrává podpora rodiny a blízkého okolí.

Mezi pěstouny jsou rozdíly jak v jejich kvalitách, tak v přístupu k výchově dětí. Respondent D poukazuje na fakt, že ne všichni pěstouni mají středoškolské vzdělání: „Jak už to chvíli běží, tak tam cítím, že ne všichni pěstouni na přechodnou dobu jsou stejní, jsou mezi nimi diametrálně velké rozdíly a hraje tam roli i to, že nemají středoškolské nebo vysokoškolské vzdělání. Mělo by to být více takto zaměřeno, nestačí jen mít rád děti a dobře se o ně starat, to prostě v této profesi nestačí. Ti lidé do toho jdou s nadšením, rádi to dělají, určitě i s dobrým úmyslem, ale to vzdělání mi tam chybí. Vzdělání, kde oni se právě dopouštějí chyb z toho, že samotný kurz nestačí.“

Další zmiňovanou oblastí byl věk pěstounů, kdy bylo respondentem F podotknuto, že pokud je pěstounovi již kolem padesáti let, tak neví, jaké to bude za patnáct let, jestli to ještě zvládnete, věk tedy shledává jako jedním kritériím k výkonu PPPD: „Myslím si, že ta přechodná péče je vhodnější pro starší páry. Mladší lidé by měli dělat hlavně dlouhodobou, ale tam třeba ještě chtějí mít své dítě, plánují kariéru.“

Respondent A vystihuje pěstouny: „Odvádějí hodně práce a do toho nemůžou moc plánovat, je to specifikum, je tam citová angažovanost a situace, že k dítěti přilnete, což je v pořádku a musíte se s tím poprat a dobře předat a dobře se srovnat s tím, kam půjde dítě dál.“

Specifickou skupinou pěstounů jsou samotné ženy pěstounky. Zde je celý proces pěstounské péče ještě těžší a složitější, především po fyzické a psychické stránce samotné pěstounky. Velice důležité je, aby ona sama měla odžité své rodičovství, to je i jednou z podmínek, pokud by se o zařazení do evidence ucházela samotná žena, či muž. Sociální pracovnice doprovázející organizace, respondent A, k tomuto tématu řekla: „Je pravda, že pokud je tam partner, tak oni to mají s kým sdílet a mají navíc jeden vyrovnávací mechanismus, ve chvíli, kdy tam ten partner není, tak já jako klíčový pracovník vnímám, že se musím rodině více věnovat. To sdílení, aby měli s kým mluvit, oni nemůžou moc sdílet jinde, protože by porušili svoji mlčenlivost a byl by to systémový problém. Tam je to potřeba vyvážit.“ Respondent D: „Mají to náročnější, na všechno jsou samy, ale i příprava je na to zaměřená. Většinou jsou samy zařazené, ale mají za sebou přitele, dospělé děti, nějakou skutečnou podporu. Musí to opravdu zvážit, jestli na to má, nebo ne.“

O tom, kam bude dítě umístěno, rozhoduje krajský úřad. Pokud je volná pěstounská rodina, kde jsou přítomni oba partneři, vybírá se tato rodina přednostně. Nemůžeme ale tvrdit, že pěstounka, která se o dítě stará sama, mu nedokáže poskytnout takové zázemí a péči jako pěstounská rodina úplná.

7.4 Přechodná pěstounská péče jako šance pro všechny děti

V rámci této kategorie byla respondentům položena otázka, zda vidí nějakou skupinu dětí, popřípadě děti s nějakým specifikem, pro které by umístění do přechodné pěstounské péče nebylo výhodné. Přechodní pěstouni musí vzít do péče jakékoliv dítě od narození až do věku osmnácti let. Nesmí si vybírat ani etnikum, ani věk. Můžou mít ale ve svých propozicích uvedeno, že jsou schopni postarat se o dítě s nějakým handicapem nebo o sourozeneckou dvojici či skupinu, to je jejich specifikum.

Pěstouni, kteří se zúčastnili výzkumného šetření, měli v péči především novorozence a děti v rozmezí tří až osmi let. Je velký rozdíl starat se o novorozence a dítě

v pubertálním věku. Je také důležité říci, že ne každé dítě je vhodné do každé pěstounské rodiny. Pěstounka, respondent B, jejíž péčí již prošlo šest dětí, popisuje: „Co já mám zkušenosti, děti, co k nám jdou, vždycky ty jejich mamky mají něco za sebou, aspoň krátký pobyt v ústavu, nebo něco. Nejsou to lidi, kteří vyrůstali v normální, fungující rodině, je to takový kolotoč. Myslím, že relativně je vhodná pro všechny děti, i pro nemocné. Nemám v sobě vyřešené, jestli bych zvládla přijmout do péče dítě s těžkým zdravotním postižením, které vlastně jen přežívá napojené na přístrojích nebo dítě umírající. Lektori nám říkali, že i kdybychom pomohli jen jednomu děťátku, tak je to super, abychom se starali „ted’ a tady“.

Jiná pěstounka, respondent E, vzpomíná, když měla v péči děti, které byly zneužívané a zanedbávané: „Když jsme měli ty dvě holky, tak byly hodně citově zanedbané, měli jsme je dva roky a tam jsem si říkala, že to asi nemá smysl v tom, že se vyčerpáváme naučit je mít rád. Ony se naučily za ty dva roky, jak se chovat, ale na té duši nebylo nic správně. Náš kraj funguje výborně v tom, že nás znají a vědí, jaké dítě komu nabídnout.“

Referentka sociálního odboru, respondent C, po špatné zkušenosti s umístěním sourozenců s problémovým chováním a podezřením na zneužívání, uvádí: „Ted’ víme, že pokud je to něco takového, nějaký etopedický problém, tak do přechodné péče neumístujeme, to by ti pěstouni museli mít opravdu nějaké vysokoškolské odborné vzdělání, takže je lepší ústavní péče, kde mají odborníky a vědí, co v tu chvíli.“ Respondent D tuto oblast více specifikuje: „Pokud je to jen nějaký výchovný problém, řekněme záškoláctví, nevhodné chování, myslím, že i na počátku zneužívání drog, kdyby to dítě zkusili nějak zaujmout, tak ty můžou být umístěny do přechodné péče. Ale jakmile je tam trestná činnost, agresivita, přepadení, to si myslím, že už to není v silách pěstounů něco takového zvládnout.“ Respondent A jako rizikové skupiny vidí: „Děti, u kterých nebude jiné řešení, než ústavní výchova - děti starší, jiného etnika, skupiny či dvojice sourozenců - to jsou rizikové skupiny.“ Respondent G: „Já si myslím, že je vhodná pro všechny děti, pokud na to ten pěstoun má. I ty, co mají výchovné problémy. Jedině asi děti, které jsou velmi těžce zdravotně postižené, které musí mít krmení sondou, potřebují denně lékařský dozor, tak tam.“

7.5 Motivace finanční a srdeční

Zde byli dotazováni respondenti - pěstouni, jakým způsobem se o PPPD dozvěděli a jaké motivy je vedly k výkonu tohoto povolání. Sociálním pracovníkům byla položena otázka, zda u pěstounů figuruje finanční motivace a je-li možné, aby docházelo k jejímu zneužití.

Téma motivace je zajímavé především z důvodu toho, že se hodně hovoří o finančních stimulech, které jsou spjaty právě s přechodnou pěstounskou péčí. Jedná se o fakt, že je regulérním zaměstnáním a pěstouni pobírají pravidelný měsíční plat, dále příspěvek na úhradu dítěte a pokud mají v péči malé dítě, mají ze zákona nárok na čerpání rodičovského příspěvku.

Pěstouni uváděli, že se o PPPD dozvěděli z médií a v návaznosti na ně si začali zjišťovat další informace. Většinou se jednalo o rozhodnutí ženy. Respondent E, pěstounka, uvádí: „Můj první manžel byl adoptovaný, tam se projevovalo jiné chování a dodnes s tím má velké problémy a mé děti nevědí půlku svého rodokmenu a chybí jim to. Pak jsem se podruhé vdala a měli jsme už dospělé děti a chtěla jsem ještě dítě, manžel ale po čtyřech pubertách už odmítal, takže mě se PPPD vyloženě hodila, brát si děti, hrát si s nimi a pak je hezky předat.“ Další pěstounka, respondent F, popisuje: „Protože nám je už více let, tak jsme nechtěli jít do dlouhodobé pěstounské péče, ale vybrali jsme si tu přechodnou, protože kdykoliv se dá ukončit, pokud nastane nějaký zdravotní problém. Můžeme ten jeden koloběh se ctí ukončit a nikomu tím neublížíme, ani dětem, ani sobě. Není to syndrom opuštěného hnízda, ale máme čtyři děti, a jak začaly postupně dospívat a odcházet z domu, tak jsem zjistila, že mi malé děti chybí.“

Co se týče finančních stimulů, nebyla zde zjištěna větší motivace, než u jiných forem zaměstnání. Určitě jsou oblasti, kde je velká nezaměstnanost a nedostatek pracovních nabídek, tak jako jednu z variant může člověk zvolit pěstounství. Ale než se žadatel stane pěstounem, trvá tato doba minimálně rok a je spojena s mnoha povinnostmi. Respondent B dodal: „Peníze jdou vydělat i jednodušším způsobem a za osm hodin denně.“ Jako výhodu ale pěstouni spatřují v možnosti pracovat doma. Respondent E vysvětluje: „Třeba pro mě to bylo dělat práci, co mě bude bavit a mít za ni peníze. Jsou to peníze, co máte na účtu pořád, nemáte šéfa, co by vás deptal, žádné schůze, má to výhody.“

Jako problémová oblast se jeví čerpání rodičovského příspěvku, především nastavení čerpání dávky v plné výši. Pěstoun má ze zákona na rodičovský příspěvek nárok. Zde může dojít k situaci, kdy si pěstoun nastaví čerpání v plné výši a na přebírající rodinu tak zbude pouze malá část z celkové sumy. Respondent G vysvětluje: „Snažíme se to těm pěstounům vysvětlit, že není fér, aby si vzali tu nejvyšší částku, protože o to méně bude brát ta další rodina. Všechno je v lidech.“ Již je v projednávání návrh, který zruší čerpání rodičovského příspěvku u přechodných pěstounů, který by měl být platný od tohoto roku.

Jako důvody motivace jsou tedy většinou zmiňovány kombinace profese, zaměstnání a touha pracovat s dětmi, pečovat o ně, tedy souhrnně láska k dětem a chuť pomoci. Referentka sociálního odboru, respondent G, uvádí: „Naprostě jednoznačně říkám, že to nedělají pro peníze. Je to podfinancováno, měli by mít vyšší plat.“

Mnoho lidí také vnímá profesi pěstouna jako něco podřadného, jednoduchého, kdy pěstoun dostává plat za to, že se „pouze“ stará o děti. Respondent A ale uvádí, do jaké míry je tato profese náročná: „Lidé mají představu, že jen pečují o dítě, ale oni v podstatě řeší minulost toho dítěte, doklady, chodí na kontakty, absolvují s ním všechna vyšetření, shání další podklady, když se dítě dává do dlouhodobé péče. Je to pěstoun, který zajistí zdravotní vyšetření, psychologické vyšetření, napíše zprávu o tom, co dítě umí, zajistí fotky, sepisuje knihu života. Odvádějí hodně práce a do toho nemůžou moc plánovat, je to specifikum, navíc citová angažovanost, že k dítěti přilnete, což je v pořádku a musíte se s tím poprat a dobře předat a dobře se srovnat s tím, kam půjde dítě dál.“

7.6 Roztříštěnost zaštiťujících institucí a organizací

V rámci přechodné pěstounské péče je zaangažováno hned několik organizací. Jednak odbor sociálních věcí, doprovázející organizace a odbor či organizace, která sanuje biologickou rodinu. Ze širšího pohledu jsou v systému NRP zainteresovány tři ministerstva. Ministerstvo práce a sociálních věcí v rámci přechodného pěstounství, kojenecké ústavy v rezortu Ministerstva zdravotnictví a ústavní výchova v rezortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. Mají odlišnou právní úpravu, různý systém financování, odlišné metodické pokyny, různé požadavky na zaměstnance a jejich kvalifikaci.

Pěstoun spolupracuje s odborem sociálních věcí jednak tam, kde on sám má trvalé místo pobytu a také s odborem v místě, kde má trvalý pobyt dítě, které má svěřeno do péče. Další sociální odbor je zainteresovaný v místě trvalého bydliště biologického rodiče, pokud tedy dojde k situaci, kdy každý ze zúčastněných má místo trvalého pobytu jinde, může nastat informační šum a spolupráce je pak složitá. Respondent G v souvislosti s touto situací podává příklad: „Nevidím jako nejšťastnější, že ty děti se dávají daleko. Narodí se v Hradci Králové, dá se do PPPD tady u nás (Rychnov nad Kněžnou) a maminka má trvalé bydliště v Praze a tam mají také OSPOD, takže je to krkolomné, složité.“

Pěstoun má možnost vybrat si doprovázející organizaci, která mu pomáhá v celém průběhu trvání péče o dítě. Zde se naskytá otázka, zda jsou všechny tyto organizace kompetentní a profesionální. Respondent C uvádí: „Stalo se mi, že některé naše pěstounské rodiny měnily i více doprovodných organizací, protože ty organizace ruší provoz. Doprovodné organizace poskytují pěstounům klíčového pracovníka a ten se pak mění, mění se i podmínky, když se přechází jinam a to i u těch přechodných pěstounů. Je to složité.“ Respondent E, pěstounka hovoří o situaci, kdy byli tlačeni ke kontaktu s biologickou rodinou: „Některé doprovodné organizace jsou neprofesionální. Jsou organizace, které ty zkušenosti nemají s biologickou rodinou, když je tam něco špatně a pak můžou nutit pěstouny biologickým rodičům ustupovat úplně ve všem. Nevím, jestli je to dobře udělané, jestli jsou tu odborníci, kteří poznají, co se těm dětem dělo.“

Pracovnice doprovázející organizace, respondent A, popisuje, co vše v rámci přechodné pěstounské péče svým klientům nabízejí: „Naši hlavní náplní práce, co se týče přechodných pěstounů, je pomáhat jim zjistit, jaké všechny potřeby mají děti, co je potřeba udělat, plánujeme s nimi tu adaptaci dítěte v rodině, průběh toho, co je všechno potřeba zajistit, připravit atd. a potom přípravu dítěte na předání a odpočinek rodiny. Jednou za půl roku předáváme zprávu na OSPOD. Pokud je to dítě už větší, tak s ním navazujeme vztah, abychom pro něho byli další bezpečnou osobou, abychom mu mohli sdělovat některé věci my, když by nebylo úplně v zájmu, aby to sděloval pěstoun, protože by mohlo nějak narušit jejich vztah. Jsou věci, které jsou lepší, když sdělí blízká osoba. Využíváme také naše další středisko, které je zaměřeno na sanaci, tak s nimi konzultujeme věci, které budou lepší řešit sanací.“

Oblast sanace byla také často zmiňovaná v průběhu rozhovorů, respondenti se shodují, že sanace biologické rodiny není příliš kvalitní a pracovat s rodinou by se mělo dříve, tak aby k odebrání dítěte nemuselo vůbec dojít. Respondent A poukazuje na fakt, že není příliš mnoho organizací zabývajících se právě sanací a nevidí jako vhodné, aby tuto oblast zastávala doprovázející organizace, kdy může dojít ke střetu zájmů, které mohou zkomplikovat situaci. Pohled samotných pěstounů na sanaci rodiny byl podobný, respondent B uvádí: „Ale myslím, že tady v České republice sanace biologických rodin moc nefunguje. Já si sanaci představuji jinak. Ta sanační organizace mamku za všechno chválila, i když tam nosila sladkosti, neřekli ani neporadili jí nic, co by v tom vztahu měla dělat, z počátku kontaktu tam oba dva seděli na židli, teď už se to trochu mění. Opravdu jí v ničem nepomohli, je potřeba ji chválit, ale taky poradit.“

Referentka sociálního odboru, respondent G, mimo potřebu organizací zaměřených na sanaci, také konstatovala: „Vždy je důležité pracovat i s maminkou, která dala dítě k osvojení, měla k tomu velmi vážný důvod a pokud se jí nabídne pomoc, tak může názor změnit. Pracovat jak s dětmi, s biologickou rodinou i pěstouny.“

7.7 Kontakt s biologickou rodinou

Kontakt s biologickou rodinou byl jedním z hlavních témat, které byly v průběhu rozhovoru probírány. Zůstat navázaný na svoji biologickou rodinu, matku je jedním z nejdůležitějších faktorů, který je podporován v rámci přechodné péče v případech, kdy je dítě z rodiny odebráno na nezbytně nutnou dobu, po kterou by si rodiče měli upravit své poměry tak, aby se k nim dítě mohlo vrátit a v nejlepším případě se tato situace již neopakovala. Kontakty jsou vždy koncipovány tak, aby byly v nejlepším zájmu dítěte.

Četnost kontaktů se určuje podle potřeb dítěte, jeho věku a také v návaznosti na situaci, pro kterou bylo z rodiny odebráno. Klíčový pracovník doprovázející organizace, respondent A, popisuje: „Někdy je to o tom, že dítě se potřebuje ubezpečit a předpokládá se, že se dítě vrátí do biologické rodiny. Náplní jsou hlavně aktivity a příjemný pobyt pro dítě. Snažíme se, aby co nejvíce věcí dělal rodič, pomáháme mu se zapojit. Ptáme se, jak se tam cítili, co jim bylo příjemné, nepříjemné, které situace s dítětem pro něj byly zarážející.“

Většinou bývá kontakt asistovaný, tzn. za přítomnosti třetí nestranné osoby, ale jsou i případy, kdy jsou kontakty uskutečňovány pouze mezi pěstounem, dítětem a biologickým rodičem, tak se děje pouze v případě, kdy je vše v pořádku a vztahy jsou bezproblémové. Respondent A nastiňuje, jak kontakty probíhají: „V přechodné pěstounské péči jsou ty kontakty trochu specifické. Základem je domluvení se na kontaktu, patří sem setkání se s biologickým rodičem, pokud má zájem, tak se obrací na nás, domlouvá se konkrétní místo setkání a náplň setkání. Obecně se dá říci, že je to neutrální místo, není to u pěstouna, ani u rodiče doma, ani na úřadech. Spíše jsou to herny a prostory, kde je možné nabídnout aktivity a nebude to pro nikoho ohrožující. Před samotným kontaktem se řeší pravidla setkání. Pokud dochází k porušování, tak my jako pracovníci jsme tam od toho, abychom to celé napůl moderovali, napůl hlídali hranice. V závislosti na tom, v jaké fázi to je, tak dáváme podnět pro zlepšení nebo napomínáme. Může dojít k tomu, že kontakt přeručíme, nebo ukončíme.“

Z rozhovorů nebylo patrné, že by zúčastnění měli špatné zkušenosti s kontakty s biologickými rodiči. Byla zmiňována možnost výskytu konfliktů, neangažovanosti rodiče či nezájmu dítěte o kontakty, kdy se předně musí hledat důvod, proč tomu tak je a jako pomocný prvek je využito psychologické doprovázení. Jako nejčastější jádro konfliktů můžeme uvést neinformovanost a neadekvátní pochopení celé situace ze strany rodičů, respondent C také uvedl: „Občas bývají útoky od biologických rodičů, např. že pěstouni berou peníze za výchovu jejich dětí. Tady nejsou pěstouni ochránění.“ Respondent G vysvětluje: „Tady je důležité od začátku, aby i ten rodič byl informovaný, musí vědět, co se děje, proč jde dítě do PPPD, jaká má práva, že je dál zákonným zástupcem dítěte, tohle je velmi důležité. Někdy se setkáme s tím, že řeknou, ať jde dítě raději do ústavu. Cítí tam ohrožení, že tam bude jiná maminka, to je potřeba vysvětlovat.“

7.8 Nerovnováha ve vztahu pěstouna a biologického rodiče

Tato kategorie úzce navazuje na kategorii předešlou. Pokud je dítě umístěno do PPPD, biologickému rodiči zůstávají všechna práva, pěstounovi naopak většina povinností, které se týkají výživy a výchovy dítěte. V případech, kdy zákonný zástupce, tedy biologický rodič, nedá souhlas, nemůže dítě v přechodné péči nastoupit do mateřské školy, pěstoun ho nemůže nechat podstoupit očkování, které není zahrnuto v povinném očkování, např. proti klíšťové encefalitidě, nemůžou

nechat dítěti vystavit cestovní pas a v době letních měsíců odjet na dovolenou do zahraničí. Je to velmi omezující a pro pěstouna také demotivující. Především pak v situacích, kdy se biologický rodič ne příliš aktivně podílí na zlepšování vztahu s dítětem a úpravě poměrů.

Druhou stranou vah je postavení pěstouna, jako toho lepšího rodiče. Je důležité, aby sám pěstoun byl profesionál a dokázal biologického rodiče nehodnotit, nepoučovat a nesnižovat jeho vážnost především před dítětem. Referentka sociálního odboru, respondent D, popisuje: „Říkám jim, nesmíte hodnotit ty lidi, nebo biologickou rodinu, od toho vy nejste. Vy jste tu od toho, abyste se starali o dítě, popř. posoudili, že se snaží, tohle ano. Ale nemůžete soudit, jací ti lidi jsou. A to oni nezvládají. A ti pěstouni musí skousnout, že ti biologičtí rodiče nebudou nikdy tak perfektní, jako jsou oni. Musí si říct, ano, jsou to rodiče a je to jejich dítě a v tomhle mají pěstouni někdy problém, že hodnotí tu rodinu a je tam to riziko, že jim to budou dávat najevo. Ta pěstounka je tu od toho, aby biologické matce umožnila kontakt, nemůže ji odmítnout, vychovávat, ani diktovat, kdy smí nebo nesmí přijet.“ Pěstounka, respondent E, shrnuje: „Já jsem si vztah s nimi vždycky našla, neměla jsem pocit povýšenosti, ale je to hodně o osobnosti. Myslím, že je hodně pěstounů, kteří pak ty mamky poučují. Já s tímhle problémem nemám. Neměli by mít dojem, že ta jejich výchova je jediná správná a to jak vůči biologickým rodičům, tak dlouhodobým pěstounům.“

7.9 Přechodná péče se skrytou adopcí

Tato kategorie se vyskytla v rozhovorech s referentkami sociálního odboru. Situace, kdy by se z PPPD stala adopce, není příliš častá, ale je zajímavá a proto je zde zmíněna. Stává se tak především v případech novorozenců a velmi malých dětí, respondent D uvádí: „Další, co tam vidím, je, že se tam, bohužel, někdy dostane skrytá adopce, že si vyberou to hezké zdravé miminko, které se k nim dostane do péče, a pak si ho nechají. A s tím se nedá nic dělat.“ Tato situace může být také rizikovou při péči samotné pěstounky, která si může k dítěti vytvořit hlubší pouto a nebude pak schopná dítě předat. Bohužel zde dochází ke zpochybnění cílů, pro které byla PPPD vytvořena, tedy pomoci dítěti na požadovaný čas a předat ho do přebírající rodiny.

Může také nastat situace, kdy pěstoun zažádá o dlouhodobé pěstounství, často v případech, kdy chce dítě uchránit před pobytem v ústavu. Tedy v době, kdy PPPD již dovršuje svůj čas a není jiná možnost, kam dítě umístit. Respondent D popisuje také jinou situaci: „Bohužel se to stává, ale nemělo by. Zažila jsem už několik takových případů. Tam chybí ta profesionalita. Tety v domovech, když přišli osvojitelé, kteří se jim nelíbili, tak to nějak profesně skously, řekly k tomu svoje a někdo rozhodnul. Kdežto pěstouni si řeknou, no, těmto lidem já to dítě nedám. A podají si návrh sami a soud si řekne, že dítě je u nich zvyklé, tak ho tam nechá. V tom je ta neprofesionalita.“

7. 10 Ideální doba trvání přechodné péče

Zákonem stanovená lhůta trvání přechodné pěstounské péče je maximálně jeden rok. V praxi bývá pobyt delší v případě, kdy jsou děti vzaty z biologické rodiny. Nejdříve jsou totiž do pěstounské rodiny umístěny na předběžné opatření, které trvá tři měsíce a může se dále prodlužovat soudy. Jedna z dotazovaných pěstunek, respondent F, uvedla: „Děti, které máme teď, máme stále na předběžné opatření, ještě se mi nestalo, že by dítě bylo u mě soudním rozhodnutím na přechodnou péči, vždy se to předběžné opatření protahovalo.“

Jaká je tedy nejlepší doba pro pobyt dítěte v přechodné pěstounské péči, to asi není možno jednoznačně určit a vymezit. Vždy musíme vycházet z individuálních případů dětí a také věku dítěte. Pokud bychom sledovali čas jako prostor pro získání prvních vazeb, což se týká především novorozenců, tak respondent G vidí jako ideální dobu: „Pokud se to týká miminek, tak bych viděla dobu do čtyř až pěti měsíců, aby nebylo tolik navázáno na pěstounku a ten přechod byl plynulý.“ Respondent F je ve shodě: „Myslím, že pro malé děti je ten rok na pobyt dlouhá doba. Už přilne a přejme i hodně zvyků od nás. Já bych to viděla tak dva, tři měsíce.“

Pokud se jedná o dítě starší, byly zaznamenány rozdílné výpovědi. Respondent D uvádí: „Řekla bych, že by se mohla protáhnout do tří let, aby děti byly školkového věku, protáhl by se i čas na hledání vhodné rodiny.“, opačný názor měl respondent G: „A u starších dětí do půl roku, nejdéle rok. Ale je pravda, že u toho staršího dítěte se mu dá ta situace vysvětlit, můžete s ním o tom mluvit a zase ty děti si přejí vrátit se do biologické rodiny.“

Názory na ideální dobu trvání PPPD se tedy různí. Nejlepším případem by byla doba co nejkratší u novorozenců, aby co nejdříve mohli přejít do osvojitelské rodiny a u starších dětí doba taková, která by umožnila uzdravení šrámů, které si často přinášejí z biologické rodiny. To potvrzuje také respondent G: „Samozřejmě je lepší co nejkratší doba, ale někdy je potřeba i delší doba. V legislativě to není tak úplně jasné, i každý soudce k tomu přistupuje jinak, některý bere ten rok i do toho předběžného opatření, ale s tím jsem se ještě nesetkala. Ten rok se bere od rozsudku, kdy jsou vzaté do PPPD. Musíme konstatovat, že ta doba PPPD se nedá ohraničit.“

Vyskytují se ale faktory, které celý proces pozdržují, je to např. tříměsíční lhůta od souhlasu biologického rodiče s adopcí, po kterou má ještě možnost se rozhodnout, zda se o dítě opravdu nemůže či nechce starat. Respondent D doplňuje: „U nás se nejdříve předávají děti v šesti až deseti měsících. Je to kvůli tomu, že biologičtí rodiče si nechávají tříměsíční lhůtu na rozmyšlenou, je to dlouhé. Ty děti nemohou tak dlouho čekat.“

7. 11 Cesta z pěstounské rodiny

Každá přechodná péče by měla končit předáním dítěte. Ať do osvojitelské rodiny, dlouhodobé pěstounské péče nebo rodiny biologické. Minimální počet dětí přechází do péče ústavní. Proces předávání je vrcholnou částí PPPD a je také obdobím velmi zatěžujícím, někdy také zdoluhavým. Respondent G přibližuje, jak proces předání vypadá: „Vytvoří se plán předávání, je to u každého dítěte individuální. Podle toho, kolik je dítěti let, jak dlouho bylo v PPPD, jaká je to osobnost, jak to zvládá. Ale nikdy to není ze dne na den. A největší problém je nedostatek dlouhodobých pěstounů, a bude doba, kdy děti nebudou moci přejít do pěstounské rodiny, pak už zbývá ústavní zařízení, což já považuju za veliký problém.“

Respondent B, pěstounka, popisuje: „Ten první rok jsme ještě jeli podle starého občanského zákoníku, tak to šlo opravdu rychle. Tam se čekalo po šesti týdnech na souhlas rodiče, který mohli dát na OSPODu, což pro ně bylo určitě výhodnější, teď už musí rodiče jít na soud. Takže ty první tři miminka se u nás stihly vystřídat za první rok, to opravdu šlo po třech měsících, což si myslím, že je ideální čas. Pak jsme měli tu osmiměsíční holčičku a ještě miminko a to už bylo podle nového zákona a to se pořád protahovalo a tak šlo až v devíti měsících. Vždycky od toho setkání, kdy se rodiče seznámí s děťátkem, uběhne už dlouhá doba, dřív to taky bylo

jen chvíličku. Když pak skoro dva měsíce čekají a jezdí sem za děťátkem a to miminko už je připravené, ale musí se to pozdržet kvůli tomu, aby to soudně bylo dořešeno, to je pak škoda.“

Pracovnice doprovázející organizace, respondent A, uvádí: „Základem dobrého předání není čas, místo, dlouhodobost, ale to, že dítě se v tom cítí bezpečně. Pokud se v tom cítí dobře dospělí, cítí to tak i dítě. Je dobře, že o svěřeni rozhodují soudy, ale soudní legislativa není nastavená, aby rozhodovala rychle. Ideální případ by byl, že bychom připravili dítě a svěřili jsme ho do péče.“ Důležitá je také informovanost obou zúčastněných stran: „Pěstouni na přechodnou dobu jsou vedeni krajským úřadem k určitým krokům, že něco můžou, něco nemůžou a ta přebírající rodina to bere víc srdcem, ale je to prostě proces, kde se srdce setkává se systémem.“

Respondent B, pěstounka, popisuje, jak vnímá předání dítěte: „Když jdou děti do adopce, tak jsem ráda, že se našla řešení a nebudou samy a je tam někdo, kdo se na ně hrozně těší, tak to je super pocit, že jsme u vzniku nové rodiny, je to zvláštní.“ Respondent F, pěstounka, která má v péči první děti, zatím proces předání nezažila: „To bude největší problém, tedy pro mě. Ale dovedla jsem nechat odejít vlastní děti, musím zvládnout i tohle.“

7. 12 Ukončení přechodné pěstounské péče není dostatečně nastaveno

Ukončit přechodnou pěstounskou péči, respektive vyřadit přechodného pěstouna, lze a to ve dvou případech. V prvním případě může dojít k vyřazení krajským úřadem, pokud pěstoun odmítne přijmout do péče dítě bez závažného důvodu a jeho kapacita není obsazena, nebo dojde k vážnému pochybení z jeho strany v péči o dítě. V druhém případě je to na žádost samotného pěstouna, který může pociťovat, že tuto profesi nezvládá, klade na něj velkou psychickou i fyzickou zátěž, mohou se objevit zdravotní komplikace, které mu nedovolí celodenní péči o malé děti. Pokud si toto pěstoun uvědomí a odstoupí z evidence žadatelů, je to ta správná varianta. Může nastat situace, kdy zátěž z profesního vyčerpání je tak velká, že vyústí v syndrom vyhoření a pokud i přesto pěstoun nadále pečuje o dítě, tato péče nemůže nikdy naplnit vizi toho, co by pěstoun měl dítěti nabídnout a dát.

Referentka sociálního odboru, respondent D, v této situaci uvádí: „Pozapomnělo se na to, jak pěstounství zrušit, pokud se nedopustí závažného přestupku, nebo sám

z vlastní iniciativy neodejde, tak nejde zrušit. Tam chybí to, že by se to např. za tři roky přešetřilo, řeknou psychologové, že už je pěstoun vyhořelý a konec. A to tam chybí. Není to o tom, že by se špatně starali, ale my už vnímáme, že to dělají starší lidé a už jsou unavení a už to není ono. My potřebujeme, aby to byli akční profesionálové, kteří v tom budou fungovat.“

Pěstounka, respondent E, popisuje: „My jsme vlastně nevyhoditelní. Nevím, co bych musel provést, aby mě mohli vyhodit, asi zanedbání dítěte. Ale vím o lidech, které bych to dělat nenechala, ale prostě prošli.“ Krajský úřad často v těchto případech ustoupí od vyřazení pěstouna z evidence, protože kvalitních pěstounů jak krátkodobých, tak dlouhodobých, je nedostatek a nemůže si dovolit je ztratit.

7.13 Co je důležité zlepšit v systému přechodné pěstounské péče

Na závěr rozhovorů byl dán respondentům prostor, kdy mohli sdělit, co je podle nich v systému přechodné pěstounské péče potřeba zlepšit. Zde jsou uvedeny jejich výpovědi.

Respondent A, sociální pracovnice doprovázející organizace: „Velké pole působnosti je v oblasti legislativy a celého systémového nastavení, co se týče výchovy dětí, rodiny a povědomí rodiny, co oni mohou oproti ústavu nabídnout, aby to u nich nebylo jako ústavní péče, ale aby to byla péče té jedné osoby.“

„Je nutné dořešit oblast organizace sanace rodiny, návrat do rodiny. Je potřeba, aby někdo pracoval s rodinou, není úplně dobré, abychom to dělali my jako doprovázející organizace. Pak může dojít ke střetu zájmů, které mohou zkomplikovat situaci, my jsme také rodině k dispozici, ale nemůžeme řešit vše.“

Respondent B, pěstounka na přechodnou dobu: „Ta sanace rodiny. Spoustě případů by se předešlo a někdy to je i třeba kvůli finančním problémům.“

Respondent C, referentka sociálního odboru: „A soudy, myslím, že v Čechách opatrovnické soudy jsou na konci prestiže a těch soudců je málo, i někteří soudci nevědí, co se s těmi dětmi děje, co je pro ně lepší. Občanský zákoník prodloužil dobu, než jdou děti do definitivní rodiny.“

Respondent D, referentka sociálního odboru: „Myslím, že by se mělo ministerstvo zajímat o to, jak to v reálu je, dělají se analýzy, výzkumy a měli by podle toho

urychleně reagovat a udělat nějaká opatření, návrhy k novele zákona, ať se to týká vzdělávání, i bych tam nastavila minimum dosaženého vzdělání u žadatelů, také aby se jinak nastavily dávky.“

Respondent E, pěstounka na přechodnou dobu: „Určitě psychologické přezkoumání pěstounů, ale u někoho neutrálního, ne od někoho z kraje.“

„Je důležité mít více dlouhodobých pěstounů, ale takových, kteří vědí, proč to dělají, ne že je někdo štve v práci a tak dělají pěstouna. Aby tady byli lidé vzdělaní, kteří mají nějakou práci za sebou.“

Respondent F, pěstounka na přechodnou dobu: „Jako jediný problém mi přišlo to vyjednávání se státem, tady by se dalo určitě co zlepšit.“

„Zlepšovat by se mělo začít ještě před tím, než ti nezodpovědní rodiče budou mít děti, ale to je těžké, pokud vyrůstali v ústavech a neměli se kde naučit navazovat vztahy.“

Respondent G, referentka sociálního odboru: „Není to legislativně podchyceno a trochu nám ti biologičtí rodiče unikají, což je podle mě špatně, protože PPPD měla směřovat k tomu, pokud to jen trochu jde, aby se děti vrátily do své biologické rodiny, kdy z vážných důvodů byly z rodiny odebrány, tak je potřeba s tou rodinou pracovat. To cítím jako velkou slabinu.“

„Ještě se zapojuje moc institucí, je to OSPOD, kde má dítě trvalé bydliště, pěstouni mají jiné, soudy si to přehazují. Je to složité, ale i přes to je to velmi dobře.“

Závěr

Tématem bakalářské práce byla pěstounská péče na přechodnou dobu a s ní spojená rizika. V teoretické části práce byla popsána problematika rodiny, citového připoutání dítěte a negativních dopadů kolektivní výchovy na dítě. Další kapitoly se věnovaly samotné přechodné pěstounské péči a jejím aspektům. V poslední kapitole byly nastíněny významné situace, které jsou vnímány jako rizikové.

Cílem práce bylo vytipování a rozbor reálných rizik a výhod, které vyplývají z jejich specifik. Tedy rozbor rizikových situací, které jsou s průběhem přechodné péče úzce svázány. Dílčím cílem byla snaha poukázat na oblasti, kde je, dle respondentů, nutno provést změny.

Empirická část předložila samotné výzkumné šetření. Výzkumný soubor zahrnoval referenty sociálního odboru městského a krajského úřadu vykonávající agendu náhradní rodinné péče, sociálního pracovníka doprovázející organizace a pěstouny přechodné pěstounské péče. K získání dat byla zvolena strategie kvalitativního výzkumu metodou polostrukturovaného rozhovoru.

Lze konstatovat, že cíl práce byl splněn. Prostřednictvím teoretických východisek čerpaných z odborné literatury byla objasněna a analyzována rizika a výhody v rámci pěstounské péče na přechodnou dobu a následně podložena a konkretizována na základě uskutečněných rozhovorů s respondenty.

Na podkladě výzkumného šetření a následné analýzy můžeme potvrdit, že PPPD je formou rodinné výchovy, která je kvalitní, potřebná a všemi respondenty kladně hodnocená, i přes zmiňovaná rizika. Největší přínos je spatřován v umístění novorozenců a dětí raného věku, kde je možné předcházet citové deprivaci a vytvářet u dítěte bezpečné citové vazby s jednou stálou pečující osobou. Velmi pozitivně je hodnocena možnost zažít chod zdravého a stálého rodinného prostředí, a to především u dětí starších, které často přicházejí z rodin dysfunkčních s nepřehlednými a často narušenými vztahy. To všechno jsou důležité faktory ovlivňující příznivě další vývoj dítěte.

Klíčovou roli hraje výběr vhodného pěstouna pro dané dítě. Ne každé dítě je vhodné k umístění do kterékoliv pěstounské rodiny. Bylo polemizováno o skupině dětí, pro

kterou by umístění do PPPD nebylo vhodné, jako rizikové skupiny jsou spatřovány děti jiného etnika, starší děti a sourozenecké dvojice či skupiny. Názory na umístění zdravotně postižených dětí a dětí s etopedickými problémy se různí. Samotní pěstouni ale v této oblasti nevidí až takový problém, pokud budou dostatečně informováni o typu postižení a zdravotní péči, kterou dítě vyžaduje, nevylučují ani možnost pečovat o dítě umírající.

Velkým problémem je nedostatek dlouhodobých pěstounských rodin, kdy děti mají méně možností svěřeni do náhradní rodiny při odchodu z přechodné pěstounské péče. Pokud tedy není kam dítě z PPPD umístit, musíme jej svěřit do ústavního zařízení a to je závažný problém. Je důležité hledat nové pěstouny, jistou motivaci by mohlo být finanční narovnání obou forem pěstounské péče.

Částečně se potvrdilo, že určitou váhu při rozhodování o výkonu této profese hraje vidina pravidelného příjmu, vždy byla až za touhou pracovat s dětmi a možnost pomoci jim v nepříznivé situaci. Jako velké pozitivum tohoto zaměstnání respondenti uváděli práci doma a možnost nakládat s vlastním časem. Jako rizikové se v oblasti finančních stimulů spíše jeví čerpání rodičovského příspěvku. Tato oblast by však v blízké době měla doznat změn, která přechodným pěstounům čerpání tohoto příspěvku znemožní.

V oblasti kontaktu s biologickou rodinou může také docházet k rizikovým situacím, které ve většině případů plynou z nedostatečné informovanosti nebo neochoty respektovat druhou stranu. Aby se tato rizika minimalizovala, jsou kontakty asistované, vedené klíčovým pracovníkem, který kontakt moderuje, vede a může ho, při porušení daných pravidel přerušit či zcela zrušit. Jistá rizika vyplývají také ze vztahu biologického rodiče a samotného pěstouna, která jsou podložena nerovnováhou vztahu. Biologickému rodiči, i v případě nespolupráce, zůstávají všechna práva, na pěstouna pak zbývají povinnosti, jako je výchova a péče o dítě.

Jako skryté riziko se ukazuje profesní vyhoření pěstouna. Nejsou žádná opatření, která by pěstouny pravidelně podrobovala psychologickým posudkům, aby se tato možnost vyloučila. Zde musíme doufat, že pěstouni jsou profesionálové a v této situaci sami podají návrh na vyřazení z evidence.

Často bylo poukazováno na protahování celého procesu PPPD. Jedná se především o prodlužování díky soudním lhůtám, které se vztahují na jednotlivá soudní rozhodnutí a nabalují se na sebe. Někdy tedy dochází k situacím, kdy dítě je již připraveno na předání, stejně tak i přebírající rodina a čeká se na rozhodnutí soudu, aby bylo možno dítě legálně předat.

Jako velký problém je vnímána zainteresovanost hned několika institucí a organizací, což vede ke zkreslenému předávání informací a ztížení spolupráce mezi nimi. Doprovázejících organizací je dostatek, otázkou je především jejich kvalita a odbornost pracovníků, kteří s pěstouny, dětmi a biologickými rodinami pracují. Chybí také organizace zabývající se sanací rodiny, která by měla být v biologické rodině nastavena mnohem dříve.

Osobně vnímám za důležité zefektivnit součinnost úřadů a soudů, a to nejen během chodu pěstounské péče, ale také v rámci příprav pěstouna. Nutností je také hledat nové kvalitní pěstouny s náležitým vzděláním, nejen pěstouny přechodné, ale také dlouhodobé, aby děti z přechodné péče měly kam přejít. Dále chybí síť kvalitních odborných a podpůrných služeb, které by biologickým a náhradním rodičům pomáhaly překonávat různé složité situace, které s sebou odebrání dítěte z rodiny přináší.

Oblast přechodné pěstounské péče je široká a nabízí mnohá témata k dalším výzkumům. Osobně mi zajímavá přišla myšlenka profesního vyhoření pěstouna, která je spojena s riziky poskytování nedostatečné péče svěřenému dítěti a s nedostatečně vyřešenou možností ukončení poskytování PPPD.

Seznam použitých zdrojů

ARCHEROVÁ, Caroline, 2001. *Dítě v náhradní rodině: Nejčastější problémy při výchově mladších dětí v náhradní rodině*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-578-4.

BECHYŇOVÁ, Věra a Marta KONVIČKOVÁ, 2011. *Sanace rodiny: Sociální práce s dysfunkčními rodinami*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0031-4.

BOHOVICOVÁ, Milada, Vladislav MATEJ, Daniela OLEJÁROVÁ, Dušana PRIEHRADNÁ a Miroslav PRIEHRADNÝ, 2000. *Profesionálny rodič, alebo gulatá kocka: Sprievodca profesionálnou náhradnou výchovou v rodine*. Bratislava: Občianske združenie Návratako. ISBN 80-967908-1-1.

BOWLBY, John, 2010. *Vazba: teorie kvality raných vztahů mezi matkou a dítětem*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-670-4.

BRUTHANSOVÁ, Daniela, Anna ČERVENKOVÁ a Marie PECHANOVÁ., 2005. *Zdravotně sociální služby v kojeneckých ústavech a dětských domovech pro děti do tří let věku*. Praha. Odborná monografie. VÚPSV.

BUBLEOVÁ, Věduna, Jiří KOVAŘK, Hana PAZLAROVÁ a Renata JANÍČKOVÁ, 2002. *Mezinárodní srovnání přístupů forem realizace pěstounské péče se zřetelem k využití profesionálních pěstounů při řešení situace ohroženého dítěte a reintegrace rodiny*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče VÚPSV. ISBN 80-239-0101-X.

BUBLEOVÁ, Věduna, Jana FRANTÍKOVÁ, Alena VÁVROVÁ a Pavla POKORNÁ, 2014. *Základní informace o pěstounské péči a péči poručníka*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, Praha. ISBN 978-80-87455-19-7.

GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK, 2008. *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada Publishing a. s. ISBN 978-80-247-1788-3.

KOLUCHOVÁ, Jarmila, 1992. *Psychický vývoj dětí v pěstounské péči*. Praha: MPSV. ISBN 80-85529-01-7.

KONEČNÁ, Hana a Markéta SUDOVÁ, 2011. *Jak dál s pěstounskou péčí na přechodnou dobu*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče. ISBN 978-80-87455-08-1.

MACELA, Miloslav, 2013. *Informace o postupech spojených s umístováním dětí do pěstounské péče na přechodnou dobu: po přijetí novely zákona č. 359/1999 Sb.* Praha: MPSV. ISSN 17506-211.

MATĚJČEK, Zdeněk, 1986. *Rodiče a děti*. Brno: Tisk Brno, n. p. ISBN 08-011-86.

MATĚJČEK, Zdeněk, 1994. *Co děti nejvíc potřebují: eseje z dětské psychologie*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-006-5.

MATĚJČEK, Zdeněk a kol., 1999. *Náhradní rodinná péče: Průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-304-8.

MATĚJČEK, Zdeněk a Josef LANGMEIER, 2011. *Citová deprivace v dětství*. Vydání 4. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-2461-983-5.

MATOUŠEK, Oldřich a kol., 2003. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-548-2.

MATOUŠEK, Oldřich a Kevin BROWNE, 2007. *Děti mezi ústavní výchovou a rodinou: Sborník z konference konané ve dnech 8. a 9. 11. 2007*. Praha: Národní vzdělávací fond, o.p.s. a Člověk hledá člověka, o.s.

PALEČEK, Jan, 2015. *Náhradní rodinná péče v České republice v reflexi pracovníků nestátních neziskových organizací a orgánů sociálně-právní ochrany dětí v roce 2015*. Praha: Středisko náhradní rodinné péče.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ, 2003. *Pedagogický slovník*. 4. vydání. Praha: Portál. ISBN 80-7178-772-8.

PURAS, Dainius, 2011. *Práva ohrožených dětí mladších tří let: Ukončení jejich umísťování do ústavní péče*. Praha: OSN.

SAUZEDE, Jean-Paul a Anne SAUZEDE-LAGARDE, 2007. *Spokojené soužití v nové rodině*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-295-9.

SKOBLÍK, Jiří, 2002. Deklarace práv dítěte: Organizace spojených národů. *Teologické texty: Časopis pro teoretické a praktické otázky teologie*. Praha: Fokus, 12(4), 170-171. ISSN 0862-6944.

ŠKOVIERA, Albín, 2007. *Dilemata náhradní výchovy: Teorie praxe výchovné péče o děti v rodině a v dětských domovech*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-318-5.

SOBOTKOVÁ, Irena, 2001. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-559-8.

SOBOTKOVÁ, Irena, 2003. *Pěstounské rodiny: jejich fungování a odolnost*. Praha: MPSV. ISBN 80-86552-62-4.

STOCK, Christian, 2010. *Syndrom vyhoření: a jak jej zvládnout*. Praha: Grada Publishing a. s. ISBN 978-80-247-3553-5.

ŠUBRT, Jiří a kol., 2014. *Soudobá sociologie VI: Oblasti a specializace*. Praha: Karolinum Press. ISBN 978-80-246-2558-4.

ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ, 2007. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál. 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

TRUBAČOVÁ, Klára a kol., 2011. *Pěstounská péče na přechodnou dobu pro nejmladší děti*. Praha: MPSV. ISBN 978-80-7421-039-6.

UHLÍŘOVÁ, Veronika, 2014. *Kontakt dítěte v náhradní rodinné péči s biologickou rodinou*. Nový Bor: Velký vůz Sever. Číslo projektu: CZ.1.04/3.1.03./A7.00035.

VÁGNEROVÁ, Marie, 2012. *Vývojová psychologie: Dětství a dospívání*. Vydání 2. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-2153-1.

VRTBOVSKÁ, Petra, 2010. *O ztraceném dítěti a cestě do bezpečí: attachment, poruchy attachmentu a léčení*. Tišnov: Scan. ISBN 978-80-86620-20-6.

ZEZULOVÁ, Dagmar, 2012. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0065-9.

Právní předpisy

Zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu.

Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

Elektronické zdroje

HRONOVÁ, Markéta. Kojenecké ústavy měly skončit, ale vláda je nezruší. Proti jsou ministři školství i zdravotnictví. *Hospodářské noviny* [online]. Economia, 2017 [cit. 2017-04-02]. ISSN 1213-7693. Dostupné z: <http://archiv.ihned.cz/c1-65669110-kojenecke-ustavy-mely-skoncit-ale-vlada-je-nezrusi>

HRONOVÁ, Milada. Přechodná pěstounská péče jde v mnohém proti potřebám dětí. *Žurnál Online* [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017, 2016 [cit. 2017-04-15]. ISSN 1805-6865. Dostupné z: <http://archiv.zurnal.upol.cz/ff/zprava/clanek/prechodna-pestounska-pece-jde-v-mnohem-proti-potrebam-deti/>

Lumos: Protecting children. Providing Solutions. [online]. 2017 [cit. 2017-03-14]. Dostupné z: <http://czech.wearelumos.org>

Types of fostering. *The Fostering Network* [online]. The Fostering Network, 2016 [cit. 2017-04-15]. Dostupné z: <https://www.thefosteringnetwork.org.uk/advice-information/could-you-foster/types-fostering>

Seznam příloh

Příloha č. 1: Jaké požadavky jsou kladeny na pěstouny na přechodnou dobu

Příloha č. 2: Výše dávek náležící pěstounům na přechodnou dobu

Příloha č. 3: Rozhovor A

Příloha č. 4: Rozhovor B

Příloha č. 5: Rozhovor C

Příloha č. 6: Rozhovor D

Příloha č. 7: Rozhovor E

Příloha č. 8: Rozhovor F

Příloha č. 9: Rozhovor G

Příloha č. 1: Jaké požadavky jsou kladeny na pěstouny na přechodnou dobu

(Dobrá rodina, © 2015)

Oblast	PPPD
Trestní bezúhonnost, bezdlužnost	vyžadováno
Vhodné bytové podmínky	vyžadováno
Harmonické rodinné prostředí	vyžadováno
Dobrý zdravotní a psychický stav	vyžadováno
Schopnost spolupracovat v systému sociálně-právní ochrany	vyžadováno
Schopnost pečovat o děti s poruchami chování	je vhodná
Schopnost dále se vzdělávat, povinnost dále se vzdělávat	vyžadováno, 24 hodin ročně
Schopnost pomoci dítěti při zpracování jeho životního příběhu a nastavení vztahu k původní rodině	vyžadováno
Uspokojená touha po vlastních dětech	vyžadováno
Schopnost pečovat i o dítě o narození s neznámou anamnézou	vyžadováno
Připravenost na předávání dítěte do přebírající rodiny	vyžadováno
Schopnost spolupracovat s původní rodinou	vyžadováno
Umožnění přístupu sociálních pracovníků a dalších odborníků	po celou dobu péče
Povinnost přijmout nabídnuté dítě	odmítnutí pouze ze závažných důvodů
Věk a počet dalších dětí v rodině	nejmladší dítě min. osmileté, dále max. tři děti v domácnosti

Kritéria výběru pěstounů na přechodnou dobu

(ospod.kr-kralovehradecky.cz)

A) Rodinná situace

- stabilní a klidné rodinné prostředí
- stabilní partnerský vztah - zpravidla minimálně pět let společného soužití bez aktuálních konfliktů
- naplňování potřeb dětí v rodině nesmí být případným přijímáním dětí na PPPD ohroženo (děti žijící v rodině by neměly mít závažnější výchovné problémy, chronické potíže či výrazná traumata)
- nejvhodnější se jeví rodiny s odrostlými dětmi (nad 15 let); děti v rodině mají být schopny pochopit a přijmout smysl PPPD, zpravidla jsou toho schopny nejdříve okolo deseti let věku
- rodina má dostatečnou kapacitu věnovat se dítěti, které přijme na přechodnou dobu; u rodin s třemi a více dětmi do 15ti let se dá předpokládat, že kapacita rodiny je vyčerpána
- od příchodu posledního dítěte do rodiny formou osvojení či klasické pěstounské péče uplynula dostatečná doba (zpravidla minimálně 2-3 roky) a všechny děti v rodině mají vytvořený bezpečný a pevný vztah ke svým rodičům (pěstounům), toto je vždy nutné posoudit individuálně vzhledem k potřebám dětí, pro mnohé děti vyrůstající v NRP, může být realizace PPPD nadměrně zatěžující
- s ohledem na širší věkové kategorie přijímaných dětí do PPPD se jeví jako nejvhodnější žadatelé středního věku s dobrou psychickou odolností, se schopností vřelého emočního přijetí, výchovnými zkušenostmi, s přiměřenou intelektovou kapacitou, s dobrým zdravotním stavem, úplné rodiny se zastoupením mužského i ženského vzoru

B) Životní zabezpečení a bydlení

- charakter bydlení, kvalita, vybavenost a stabilita – bytové podmínky umožňují vytvoření dostatečného prostoru pro přijímané dítě a zajišťují mu přiměřené soukromí
- jeden z pěstounů na přechodnou dobu by měl být připraven nejpozději při přijímání prvního dítěte opustit svoje zaměstnání, měl by se dítěti věnovat na celý úvazek, což je nutné vzhledem k umísťování i velmi malých dětí a dětí hluboce traumatizovaných

- socioekonomická úroveň rodiny je stabilní, výchozí aktuální situace žadatele/žadatelů o PPPD je bez vážných problémů (bez nařízené exekuce či výrazného zadlužení), které by mohly vlastní výkon PPPD znesnadnit či vážně oslabit

C) Zdravotní stav

- zdravotní stav žadatele z hlediska duševního, tělesného a smyslového musí být v takovém stavu, aby nebránil v péči o přijaté dítě a žadatel mohl zajistit dítěti bezpečné, výchovné a emocionálně podpůrné prostředí
- v anamnéze vyloučeny závislosti (drogy, alkohol apod.)

D) Osobnostní charakteristiky

- péče o děti na přechodnou dobu vyžaduje dostatečnou osobnostní zralost a životní zkušenosti a zároveň může být vyčerpávající a náročná, proto je třeba zohledňovat i věk (zpravidla by se měl pohybovat v rozmezí 30-60 let)
- vlastní rodičovská zkušenost, dostatečné výchovné kompetence a rozvinutá schopnost emočního přijetí a pochopení dětí v NRP
- od pěstounů na přechodnou dobu se očekává spolupráce s dalšími odborníky a také výrazný vlastní podíl na sociálně-právní ochraně dětí, proto je třeba, aby tito pěstouni měli dostatečné intelektové schopnosti
- připravenost pěstounů se dále vzdělávat a spolupracovat s odborníky
- být připraveni přijímat děti jiného etnika a být přístupni kontaktu a spolupráci s biologickou rodinou
- zralost, pravdivé uvědomění si svých předností a nedostatků, mít zpracovaná traumata z minulosti

E) Právo

- trestní bezúhonnost jako u žadatelů jiné formy NRP dle zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění, § 27 odst. 3 zákona 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

F) Věk svěřovaných dětí do PPPD

- výkon PPPD se směřuje na děti ve věku 0-18 let, v rámci odborného posouzení se pak specifikuje věková kategorie dle potřeb KÚ a možností pěstounů
- žadatelé musí být připraveni přijímat děti v širší věkové kategorii, vždy s ohledem na věk dětí vyrůstajících v rodině (u rodin s odrostlými dětmi se počítá s tím, že rodiny budou pečovat i o děti dospívající)

Příloha č. 2: Výše dávek náležící pěstounům na přechodnou dobu

(Dávky pěstounské péče v roce 2016, © 2017)

Odměna pěstouna

Počet dětí, o které je pečováno	Výše odměny
1 dítě	8 000 Kč
2 děti	12 000 Kč
3 a více dětí	20 000 Kč
1 a více dětí ve středně těžké, těžké a úplné závislosti na pomoci jiné osoby	
jedná se o osobu v evidenci, a to bez ohledu na to, zda o nějaké dítě právě pečuje	
1 a více dětí, svěřených do péče na přechodnou dobu, pokud je jedno z dětí ve středně těžké, těžké a úplné závislosti na pomoci jiné osoby	24 000 Kč

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Dítě ve věku	Dítě ve stupni závislosti I (lehká)	Dítě ve stupni závislosti II (středně těžká)	Dítě ve stupni závislosti III (těžká)	Dítě ve stupni závislosti IV (úplná)
Do 6 let	4 650 Kč	5 550 Kč	5 900 Kč	6 400 Kč
6 – 12 let	5 650 Kč	6 800 Kč	7 250 Kč	7 850 Kč
12 – 18 let	6 450 Kč	7 800 Kč	8 300 Kč	8 700 Kč
18 – 26 let	6 750 Kč	8 100 Kč	8 600 Kč	9 000 Kč

Příloha č. 3: Rozhovor A

Respondentem je paní P., která je zaměstnancem neziskové organizace v Hradci Králové, která se, mimo jiných oblastí, zaměřuje také na náhradní rodinnou péči, je tedy tzv. doprovázející organizací. Paní P. na mě působila velmi mile, příjemně a rozhovor s ní byl obohacující, nejen ze své obsahové stránky, ale zaujal mě i její řečový projev, klidný a příjemný hlas a vystupování. Bylo vidět, že práce s rodinou a dětmi je pro ni posláním.

T: *Tak já bych se vás zeptala, co vy v rámci, vy jste vlastně doprovázející organizace, takže bych se zeptala, co v PPPD děláte?*

R: My máme — jednak doprovázíme pěstounské rodiny v rámci dohod o výkonu pěstounské péče a kromě toho máme ještě sociální službu, která pomáhá náhradním rodinám v nepříznivé sociální situaci, ta je dostupná i adoptivním rodinám, budeme jednat, aby tato služba byla poskytována dětem, které jsou stále v náhradní rodině, ale už jsou zletilé. Potřebuje dopokrýt tu cílovou skupinu, a ta služba je pak určena i pro biologické děti v rodině, když řeší nějaké problémy.

T: *A to doprovázení spočívá v čem?*

R: Je to jednak o nabídce služeb a konkrétně o tom pracovníkovi, v podstatě každá rodina má svého klíčového pracovníka.

T: *Jak často jezdí do rodiny?*

R: Ta povinnost je jednou za 2 měsíce — ale ve chvíli, kdy se něco řeší, tak jsme rodině k dispozici mnohem častěji, buď osobním kontaktem, nebo telefonátem. Hodně často je to kombinované, že se vidíme jednou za měsíc, za měsíc a půl a do toho si ještě jednou za 14 dní zavoláme.

T: *Je taky mediátorem při kontaktu s biologickou rodinou?*

R: Tak to už je jedna ze služeb, které jsou nabízeny — Naší hlavní náplní práce, co se týče přechodných pěstounů, je pomáhat jim, zjistit, jaké všechny potřeby mají děti, co je potřeba udělat, plánujeme s nimi tu adaptaci dítěte v rodině, průběh toho, co je všechno potřeba zajistit, připravit atd. a potom jakoby přípravu tu dítěte na předání a odpočinek rodiny. Jsou to čtyři základní fáze, my je tím provázíme a pomáháme jim vyznat se v pocitech, trošku sledovat v jaké situaci zrovna je, jak to hýbe celou tou rodinou, je tam prostor, aby se vypovídali ze svých pocitů, protože to někdy přináší velmi náročné pocity, konzultovat věci, se kterými se setkávají, třeba když děti nějak jinak reagují, prostě nevědí, jestli to je nějaký projev toho, co se

tomu dítěti mohlo stát, co s ním dělat. Jsou to jakoby — napůl doprovázení a na půl konzultace. S tím, že potom pokud je to dítě už větší, tak s ním navazujeme vztah, abychom pro něho byli další bezpečnou osobou, abysme mu mohli sdělovat některé věci my, když by nebylo úplně v zájmu, aby to sděloval pěstoun, protože by třeba mohlo nějak narušit jejich vztah, jo — Jsou věci, které jsou lepší, když sdělí blízká osoba.

T: A tak organizujete i přípravu pěstounů?

R: Jsme organizací pověřenou k přípravě pěstounů a vždycky přípravy chodí tím systémem, že krajský úřad — jak to správně říct — jestli je to zakázka — si určí parametry, jak by ta příprava měla vypadat, co je potřeba zpracovat, všechny organizace, které mají pověření a chtějí realizovat ty přípravy, tak se přihlásí a potom ji někdo dostane.

My děláme přípravy, teď už asi desátým rokem, ale každý rok realizujeme jiný typ příprav. Přípravy pro pěstouny na přechodnou dobu jsme ještě nerealizovali. Obvykle děláme přípravy žadatelů o pěstounskou péči a adopci, anebo, což není úplně v zákoně, realizujeme přípravy pro druhožadatele. Tzn. rodiny, které už přijaly dítě a chtějí přijmout další a potřebují se na to připravit, protože zase to nějak zahýbe jejich rodinným systémem, je třeba připravit děti, které tam už jsou, od toho je určena ta příprava pro druhožadatele — takže tohle realizujeme — A jak jste se ptala na ty asistované kontakty — tak rodina kromě doprovázení má garantované ještě další služby, které mají v zákoně minimální rámec, a je na organizaci, jak jakoby ten rámec dál dotvoří, jak bude široký — My v tuto chvíli procházíme obdobím, kdy to znovu nastavujeme, vždy je to potřeba upřesnit. Rámcově co tam je — Jsou tam asistované kontakty, které v pěstounské péči na přechodnou dobu využíváme poměrně hodně, a to jsou hlavně kontakty s původní rodinou, jsou obvykle — nemusí být v praxi vždy asistované, ale u „našich“ rodin jsme zatím asistovali vždycky. A někdy částečně asistujeme u předávání dítěte do té další rodiny, biologické nebo náhradní rodiny, tak u toho asistujeme zpočátku, nebo na konci, kdy i my se loučíme s dětmi, tam je to víc různorodé, podle toho, jaká je situace, co se řeší, jak obě ty rodiny potřebují podporu, pomoc nebo nastavení toho procesu, aby nedošlo k nějakému nedorozumění, protože každá rodina tam přijde s jiným očekáváním a trochu jinými informacemi - pěstouni na přechodnou dobu jsou vedeni krajským úřadem k určitým krokům, že něco můžou, něco nemůžou a ta přebírající rodina, to bere víc srdcem, než systémově ale je to prostě proces, kde se srdce

potkává se systémem — tak je potřeba to dát nějak dohromady, tak tohleto tam je — Pěstouni mají povinnost se dále vzdělávat, takže organizuje vzdělávací aktivity.

T: A čeho se týkají?

R: Každý rok je to trošku jiné. V podstatě — zákon říká, jsou to čtyři body, které se musí vztahovat k oblasti náhradní rodinné péče a péče o dítě. Ta škála, v čem můžete pěstouny vzdělávat je velmi různorodá. My máme určitá základní témata, jsou tam vývojové věci, kterými to dítě prochází, pak jsou to věci, které souvisejí s náhradní rodinnou péčí, tzn. různá traumata, poruchy citové vazby a dále, to je velký balík, který se objevuje každoročně. A potom jsou víc nárazová témata, která vycházejí z toho, co konkrétně ty rodiny řeší, my zjišťujeme, o jaké témata mají zájem, kteří lektoři jim vyhovují. Příkladem téma šikany, finanční výchovy dětí, jak je naučit hospodařit s penězi, nebo multimediální výchova nebo závislosti, to jsou témata, která se velmi často objevují.

Pěstounů na přechodnou dobu nemáme hodně, máme vlastně jen dvě rodiny v rámci naší organizace, nejsme na ně primárně zaměřeni — Rodiny s péčí na přechodnou dobu, které doprovázíme, jsou zároveň i rodiny s dlouhodobou pěstounskou péčí. To je možná takové specifikum. Protože těch organizací, které mají málo pěstounů na přechodnou dobu je víc, tak se každý rok — teď by to mělo být třetí rok — spojujeme s charitou a dáváme dohromady víkendový pobyt specificky pro ně.

Co dál jim je k dispozici, tak je pomoc při zajištění dítěte, zákon vyjmenovává čtyři typy, což je při narození dítěte nebo úmrtí v rodině, což je asi nejméně využívané a pak jsou dva typy, které se hodně využívají, a to je při vyřizování nezbytných osobních záležitostí - úřady, nebo jsou účastníky soudního řízení, kdy je potřeba, aby jim někdo pomohl zajistit péči o dítě. Nebo to využívají ve chvíli, kdy mají nějaké zdravotní problémy, to naštěstí ještě nebylo potřeba využít a tam my jim nabízíme buďto zajištění péče tady v mateřském centru anebo příspěvek na osobu, která jim bude vyhovovat, aby zajistila hlídání. Musí splňovat určitá kritéria, ale chceme, aby to byla osoba blízká rodině, kterou děti znají.

T: Tak to máte široké pole působnosti —

R: Jako naše práce je krásná i v tom, že je různorodá a široká.

T: Zeptám se, jaký je váš pohled na PPPD?

R: Já si myslím, že je dobře, že se začala realizovat, že se rozjela, že v tuto chvíli je to víceméně fungující institut, ale myslím si, že je stále poměrně nový. Není úplně usazený, funguje sice tři a půl roku, ale mezitím přišla ještě jedna zásadní novela

občanského zákoníku, která spoustu věcí opět změnila a je stále spousta věcí, které je potřeba dořešit. Rozhodně to není institut, který by byl hotový — sám od sebe — Velké pole působnosti je v oblasti legislativy a celého systémového nastavení, co se týče péče o děti rodina a povědomí rodiny, co oni mohou oproti ústavu nabídnout, aby to u nich nebylo jako ústavní péče, ale aby to péče té jedné osoby — to se někdy vyskytne — Ale je to věc, která funguje, dělají to lidi, kteří to nemají jako zaměstnání, ale jako poslání.

Je nutné nastavit systém tak, aby v něm mohli pěstouni na přechodnou dobu dlouhodobě fungovat, protože, ty zkušenosti, které načerpají, usadí se v tom, která je jejich role, co mají a nemají řešit, co není potřeba, jak se vyrovnat s tím, že okolí se ptá — proč chudák to miminko — neodbyť a zároveň neprozradit, je to poměrně náročné se v tom usadit a ty zkušenosti jsou velmi přínosné. Zároveň dlouhodobě zvládat tohle poslání je hodně náročné a tam je pořád dost prostoru, jak to udělat, aby pěstouni mohli pracovat dobře a dlouhodobě. Je potřeba to ještě doprovázet ještě s dalším systémem.

Je potřeba dořešit organizace sanace rodiny, chceme vracet děti do rodiny. Je potřeba, aby někdo pracoval s rodinou, není úplně dobré, abychom to dělali my jako doprovázející organizace. Pak tam může dojít ke střetu zájmů, které mohou zkomplikovat situaci, my jsme také rodině k dispozici — ale nemůžeme být příliš.

T: *Kromě legislativy vidíte i jiná negativa?*

R: — ptáte se moc široce —

T: *Někdo vidí jako problémovou oblast pěstounku samožadatelku —*

R: To si nemyslím, je důležité, proč ten člověk do toho jde a co očekává. Stejnou věc dělají i žadatelky, které mají partnera. Je pravda, že pokud je tam partner, tak oni to mají s kým sdílet a mají navíc jeden vyrovnávací mechanismus, ve chvíli, kdy tam ten partner není, tak já jako klíčový pracovník vnímám, že se musím rodině více věnovat — v tom sdílení, aby měli s kým mluvit, oni nemůžou moc sdílet jinde, protože by porušili svoji mlčenlivost a byl by to systémový problém. Tam je to potřeba vyvážit.

T: *Ona se spíše upřednostňuje úplná pěstounská rodina —*

R: Ono to má význam, že ta rodina je celá. Nemyslím, že se snižuje kvalita péče u samotných pěstunek, ani není rozdíl mezi tím, jak dobře ho předají či nepředají. Ale u těch větších dětí — jako ten zážitek rodiny je pro ně obrovsky důležitý, oni jsou často z rodin, kde se ty partnerské vztahy míchají, každý má jiného otce, nevědí,

kdo je vlastně otec, nerozeznají, kdo je partner, kdo je kamarád, mají v tom — ty děti — takový zvláštní guláš a neznají klasický model rodiny. A pro ně zažít to, že ten člověk je tam pořád, že spolu řeší ty věci, že jsou spolu na fotkách už dvacet let a pak potkají už dospělé děti pěstounů, které to mají stejně. Je to pro ně zážitek, který je pro ně do budoucna poměrně důležitý. Je to vlastně další benefit — který tam je.

T: *Je podle vás nějaká skupina dětí, pro kterou — přechodka není vhodná?*

R: To je strašně těžké říct. Řekla bych, že ne každé dítě je vhodné do každé pěstounské rodiny na přechodnou dobu. Nemyslím si, že je vhodné, aby pěstouni byli univerzální — nemělo by to být striktní — někdo se skvěle postará o puberťáka, někomu budou vyhovovat menší děti — i my pracovníci jsme, svým způsobem, specializovaní —

Je otázka, jestli je vhodná pěstounská péče pro děti, u kterých nebude jiné řešení, než ústavní výchova. Je to velká otázka.

T: *To se týká spíše dětí starších?*

R: Nejen. Je problém i umístit — jako krajově je to různě — dítě jiného etnika a není volné pro adopci — a zároveň nevíte — Kdyby se řeklo, že ta pracovnice má určit, které dítě tu šanci má a které ne, ale nevíte. U sourozeneckých dvojic či skupin, vždycky byly větší, tak už jsou řazeny mezi rizikovou skupinu. A pak je otázka, co je víc, jestli ten vklad toho, že to dítě se naučí tvořit tu citovou vazbu anebo trauma z toho, že jde do horšího prostředí — nedokážu to přímo říct — Nejsem odborník, ale můj osobní názor je, že je lépe zažít rodinu a něco málo ztratit. Vyrovnaný pěstoun, který zvládne tu situaci, může velmi dobře to dítě do ústavu dát a pořád to dítě z toho bude těžit, než kdyby tam bylo od začátku — Hodně dětí, které prožily v ústavu od půl až do čtyř let — a — není to věc, která by se ztratila tou dobrou péčí — neztrácí se to — To je problém, který ta rodina stále musí řešit, snaží se ho odstranit, ale je to velmi těžké. Někdy jdou následky skoro vyléčit, někdy je to o minimalizaci.

Já bych řekla, že dvě největší současné bolesti v oblasti péče o dítě vidím v tom, že ten systém je roztržštěný, je několik ministerstev a druhá, že s biologickými rodinami není prostor pracovat tak, jak by bylo potřeba. Bylo by potřeba právě, jako — mnohem rychleji zasáhnout do rodiny tak, aby se jim pomohlo, nebo aby děti už šly dál, aby toho nezažily tolik — nebo jim tam pomoc — Někdy ta legislativa není dobře vyvážená. Myslím si, že v současné době má biologická rodina poměrně hodně práv, což v tom současném nastavení není úplně šťastné. Oni mají práva, ale chybí

tam složky, které by ale jako ochránily práva dítěte. Pokud jsou tam jenom práva rodiče a malá práva dítěte, které si každý vyloží jinak, tak je to pro dítě složité — Dochází k případům, kdy vývoj dítěte je nějak poškozený — Je potřeba to vyvážit na střed.

T: *A jak probíhá kontakt s biologickou rodinou, co všechno se tam může odehrát?*

R: V přechodné pěstounské péči? Tam jsou ty kontakty trochu specifické. Základem je domluvení se na kontaktu, má fázi přípravnou, realizační a vyhodnocovací. Do té přípravné patří — pokud je dítě odebrané, nebo ho rodič přivede na úřad — setkání se s biologickým rodičem, pokud má zájem, tak se obrací na nás, ne na přechodného pěstouna a domlouvá se setkání. V závislosti na tom, jak jsou děti velké, jaké prostředí potřebují, odkud je rodič, odkud je pěstoun a jaké jsou jejich možnosti, tak se domlouvá konkrétní místo setkání a náplň setkání. Obecně se dá říci, že je to neutrální místo, není to u pěstouna doma ani u rodiče doma, ani na úřadech. Spíše jsou to různé herny a prostory, prostě příjemná místa, kde je možné nabídnout aktivity a nebude to pro nikoho ohrožující. Před samotným kontaktem se řeší pravidla setkání, máme vytvořenou dohodu o asistovaném kontaktu, kterou vlastně podepisují všechny strany, máme tam několik zásadních bodů, které platí vždycky a body, které se podle situace různě upravují. Obecně je tam ukotveno, kdy budou setkání, jak často budou, přes koho se domlouvá, jak se to potvrzuje, aby se všichni mohli spolehnout na to, že tam všichni budeme, jaká jsou pravidla setkání, tzn., jak se budeme chovat k dítěti, co potřebuje, co je už nepřipustné, které věci na kontaktu neřeší, které chování je nepřipustné a co potom následuje. Pokud dochází k porušování, tak my jako pracovníci jsme tam od toho, abychom to celé napůl moderovali, napůl hlídali hranice. V závislosti na tom, v jaké fázi to je, tak dáváme podnět pro zlepšení nebo napomínáme — tak to nebude — Může dojít k tomu, že kontakt přerušíme, nebo ukončíme. Volitelné věci, které se občas upravují, jsou například, kdo bude další účasten kontaktu, dají se udělat výjimky, klasicky je to rodič, někdy tam figuruje ještě partner. Dále, jak se všichni dozvědí, kdo tam všechno bude, jsou to věci, které hodně záleží na dané situaci.

T: *A co když dítě nechce chodit na kontakty?*

R: Tak se jedná o tom, proč dítě nechce chodit na kontakty, v čem je to pro něj těžké, co by potřebovalo. Záleží, jak je dítě velké, v závislosti na složitosti toho kontaktu případně ještě zapojujeme psychologickou přípravu, tam je potřeba připravit všechny. Každého toho člověka na to připravuje trošku jakoby někdo jiný. Pro

pěstouny je tady vzdělávání, jsme tady my, pracovník OSPODu, případně psychologické poradenství — ten balíček, kdo jim má pomoci — To dítě z největší části připravuje pěstoun, je v tu chvíli ten nejbezpečnější pro dítě, částečně my, na to může nasednout psychologické doprovázení, u toho rodiče to nejčastěji býváme my, případně jeho organizace, se kterou spolupracujeme, někdy je tam v roli OSPOD — Podmínky se domlouvají v rámci případové konference, kde jsou všichni a rovnou se domluví i kontakt. Vždy se připravují všichni.

T: *Jak jsou časté ty kontakty?*

R: V závislosti na situaci toho dítěte. Záleží i na konkrétní fázi, ve které to je, mohlo by se říct, že je to od jednou měsíčně po jednou týdně i několikrát do týdne. Ve chvíli, kdy už by to dítě mělo přecházet zpátky do rodiny, je potřeba ten kontakt jakoby zintenzivnit, buď náplní, nebo častostí, nejčastěji obojím. Častost se určuje podle toho, jak to potřebuje dítě, jak to vyžaduje ta situace, k čemu ten kontakt máme, jestli potřebujeme, aby to dítě bylo v kontaktu s rodičem, aby s ním neztratilo vztah, aby se podporoval, aby se rodič učil určité věci — jak s dítětem dál — Někdy je to o tom, že dítě se potřebuje ubezpečit a předpokládá se, že se dítě vrátí do biologické rodiny. To jsou ty potřeby. Pak jsou to možnosti, hlavně finanční možnosti účastníků.

T: *A dělá se, že by si biologická matka brala děti na celý den a pak je zase vrátila?*

R: To už by bylo ve fázi přecházení toho dítěte zpátky do rodiny. Není to věc asistovaného kontaktu, to už je konkrétně věc přebírání do péče, tam to potom možné je, tady v kraji se to podmiňuje tím, že OSPOD s tím písemně souhlasí, víme všichni, kde to dítě bude, co bude dělat, kdy se vrátí, ty podmínky pro to ten rodič má.

Ještě mě napadá k tomu kontaktu — abyste to měla ucelené — náplní jsou hlavně aktivity a příjemný pobyt pro dítě i pro rodiče. Snažíme se, aby co nejvíce věcí dělal ten rodič, pomáháme mu se zapojit — co nejvíc prostotu pro něj — Vyhodnocení je zvlášť s každým, i s dítětem, pokud je schopno už o tom mluvit a to je prostřednictvím pěstounů nebo nás, popovídáme si s ním, nebo se ho ptáme, co by chtělo do příště. Pokud rodič souhlasí, potkáme se i s ním, ptáme se, jak se tam cítili, co jim bylo příjemné, nepříjemné, které situace s dítětem pro něj byly zářející — pokud mi si tam všimneme věcí, které nešly stopnout — Ideální je zapojení sanace

T: *A když ten rodič nemá zájem, neangažuje se, nerealizuje?*

R: Tak se stejně snažíme, aby to bylo příjemná chvíle hlavně pro dítě, pak se s dítětem baví více i pracovník, snažíme se najít konverzační témata, do kterých by se zapojili všichni nebo se snažit zaktivizovat dítě, aby ukázalo, co už všechno umí, ideálně aby ho rodič ocenil, když už s ním přímo netráví ten čas. Je blbé, kdyby to nastalo ve fázi, kdy by se již dítě mělo předávat zpátky. Pokud se již začne uvažovat o tom, že se dítě bude vracet, tak sepíšeme záznamy z kontaktů a ty vlastně předáváme úřadům, aby úřad věděl, jak to probíhá, jak to dítě reaguje, jak reaguje rodič, aby potom až se bude rozhodovat dál.

T: *A stalo se vám, že tam někdy byl špatný vztah mezi pěstounem a biologickou matkou?*

R: Jako v přechodné pěstounské péči? To až tak zatím ne. Tady právě ošetřujeme to, s kým se o kom, o čem komunikuje, co rodiče řeší s námi, co s pěstouny a co je striktní, na tom kontaktu se neřeší žádné problémy, které jsou mezi nimi, ten je jenom pro setkání toho dítěte. Pokud chtějí něco řešit, udělá se zvláštní schůzka — to jsou různé varianty — to je jedna zásadní věc a ta druhá je, že se nikdy neslibuje, i kdyby rodič chtěl a myslel si, že to splní. My striktně říkáme: „nemůžete říct dítěti, že si ho vezmete zpátky“, i když se to předpokládá, i přesto nemůžou říct, protože by se zkazil vztah, kdyby to nedopadlo. To jsou nej nej nejzákladnější — co po nich chceme.

R: Je to velká oblast, má spoustu nedorozumění i spoustu mýtů. Hodně lidí si myslí, že děti putují, reálně za minulý rok to byl případ 7 až 10 dětí, které musely z nějakého důvodu přejít do jiné rodiny.

T: *Tak mýtem je i názor, že to pěstouni dělají jen pro peníze —*

R: Protože ti lidi neznají další věci k tomu, mají představu, že jen pečují o dítě, ale oni v podstatě řeší minulost toho dítěte, doklady, chodí na kontakty, absolvují s ním všechna vyšetření, shání další podklady, když se dítě dává do dlouhodobé péče. Je to pěstoun, který zajistí zdravotní vyšetření, psychologické vyšetření, napíše zprávu o tom, co dítě umí, zajistí fotky, sepisuje knihu života. Odvádějí hodně práce a do toho — nemůžou moc plánovat, je to specifikum, je to něco co klade, kromě té citové angažovanosti, že k dítěti přilnete, což je v pořádku a musíte se s tím poprat a dobře předat a dobře se srovnat s tím, kam půjde dítě dál. Základem dobrého předání není čas, není místo, není dlouhodobost, ale to, že dítě se v tom cítí bezpečně. Pokud se v tom cítí dobře dospělí, cítí to tak i dítě. To je asi to nejtěžší.

Taky nevědí do poslední doby, kdy se dítě bude předávat, když se stane, že dítě tam je déle než rok, protože se to komplikuje — tak —

T: *Kdo rozhoduje o tom předávání, kdy se teda začne?*

R: To je celý komplex, jak se to jakoby určí. Když se to vezme od zadu, o tom definitivním předání rozhoduje soud, buďto vykonatelností rozhodnutí nebo nabytím právní moci — to zahájení a průběh — nevím jak to pojmout — Jednodušší je to asi u náhradní rodiny než biologické.

Dají se dohromady podklady na krajský úřad, ten projde žadatele, kdo by byl vhodný pro konkrétní dítě. Když ho vyberou a kontaktují, je tam lhůta 30 dní na to, aby se žadatel seznámil s dítětem a rozhodl se, jestli podá žádost o svěřeni dítěte do své péče — někdy se ta lhůta natáhne — aby se víc poznali — Poté je fáze seznamování, aby to byl pro dítě další známý člověk, nevíme, jak a kdy se to vyvine, bylo by velké nebezpečí dítěti říct, tady to je ta rodina, do které půjdeš. Dítě se ještě nemusí cítit bezpečně, nebo může mít představu, že to bude do týdne, ono to ale může být v řádu týdnů či měsíců. Žadatel si dá návrh na svěřeni do péče a potom — ta doba — se odhaduje a domlouvá se soudem a OSPODem, jaký je výhled, jak to půjde dál. Kdy se zahájí řízení, kterým typem rozhodnutí se rozhodne. Do toho času se pak rozvrhují ty kontakty tak, aby se zhušťovaly — je to taková alchymie — Je dobře, že o svěřeni rozhodují soudy, ale soudní legislativa není nastavená, aby rozhodovala rychle — kdyby byla schopná rozhodovat rychle — ideální případ by byl, že bychom připravili dítě a svěřili jsme ho do péče. Tak to nejde. Vy ho připravujete tak, kdy se předpokládá, že soud rozhodne. Stejně se postupuje i v případě návratu do biologické rodiny. Zde se připravují podklady, kterými se řídí soud při rozhodování.

Příloha č. 4: Rozhovor B

Paní Z. je pěstounkou na přechodnou dobu od roku 2013. Seznámila jsem se s ní již dříve, když jsem vykonávala praxi na OSPOD. Bydlí v rodinném domku, ve kterém je velmi příjemné a vřelé prostředí, všude hračky a kreativní chaos. Rozhovor probíhal u pěstounů doma za přítomnosti nejmenšího člena, tříletého chlapce, kterého mají momentálně v péči. Chlapec je velmi živý, komunikativní a vyžaduje stále pozornost. Paní Z. je na první pohled velmi energický člověk, optimistický a s chlapcem jedná moc hezky, přísně, ale spravedlivě.

T: *Jak dlouho děláte pěstounku na přechodnou dobu a co bylo motivem, proč jste začala tuto profesi vykonávat?*

R: Tak zařazení jsme byli v únoru roku 2013, chvilka už to je, A. je šesté dítěátko, to už je u nás skoro rok a půl, ten se u nás jemně zasekl. Co nás k tomu vedlo? Jak se to ze začátku začalo propagovat jako něco nového, tak jsem tuto informaci slyšela v rádiu — nešla mi z hlavy a tak to asi mělo být. Postupně jsem si získávala další informace, to tady byli zatím jedni pěstouni na přechodnou dobu, ti Hláskovi z Prahy, taky štěstí přálo tomu, že zrovna měli přijet sem k nám na kraj, někdy v dubnu 2012, aby tady seznámili krajské pracovnice, jak to funguje. Tak jsme si to poslechli a bylo to hrozně zajímavé, tak jsme si říkali, že bychom to zkusili. Přihlásili jsme se a byli jsme zařazení do příprav, ale s tím, že i během příprav jsme si to mohli rozmyslet, kdybychom zjistili, že to není „ono“, nebo že by to nedával, ale to zjistí až v průběhu. Takže takhle —

T: *Jak to bral váš partner, šel do toho od začátku s vámi?*

R: Když se mi to v hlavě ustálilo a získala jsme nové informace, tak na i na ty Hláskovy do Hradce jsem jela sama, protože jsem si to potřebovala utřídit. Pak jsem se ptala rodiny. Teď s námi žije už jen jeden biologický syn, tomu je jedenáct let a předtím to byly ještě další dvě děti, které teď bydlí samy — takže to museli všichni odsouhlasit.

T: *Tak jak to braly vaše biologické děti?*

R: Tak ty velké už byly na střední škole, dcera zrovna maturovala, když jsme podávali přihlášku, takže už byla opravdu velká a potom za chvilku odjela na vejšku na kolej, takže přes týden nebyla doma a ten prostřední kluk byl na střední škole na internátě, takže taky nebyl doma. Ze začátku to fungovala pro to, pro co to bylo určeno, tedy pro miminka. To je něco jiného, než když přijde takové třetípradlo — ze

začátku to bylo hodně těžké, když se několikrát za den vztekal, ječel, to bylo hodně náročné, neuměl ani mluvit potichu, sice jsme měli před tím jedno osmiměsíční děťátko, zpátky šlo v roce a půl, ale tam ta mamka měla problémy, ale to dítě měla ráda a opravdu se jí věnovala a bylo to znát, že ta holčička byla v klidu —

T: *Takže jste měli miminka a dvě větší děti, a ony všechny se vracely do biologické rodiny?*

R: Ne, ty miminka šly do adopce všechny a to jedno se vracelo k mamce, taky to bylo složité — (mluví s chlapcem) — a tady se to uvidí. Svoji mamku zná, potkávají se, kontakty máme každý týden. To je také náročné. (mluví s chlapcem) Tenhle asi taky půjde —

T: *A ty mimča u vás zůstávaly jak dlouho?*

R: No, protože ten první rok jsme ještě jeli podle starého občanského zákona — tak to šlo opravdu rychle. Tam se čekalo po šesti týdnech na souhlas rodiče, který mohli dát na OSPODu, což pro ně bylo určitě výhodnější, teď už musí rodiče jít na soud. Ne každý tam přijde — (mluví s chlapcem) — Takže ty úplně malý první tři miminka se u nás stihly vystřídat za první rok, to opravdu šlo po třech měsících, což si myslím, že je ideální čas, kdy se stihlo to nejdůležitější, byly vyšetřené, kdyby tam něco bylo, ale to se u těch malých ještě nepozná ani do roka, že něco není v pořádku — někdy se to pozná až ve dvou letech — Pak jsme měli tu osmi měsíční holčičku a ještě jedno miminko a to už bylo podle nového zákona a to se pořád protahovalo a tak šel až v devíti měsících. Už tady skoro začal chodit — tam už to bylo na dýl — a vždycky od toho setkání, kdy se rodiče seznámí s děťátkem, uběhne už dlouhá doba, dřív to taky bylo jen chvílička, co si ty děti navykly, tři týdny u těch miminek stačí — Když pak skoro dva měsíce čekají a jezdí sem za děťátkem a to mimo už je připravené, ale musí se to pozdržet kvůli tomu, aby to soudně bylo nějak dořešeno, to je pak škoda. A v tomhle případě — soudy katastrofa.

T: *Je poznat na dětech, že nejsou z rodiny, že jsou ubrečenější, mají svoje zvláštnosti?*

R: No, co já mám zkušenosti, tak ty miminka — jsme si přebírali v porodnici, ale jedno bylo už šestnáctidenní, to bylo to úplně první. Když se narodilo, tak mělo nějaké problémy, bylo malé, zlomilo si klíční kost — jak se mu nechtělo — tam bylo vidět, že úplně rezignovala, přestalo s tou ručičkou hýbat a když pak bylo u nás, tak jak ji člověk pořád nosil, tam si myslím, že to bylo hodně znát. A u jiných ostatní

jsme si brali ten třetí, čtvrtý den z porodnice. Většinou ty mamky hodně kouřily, tak děti byly ubrečené.

Ale tady, že vyrůstal v rodině, to byl mazec, no —

T: *Zeptala bych se, jak probíhají ty kontakty s biologickou rodinou, jaké máte zkušenosti?*

R: To je taky náročné, (hovoří o současné situaci) — setkávali jsme se tady na hřišti a ta mamka nějak vypěnila — taková scéna — on je takový hrozně divoký, má zkažené zuby ze sladkostí, pil coca colu, to jak je divoký bylo hodně přiřívono tímhle tím, i když jsme říkali, aby mu nic takové nenosili, tak stejně každý týden nosili spoustu sladkostí, brambůrky, plné obrovské igelitky těch hrozných věcí. To už se pomalinku odbourává, už je to trochu lepší, po tom roce se to uklidnilo a začali být vstřícnější. Nechtěli nám povolit vystavit občanský průkaz, takže přes léto, když už tady byl zabydlený, jsme nemohli jet ani tady do Polska, i když to máme tady za rohem — nikam — protože si to rodiče nepřáli — zvláštní —

T: *Proč se to u něj tak dlouho protahuje?*

R: To je složité, já nemůžu nic moc říkat, no — Určitě bylo ale dobré, že se to na nějaký čas pozdrželo, mamka měla čas popřemýšlet, jestli chce něco změnit. Uvidíme, jak to bude fungovat. Jestli se vrátí zpátky k těm sladkostem, tak bude zase neposedný a to pak s ním opravdu není k vydržení.

T: *Vy máte asistované kontakty, takže spolupracujete s nějakou neziskovkou?*

R: Naše doprovázející organizace vede ty kontakty, je pravda, že zpočátku měla mamka kontakty s jinou neziskovkou, která ji jakoby sanovala. Ale myslím, že tady v České republice sanace biologických rodin moc nefunguje. Je to průšvih. Já si sanaci představuji jinak. A ne, že když tam jednou za dva — za měsíc — (bere si chlapce k sobě na klín) —

T: *Jak vnímáte, že vy ho teď tady pipláte a on se pak vrátí zpátky?*

R: Na jednu stranu, on bude tak výchovně náročný, že nemám touhu si ho nechat (úsměv) do dospělosti, na jednu stranu, když by tady fungovala nějaká lepší organizace — On je sledován u psychologa, to bylo už od mamky, my tam už jen docházíme na pravidelné kontroly, žádné léky nebere, je sledován — Takže by se mohly zkontaktovat další služby, které nabízejí ranou péči, až bude přecházet buď do dlouhodobé péče, nebo jestli se vrátí k mamce, a že by jí pomáhaly. Ta raná péče, ta funguje super, dojíždí, že není problém k nim pak dojíždět, můžou jim půjčit výukové hračky a hlavně jim poradí. Tahleta sanační organizace mamku za všechno

mamku chválila, i když tam nosila sladkosti, neřekli ani neporadili jí nic, co by v tom vztahu měla dělat, z počátku kontaktu tam oba dva seděli na židli, teď už se to trochu mění. Ale — opravdu jí v ničem nepomohli, je potřeba ji chválit, je to potřeba, ale taky poradit.

T: *Zeptám se obecně, jaké vidíte pozitiva, přínosy PPPD?*

R: U těch miminek je to bez diskuze. To by mělo být nejvíc — už je rok 2017 a do kojeneckých ústavů by snad už neměly jít žádné děti a stále tam chodí, to nechápu, jak někteří lidi, poslanci, si můžou myslet, že pro tyhle malinké miminka je dobrý — to není dobré, že to ty děti nějak poškozují, pořád říkají, že cestují, ale to jen výjimečných případech musí do ústavu. U těch větších dětí je to hodně náročné, ale u těch předškolních to má taky smysl, oni skousnou to — postupné předávání. Nikdo je nešoupe — u nás je tady déle než rok —

T: *Hodně se také diskutuje o tom, že pěstouni to dělají jenom pro peníze.*

R: Peníze se dají vydělat mnohem snadněji a jen na osm hodin denně.

T: *A tak vidíte nějaké negativa, co je tam špatně nastaveno?*

R: Ta sanace rodiny nefunguje. Spouště případů by se předešlo a někdy to je i třeba kvůli finančním problémům. Co já mám zkušenosti, tak děti, co k nám jdou, vždycky ty jejich mamky mají něco za sebou, aspoň krátký pobyt v ústavu, nebo něco. Nejsou to lidi, kteří vyrůstají v normální, fungující rodině, je to takový kolotoč. (mluví s chlapcem) — A soudy, myslím, že v Čechách opatrovnické soudy jsou na konci prestiže a těch soudců je málo, není to asi vyhledávané — i někteří soudci nevědí, co se s těmi dětmi děje, co je pro ně lepší. A třeba — nový občanský zákon prodloužil dobu, než jdou děti do definitivní rodiny — tak se dva měsíce seznamují s rodiči —

T: *Myslíte, že je nějaká skupina dětí, pro kterou tato forma péče není vhodná?*

R: Myslím, že relativně je vhodná pro všechny děti, i pro nemocné, i víc nemocné — jednou nám řekli, že sháněli rodinu pro dítě, které asi umře. Já bych to asi s tím malým klukem nemohla dělat, ale myslím si, že by si to taky zasloužilo — třeba i pro ty — Nemám v sobě vyřešené, jestli bych zvládla přijmout do péče dítě s těžkým zdravotním postižením, které vlastně jen přežívá napojené na přístrojích. Je to hrozně těžké — Přípravu jsme měli pod vedením slovenských lektorů, Slovensko je mnohem dál než my — a lektoři nám říkali, že i kdybychom pomohli jen jednomu děťátku, tak je to super, a než, co si zničit svoji rodinu, tak raději skončit — a abychom se starali „teď a tady“ a nemyslet na budoucnost.

T: *Jak vnímalo okolí, že se u vás najednou začaly objevovat miminka?*

R: Tak — někteří to vědí, že děláme pěstouny. Tady jsem se setkala jen s jednou paní, která mi říkala, však vy za to máte peníze, ale to byla jediná negativní zkušenost — Člověk se potká i s lidma, u kterých by ho nenapadlo, že mají adoptované děti — nevím, jak to vybírají, ale ty děti jsou po chvílce tak těm rodičům podobné, že by člověka ani nenapadlo (smích) —

T: *A jak je to s předáváním, jak dlouho trvá?*

R: Jsem sama zvědavá, až soudci vynesou nějaký ortel, aby se mohl vrátit zpátky. O rodiče nepřišel, kontakty máme každý týden — až na pár výjimek, kdy kontakty nebyly — takže na ně nezapomněl, pořád ji má jako mamku, i když mě občas taky říká mami, ale ví, že jsem teta. Ale v hlavě to má srovnané. A tak spoléhám na ty kontakty, že díky těm kontaktům to bude pro něj snazší.

T: *Vy si můžete dovolit vůči biologickému rodiči něco říct?*

R: Nemůžu.

T: *Takže vůči rodičům nemáte žádná práva?*

R: Ne, je to v té smlouvě — řešit to přes klíčového pracovníka. Je to hloupé, je to jako s tou občankou, nebo když chceme jít do školky, u lékaře, když se jde na vyšetření, když chtějí podpis zákonného zástupce — většinou řeknou, tak nám to podepište, tak tam dopíšu „pěstoun“ —

T: *Pokud něco potřebujete od biologického rodiče, tak ho kontaktujete přes OSPOD?*

R: Ano, přes toho klíčového pracovníka, nebo OSPOD. My máme vlastně dva OSPODy, jeden náš a druhý toho děťátka. My jsme měli štěstí na OSPODy dětí, které byly vstřícné a všechno —

T: *Jak dlouhé máte období regenerace, než jste měli další dítě?*

R: Dva až tři týdny jsme měli dovolenou a potom vždycky chvíli trvalo, než přišlo další mimčo, třeba měsíc až dva měsíce. U toho si nejsem jistá, tady mi čtrnáct dní stačit nebude —

T: *Jak zvládáte psychicky předávání, odchod dítěte?*

R: Když jdou děti do adopce, tak jsem hrozně ráda, že se našlo řešení a nebudou samy a je tam někdo, kdo se na ně hrozně těší, tak to je super pocit, že jsme u vzniku nějaké nové rodiny, je to zvláštní.

T: *Jste s nimi ještě — v kontaktu?*

R: Většinou ano, ale postupně to opadá. Já jim nevolám, já — to necháváme na nich, když budou chtít, tak se staví, každý to má jinak. Vždycky pošlou nějakou fotku — necháváme je žít —

T: *A myslíte, že je to zaměstnání, které budete dělat dlouho?*

R: No, dlouho ne (smích).

T: *A můžu se zeptat, co jste dělala před tím?*

R: Mám ekonomku, takže nějaké takové práce — do téhle práce jsem odcházela z pošty — takže — v sobotu jsem měla poslední směnu a v úterý jsme si jeli pro miminko —

T: *Takže přípravu jste absolvovala při zaměstnání?*

R: No to se musí, to se neví, jak to dopadne, jestli ho schválí nebo ne. To je potřeba dělat při práci.

T: *A co by se mělo zlepšit?*

R: — ta sanace biologických rodin by se měla zlepšit — ta jedna organizace, ti nebyli ochotní nikam jezdit — já jsem říkala, že A. je deprivované dítě a že nám odchází s popelářem — a ten jeden pracovník řekl, no to j super, já bych taky šel — já jsem z toho byla hotová — co mě ten pán odpověděl —

Příloha č. 5: Rozhovor C

Paní V., referentku sociálního odboru na městském úřadě, jsem oslovila s prosbou o rozhovor již v průběhu své praxe, kterou jsem zde vykonávala. Na starost má právě okruh náhradní rodinné péče, včetně přechodných pěstounů. Je velmi vstřícná a zprostředkovala mi kontakt na pěstouny, které jsem dále oslovila. Náš rozhovor trval hodinu a odpovědi byly podpořeny příklady z praxe.

T: Co děláte v rámci své pracovní pozice na OSPODu v rámci té pěstounské péče?

R: Takže žadatelé z celého našeho ORP — obce s rozšířenou působností — pokud si o tom něco přečtou a jsou rozhodnutí, přicházejí na konzultace, pokud mají zájem o pěstounství. Ti, kteří jsou již plně přesvědčení, dostávají žádosti, seznam všeho, co je potřeba donést, doložit — je toho spousta — Až to mají posháněné, domluvíme si šetření a vytvoří se o nich spis, který se postoupí na krajský úřad. Jsou to dva spisy, jeden si ponecháme my. Na krajském úřadě jsou zaevidováni a postupují do přípravy — protože tam těch kategorií je víc, dlouhodobý, žadatelé o adopci a přechodňáci — teď máme nové, loni touhle dobou jsem je posílala a teprv teď před měsícem a něco dostali děti a to je mazec — k tomu se pak ještě vrátím — Od evidence do svěřeni dítěte do péče je poměrně dlouhá doba. Z pěstounů sestaví skupinu, tým s ohledem na to, aby si ve skupině rozuměli, a jsou zařazeni do přípravy. Přípravu provádějí organizace, které si to asi vysoutěží, mě osobně se nelíbí, že přípravu provádějí některé doprovodné organizace, během přípravy si vytvoří mezi sebou vazby, tykají si a pak si některé pěstouny přetáhnou k sobě do organizace. My to tady máme — jakoby — složitější tým, že jsme mimo Hradec Králové, kde většina těchto organizací sídlí, takže ta komunikace je pak i složitější. Když vznikaly ty organizace — to jsme zase jinde — ale — tak se mi stalo, že některé naše pěstounské rodiny mají už třetí doprovodku — s tím, ne že by přecházeli — ale ty doprovodky se ruší. A my nejsme tak informovaní — tak se mi stalo, že informace byla předaná v poslední chvíli — ty doprovodné organizace poskytují pěstounům klíčového pracovníka a ten se pak mění, mění se i podmínky, když se přechází jinam a to i u těch přechodných pěstounů — to je složité.

T: A vy k těm přechodným pěstounům pak jezdíte na nějaké šetření?

R: Takhle — ještě se vrátím k té přípravě, ta doba se hodně liší, s tím, že se může stát i nějaký zdravotní problém, nějaké problémy v rodině, takže se to trochu pozastaví. Pokud ale tu přípravu dokončí, přijde rozhodnutí krajského úřadu s vyznačenou

právní mocí o zařazení osoby do evidence — a mně se to vrátí — a pěstouni čekají na první dítě a musí přijmout každé dítě, které je jim nabídnuto. Dneska už to není, že by se selektovala v žádosti věková hranice, je to prostě otevřeno do těch 18 let s tím, že musí být samostatný pokoj, sledují se tam ty exekuce atd., to je přísně střežené. Upozorňovali nás, na jedné z porad na krajském úřadě, že by neměla být samožadatelka a přesto se mi stalo, že nám přišel chlapeček do péče, loni v létě, k paní, která pečuje sama.

T: *Tak ta žádost samožadatelky se nezavrhuje —*

R: No, těch pěstounů pak už narostlo — to množství — oni to pak vyselektovali, možná tahle paní byla poslední. Většinou říkají, že je lepší pár. Když žádají manželé, musí se jeden zcela uvolnit ze zaměstnání, proto aby pečoval. No — a teď čekají na to dítě. Obvykle musí mít s rozsudkem, předběžným opatřením u miminek, musí sepsat dohodu, tam jsou taky zákonné lhůty. My se vyjadřujeme, oni si vyberou doprovázející organizaci a my zakládáme takový spis —

T: *Když se umísťuje dítě, tak to jde přes koho?*

R: Přes krajský úřad.

T: *Ten dá vědět vám a vy dáte vědět těm pěstounům —*

R: Ano, ano, oni vyberou dítě, to nemusí být vůbec naše, z jiného okresu, z jiného kraje, dokonce máme pěstouny, kteří si jeli do Zlína pro miminko. Ta holčička je tady Rychnovská, není tedy naše, pěstouni jsou naši.

T: *A to se určuje podle toho, kde jací pěstouni jsou volní?*

R: No — teď si teda nesmí vybírat, pak se o to dítě pečuje, jsou tam zákonné lhůty, jak by mělo být v té rodině dlouho — je tam důvod — že to dítě je nechané bezprizorně, že rodina potřebuje okamžitou pomoc, je tam podezření na týrání, zneužívání — no my máte takovou zkušenost s přechodkou, že byl tady případ zneužívání, byli vytipováni pěstouni až ve Vrchlabí — teď je to dva roky — ta rodina je z vyloučené lokality — ti si pro holky přijeli. Bohužel ti pěstouni, protože to byly holky 15, 16 je nedovedli udržet jakoby od té rodiny bez kontaktu a nakonec musely ty holky do ústavu. Teď víme, že pokud je to něco takového, nějaký etopedický problém, tak do přechodné péče neumísťujeme, to by ti pěstouni museli mít vážně vysokoškolské odborné vzdělání, takže je lepší ústavní péče, kde mají odborníky a vědí, co v tu chvíli. Máme umístěny děti z rodin, kde bylo podezření na týrání, nebo maminky závislé. Složitě to mají ti pěstouni samotní. S pěstouny by měl

pracovat OSPOD, kde má dítě trvalé bydliště, což je někdy složité, pokud mají dítě z jiného kraje.

T: *A při styku s rodinou toho mediátora dělá ta doprovodná organizace?*

R: Může, a pokud by to bylo „moje“ dítě, tak bych byla u kontaktu s biologickou rodinou já. A co bych vám ještě řekla — složité tam jsou ty lhůty, jak se řeklo, že to bude jen na jeden rok — tak to je sporné — Někdy se děti opakovaně vrací, když rodiče mají třeba psychiatrické onemocnění — (popisuje konkrétní případ) — Snažili jsme se nastavit sanaci rodiny, pomáháme třeba i s hledáním ubytování, chodíme na setkání, kde jsou z doprovodné organizace, já, maminka i pěstounka. Jeli jsme třeba s biologickou maminkou do azylového domu k Liberci a snažíme se tam společně vybrat nějakou formu pobytu, jak by tam mohla být.

Vždycky vznikne vztah mezi pěstouny a biologickou rodinou. Občas bývají útoky od těch biologických rodičů, že pěstouni berou peníze za výchovu jejich dětí. Tady nejsou pěstouni ochránění.

T: *Tak nějaké přínosy, pozitiva, v čem je jiná ta PPPD?*

R: Určitě to ještě není dotažené — nedávno jsme řešili případ — že by se měla rušit ústavní výchova, ale samozřejmě to nejde smést jedním tahem, je to složitější. Mě na jednom z prvních školení, které jsem tady zažila, zaujalo, co nám říkal jeden psycholog, že některé dítě přijde z rodiny tak zatížené, že mu je skutečně lépe v ústavu — v tu chvíli — aby nemuselo někde navazovat vztahy, aby si odpočinulo, a pak se s ním pracuje dál. Ale je to všechno individuální.

Co se týče těch miminek, kterými jsou tady pěstouni zásobeni, to je jedno za druhým, tak taky každý případ je individuální. Říká se na rok, ale někdy, než se vyřeší všechny ty kontakty, jestli ho z biologické rodiny někdo nechce, tak často dítě jde do osvojení už ve vyšším věku a tohle je složité. Ten čas, kdy ty miminka přecházejí je dlouhý, ideálně říkají 3 měsíce, půl roku a to si to dítě už navykne — protahuje se to — a to se nedaří —

Ale je nesporné, že je výhodou, že to dítě nejde do ústavu, ale k pěstounům. To jsme tady mohli pozorovat — na tom přijetí se pak tvoří ta osobnost, sebedůvěra — to se uvidí do budoucna, myslím, že u těch miminek je to fajn.

T: *A nějaká negativa?*

R: No, tak ten přechod. Je to dlouhé, je složité když se dítě dostane k pěstounům, kteří nejsou ze stejného ORP, musí tam nějakým směrem jít komunikace, prozkoumat příbuzné atd. a je z toho půlrok a víc — když bylo setkání náhradky, tak

ty starší pracovnice uváděly, že pokud je dítě od závislé matky a může mít nějaké zdravotní komplikace, tak že je lepší kojenecký ústav, že ta pěstounská péče na to nestačí, že je tam soustavně pediatr — To si myslím, že už vyhledali. V tom spisu o dítěti si krajský úřad teď vytvořil list, záznam o zdravotním stavu, kde musí být psychologické vyšetření — a že ten posudek bude hradit ORP z dotace —

T: *Je nějaká skupina dětí, pro kterou ta přechodná péče není vhodná?*

R: No tak určitě jsou to teenageři, pokud je dítě s etopedickým problémem, tak je lepší ústav. Ale vždycky se musíme zeptat, když odebíráme dítě z rodiny, musíme kontaktovat krajský úřad s tím, že jsou nebo nejsou vhodní pěstouni. A — stalo se to konkrétně — nevíte, jak ti pěstouni jsou zdatní —

T: *Já jsem slyšela názor, že to není vhodné pro ty starší děti, protože se pak pro ně špatně hledá další pěstounská rodina —*

R: Ano — no zajedno nejsou dlouhodobí pěstouni celorepublikově a pro sourozence už vůbec ne — údajně PPPD by měla přijmout maximálně tři sourozence — (popisuje konkrétní případ)

Příloha č. 6: Rozhovor D

Paní K. je referentkou OSPOD magistrátu Hradec Králové. Již z telefonního kontaktu na mě působila velmi příjemně, v oblasti náhradní rodinné péče se pohybuje bezmála patnáct let. Rozhovor proběhl v její kanceláři, byl svižný, měly jsme na něj jen 30 minut, ale i přesto jsem získala maximum informací.

T: Na začátek bych se zeptala v kostce, stručně, co je náplní vaší práce v rámci PPPD?

R: Dělán to že, sleduju, doprovázím pěstouny na přechodnou dobu tam, kde máme dítě. Tam, kde dítě nemáme, sleduji jenom zprávy od doprovázejících organizací, jak oni je hodnotí a jestli je tam nějaký problém.

T: A spolupracujete také s biologickou rodinou?

R: Ano, s biologickou rodinou vždycky, když je v PPPD. To k tomu patří.

T: Jaký máte názor na PPPD a jestli tam vidíte nějaké pozitiva, i ty negativa.

R: Myslím si, že jako institut je to dobré, že to bylo dobře vymyšleno. Já už jsem o tom slyšelo hodně dávno, v této oblasti pracuji hodně dlouho, slyšela jsem o tom, jak to chodí v Anglii. A u nás — tím, že to dělám dlouho, tak můžu porovnávat, jak to bylo v minulosti s tím, co je teď. Pro miminka je to jednoznačně lepší, než aby byly v ústavu, mají tu svoji jednu pečující osobu, a na nich to vidím, že je to mnohem lepší.

Ale má to — jak už to chvíli běží, tak tam cítím to, že ne všichni pěstouni na přechodnou dobu jsou stejní, jsou mezi nimi diametrálně velké rozdíly a vidím tam, že — hraje tam roli i to, že nemají třeba středoškolské nebo vysokoškolské vzdělání. Mělo by to být více takto zaměřeno, nestačí jenom mít rád děti a dobře se o ně starat, to prostě v této profesi nestačí. A — ti lidi do toho jdou s nadšením, rádi to dělají, určitě i s dobrým úmyslem, ale to vzdělání mi tam chybí. Vzdělání, kde oni se právě dopouštějí chyb z toho, že ten samotný kurz nestačí, ani to doplňkové vzdělání. Nějak to myslí, ale je to chyba — dopouští se chyb.

T: Sleduje ještě další negativní věci?

R: Začíná se to postupně ukazovat, běží to krátkou dobu na to, aby se to celé odkrylo, že pěstouni se ve velké míře chtějí zaměřovat jen na miminka a malé děti, ale my potřebujeme pěstouny pro větší děti, děti s poruchami chování, neříkám úplně s trestnou činností, aby se dítěti dostalo náhled běžné rodiny, jak to může fungovat,

aby se případně mohlo vrátit a od toho ta přechodka je. Ti lidi to nechtějí dělat a nemají na to — to se zase vracím k tomu vzdělání.

Další, co tam vidím, je, že se tam, bohužel, někdy dostane skrytá jakoby adopce, že si vyberou to hezké zdravé miminko, které se k nim dostane do péče, a pak si ho nechají. A s tím se nedá nic dělat.

T: *Takže jde přejít z PPPD do adopce?*

R: Ano, ale spíš si ho nechávají do dlouhodobé.

T: *A stává se to?*

R: Bohužel se to stává, ale nemělo by. Zažila jsem už několik takových případů. Tam chybí ta profesionalita. Ty tety v domovech, když přišli osvojitelé, kteří se jim nelíbili, tak to nějak profesně skously, řekly k tomu svoje a někdo rozhodnul. Kdežto pěstouni si řeknou, no těmto lidem, já to dítě nedám. A podají si návrh sami, a co řekne soud? Že dítě je u nich zvyklé, tak ho tam nechá. V tom je ta neprofesionalita. Říkám jim, nesmíte hodnotit ty lidi, nebo biologickou rodinu, od toho vy nejste. Vy jste tu od toho, abyste se starali o dítě, popř. posoudili, že se snaží, tohle ano. Ale nemůžete soudit, jací ti lidi jsou — to není váš úkol. A to oni nezvládají.

T: *A vidíte nějakou skupinu dětí, pro kterou tahle formu náhradní péče není vhodná?*

R: Jsou to děti s trestnou činností. Pokud je to jenom nějaký výchovný problém, řekněme záškoláctví, nevhodné chování, myslím — tak tam ne — i — ty drogy, na začátku zneužívání drog, kdyby to dítě zkusili nějak zaujmout, to taky. Ale jakmile je trestná činnost, agresivita, loupežné přepadení, to si myslím, že už to není v silách pěstounů něco takového zvládnout, byť přechodně.

T: *Pak vybíráte vhodnou rodinu?*

R: Krajský úřad, my ne. Má seznam a z volných rodin vybere tu nejvhodnější z těch, co jsou zrovna volní.

T: *Takže už to není, že by si pěstouni napsali, jaké přijmou dítě?*

R: Přechodní pěstouni musí vzít jakékoliv dítě od nula do osmnácti let, nemůžou si vybírat. Nesmí si vybírat ani etnikum, ani věk, nic. Můžou mít ve svých propozicích, že jsou schopni se postarat o dítě s nějakým handicapem nebo o sourozence, nebo něco takového — bude to jejich specifikum. Těch speciálních péčí zatím nepotřebujeme tolik.

T: *Tak i do normální rodiny, když se narodí dítě s postižením, tak ti rodiče se běžně starají —*

R: Jakoby zdravotní problémy, které nejsou opravdu nad rámec, by ti pěstouni měli zvládat. Měli jsme pěstouny, kde měli dítě s rozštěpem, ortopedickou vadou — nožičky — to jsou věci, které se dají zvládnout celkem dobře.

T: *Zeptám se, jakou spatřujete u pěstounů motivaci k výkonu této profese? Hodně se hovořilo tom, že by to mohli dělat pro peníze.*

R: Leckdy je to tam cítit. A jsou to hodně pěstouni v oblastech, kde není práce, takže oni to využijí jako jednu z možností, že by se profesně starali o dítě. Určitou motivací je tedy i zaměstnání jako takové. A někdy je to opravdu jen to, že se chtějí starat o dítě a chtějí mít práci doma.

T: *Tak, že by se zneužívaly dávky —*

R: Zneužívají se.

T: *Slyšela jsem, že v rámci těch příprav lze odhalit, takto motivovaného žadatele.*

R: To ano. Teď naposledy, kdy jsem se byla na kurzu podívat, tak z celého kurzu prošly jenom dva páry. Je to opravdu náročné, jsou tam tvrdá kritéria a je to opravdu náročná práce. Když si vezmete, že v ústavu sestřička, tam je směnu, jde domů a odpočine si, tady ta pěstounka si neodpočine, má to dítě 24 hodin u sebe a někdy to je opravdu velmi náročné. Takže — u těch dětí, které jsou náročné, bych ty peníze i přidala. Z mého pohledu by se mělo opravdu hodnotit, jestli je to malé bílé zdravé miminko, které jde do adopce a je relativně v pohodě a je rozdíl, jestliže je to mimčo od drogově závislé matky a má abstinenční příznaky a ta pěstounka se několik měsíců nevyspí, protože to dítě pořád — pomalu ty abstinenční příznaky odcházejí — klobouk dolů před nima.

A co se týká toho zneužití — ono to vlastně není zneužití — ale je to neetické, nefér. Jaký je rozdíl mezi pěstouny, kteří se starají o miminko a pěstouny kteří mají šestileté dítě, když ti s miminkem dostanou navíc kromě těch rodičovský příspěvek. Takže — nejsem pro, aby pěstouni dostávali rodičovský příspěvek, ještě pořád to je, že jsou pěstouni, kteří si vybírají příspěvek v nejvyšší možné míře, a na osvojitele pak zbude málo.

T: *Spíš tedy dochází ke zneužití dávek rodičovského příspěvku?*

R: No, oni na to mají nárok. Zákon jim to nezakazuje a nikdo je neomezuje v tom. Je to opravdu otázka etiky, morálky — mě by bylo hanba, tomu budoucímu osvojiteli

vzít peníze — oni to moc dobře vědí. Takové pěstouny bych vyřadila, to je vrchol neetiky. Obírají o peníze toho budoucího osvojitele.

T: *Hlásí se do evidence i samožadatelky?*

R: Ano, také. Většinou to jsou ženy, mají to náročnější, na všechno jsou samy, ale i příprava je na to zaměřená. Když si představíte miminko s abstinenčními příznaky, které neustále brečí, tak pěstounka se nevyspí. Když je ta paní sama a nemá nikoho, nevím, jak by to mohla dělat. Samotných žen moc není. Většinou jsou samy zařazené, ale mají za sebou přitele, dospělé děti, nějakou skutečnou podporu. Je to strašně náročné. Musí to opravdu zvážit, jestli na to má, nebo ne.

T: *Slyšela jsem, že může vzniknout silnějšího připoutání k dítěti, což následně protahuje proces předávání.*

R: Ano — ano — a tam nakonec může dojít k situaci, kdy nakonec řekne, že ho nedá. Tam je právě důležitá ta rodina, která ji pomůže toto období překonat.

T: *Já osobně si nedokážu představit, že bych dítě předala, možná po těch třech měsících —*

R: To se nestíhá, po třech měsících — u nás se nejdříve předávají děti v šesti až deseti měsících.

T: *Kvůli čemu je to tak zdlouhavé?*

R: Je to kvůli tomu, že biologičtí rodiče si nechávají tříměsíční lhůtu na rozmyšlenou — a matka může dát souhlas s osvojením po šestinedělí, to je měsíc a půl k tomu tři měsíce, to máte čtyři a půl měsíce a když osvojitelé si podají návrh a soud rozhodne za dva měsíce, půl roku máte jen to fikne.

T: *Když matka nedala souhlas k adopci, tak se s ní během těch měsíců spolupracuje?*

R: No, podle toho, jestli dá souhlas nebo nedá. Když mluví o tom — teď zrovna máme dva případy — že chce dát dítě do adopce, to byla ta jedna a druhá, zase, že neví, ale to už trvá tři měsíce. Tak to nejde, to dítě na vás nemůže takhle čekat a přitom se o něj nezajímá, nechodí na návštěvy a tak to nejde, takhle to nejde — buď se musí začít zajímat a něco pro to dělat nebo dát souhlas k osvojení. Neudělala ani to ani to, tak jsme to řešili přes soud bez nich. A ta druhá říkala, že dojde k soudu dát povolení a nedošla, takže jsme to zase řešili bez ní.

T: *Tak na jednu stranu je dobré, že ty děti jsou v rodině. Já bych se ještě zeptala ohledně kontaktu s biologickou rodinou, jaké tam můžou nastat rizika?*

R: Tady jsou na pěstouny zase kladeny velké nároky a zátěž právě při kontaktu s biologickou rodinou, protože ta se jim nemusí vůbec líbit. Ale ti rodiče mají v přechodné péči dítě opravdu jen po dobu, než si vyřeší svou situaci, např. bytová otázka., leckdy jsou v tom neobratní. A mají právo se s tím dítětem stýkat. A ti pěstouni musí skousnout, že ti biologičtí rodiče nebudou nikdy tak perfektní, jako jsou oni. Musí si říct, ano, jsou to rodiče a je to jejich dítě a v tomhle mají pěstouni někdy problém, že hodnotí tu rodinu a je tam to riziko, že jim to budou dávat najevo.

T: *Ono i před tím dítětem si musí dát pozor —*

R: Měla jsem tady maminku, která mi tady plakala, že se chce stýkat s dítětem a volá pěstounce, ta pěstounka je tu od toho, aby biologické matce umožnila kontakt, nemůže ji odmítnout, vychovávat, ani diktovat, kdy smí nebo nesmí přijet. Ta pěstounka je doma s dítětem a měla by kontakt umožnit. Tak jsme svolali poradu — máte zákonnou povinnost umožňovat a rozvíjet kontakt matky s dítětem. Samozřejmě, kdyby to neumožnila, bylo by to na vyřazení z evidence. Nemůžou na to hledět, že ta mamina není tip top — Bylo to nepříjemné, ta pěstouna měla chuť ji vychovávat. Ta mamina si jela ve svém režimu. Tam musí být ta profesionalita. Tam vidím to riziko. Pokud se pěstouni s biologickou rodinou nemohou domluvit, tak to nastavujeme my, jak to bude fungovat, kdy a kde bude kontakt. Tak to nastavujeme, od toho jsme tady — Jsou pěstouni, kteří mlčí a snáší to a pak si nám postěžují — ale jsou pěstouni, kteří vymrzují a řeší blbosti. Je to o lidech.

T: *Tak vy děláte i ty asistované kontakty?*

R: Ano., taky. V tom začátku — je to na dohodě, někdy situaci zhodnotíme a necháme to doprovázející organizace.

T: *Já vás poprosím ještě o takové shrnutí, co je, podle vás v této oblasti náhradní rodinné péče zlepšit, vypilovat?*

R: Myslím, že by — ale ono to už probíhá — se mělo Ministerstvo zajímat o to, jak to v reálu je, dělají se analýzy, výzkumy — byla jsem taky součástí — a měli by podle toho poměrně urychleně reagovat a udělat nějaká opatření, návrhy k novele zákona, ať se to týká vzdělávání, i bych tam nastavila minimum dosaženého vzdělání u žadatelů, aby se jinak nastavily dávky. A — pozapomnělo se v zákoně na to, jak pěstounství zrušit, pokud se nedopustí závažného přestupku, nebo sám z vlastní iniciativy neodejde, tak nejde zrušit. Tam chybí to, že by se to např. za tři roky

přešetřilo, řeknou psychologové, terapeuti, že už je pěstoun vyhořelý a konec. A to tam chybí. Není to o tom, že by se špatně starali, ale my už vnímáme, že to dělají starší lidé a už jsou unavení a už je to taková babička s dědečkem a už to není ono. Těžko je někam dostávat — My potřebujeme, aby to byli akční profesionálové, kteří v tom budou fungovat — a nejenom pohoupat kočárek —

T: *Myslíte, že je reálné, že by se děti do sedmi let neměly umisťovat do ústavů?*

R: Není to reálné v tom, že do přechodné pěstounské péče nemůžou jít děti, které jsou upoutány na lůžku, krmí se sondou, umírají, kdy je špatný výhled. To by museli mít pěstouni zdravotnické vzdělání a vybavení. To je blbost. A další věc je — Dobře to mimčo vezmeme, dobře, ale za rok nemáme, kam by šlo dál. Do jiné pěstounské péče? A takhle bude putovat do sedmi let? Budou měnit sedm rodin? To si nemyslím, že je fér. Řekla bych, že by se mohla protáhnout do tří let, aby děti byly školkového věku, protáhl by se i čas na hledání vhodné rodiny — ve výjimečných případech

T: *Je prodlužování přechodné péče, nějak ohraničeno?*

R: Nesmí se prodlužovat. Ono je to tak, že dítě se do přechodné péče dostane na základě rychlého předběžného opatření, které je na tři měsíce, a když se nepředá, tak soud rozsudkem rozhodne o přechodné pěstounské péči a od právní moci rozsudku naskakuje ten jeden rok. Takže se stane, že ten soud zahájí řízení, tím pádem, to předběžné opatření má platnost do rozsudku, než to soud přebere a udělá, je to skoro půl roku a dá rozsudek a je z toho rok a půl, rok a tři čtvrtě.

Příloha č. 7: Rozhovor E

Paní T. je pěstounkou od roku 2013. Píše blog o pěstounství a jezdí přednášet i na semináře. Je to osoba svérázná, živelná a přímá. Rozhovor jsme realizovaly v mateřském centru, kde byla s malou holčičkou, kterou má momentálně v péči společně se sedmiletým bratrem. Po skončení rozhovoru jsme se bavily o mém studiu. Paní T. by ráda tento obor také studovala, daná problematika ji velmi zajímá.

T: *Tak já bych se vás nejdřív zeptala, jak dlouho jste pěstounkou na přechodnou dobu?*

R: Tři a půl roku. Od začátku roku 2013.

T: *Jak jste se vůbec o tomhle dozvěděla, o téhle profesi?*

R: Tenkrát se o tom začalo psát, když to vetoval pan Klaus — mě zajímala politika — Mně se to líbilo a myslela jsem, že bych to mohla dělat, tak jsem doma útočila na manžela a děti.

T: *Takže jste vždycky měla touhu pomáhat dětem?*

R: Můj první manžel byl adoptovaný, tam se vyloženě projevovalo jiné chování a dodneska s tím má velké problémy a mé děti nevědí půlku svého rodokmenu a chybí jim to — a to se řešilo — Pak ještě, manžel byl něčím „šmrnclej“, tak se to řešilo i u dětí, že se jim posmívali, že jsou tmavší a tak. Párkrát jsem byla na táboře s dětma z děcáku. Pak jsem se podruhé vdala a měli jsme už dospělé děti a chtěla jsem ještě dítě, manžel odmítal po čtyřech pubertách, takže mně se vyloženě vyloženě šiklo, že si budu brát děti, hrát si s nima a pak je hezky předat.

T: *Takže vaše motivace byla tedy láska k dětem?*

R: No, ale i mít tu práci. Mně se strašně líbilo, že si prostě budu doma hrát s dětma. Mě to bavilo a tak jsem si to i představovala.

T: *Kolik dětí už prošlo Vaší rodinou?*

R: Čtyři miminka, kdyby vám to pomohlo, píšu blog — dvě větší děti, holky, které se vrátily k mamince, která se pak znovu pokusila o sebevraždu, takže holky šly do děcáku a my jsme si je odtud vzali, takže jsme je přijímali dvakrát. Teď máme doma holčičku a jejího sedmiletého brášku, který za trest s náma nešel.

T: *A většina těch dětí, miminek, šla asi do adopce —*

R: Tři miminka šla do adopce, jedno se vracelo biologické mamince, ta ho nechala v porodnici a asi za tři týdny se ozvala, že by ho chtěla zpátky.

T: *A tady ty děti půjdou asi taky zpátky do biologické rodiny —*

R: Neví se, teď už to bude rok, vlastně příští měsíc, s tím, že na začátku si o ně zažádala babička — že bude něco dělat, ale nic nedělá, je doma a schovává tu maminku, která jim ubližovala a která se odmítá léčit. Takže k babičce nepůjdou, což ale ještě nikdo neví. Mamka byla zbavena svéprávnosti, rodičovské zodpovědnosti, měl proběhnout soud a hledají se pěstouni, s tím, že mi teď žádáme soudce, aby protáhl tu dobu. Pokud ji neprotáhne a nařídí děti do ústavu, tak si zažádáme o dlouhodobou pěstounskou péči. My můžeme zůstat v evidenci pěstounů s tím, že ty dvě děti u nás zůstanou v dlouhodobé péči, aby děti nemusely přecházet, a zároveň zůstáváme v evidenci.

T: *Takže byste mohli přijmout ještě další dítě do přechodky?*

R: Jo, jasně, ale nedělá se to, když je doma malé dítě — ale dá se to tímhle způsobem udělat. Děti, které máme teď, máme stále na předběžné opatření, ještě se mi nestalo, že by dítě bylo u mě soudním rozhodnutím na přechodnou péči, vždy se to předběžné opatření protahovalo. Ještě mi žádné dítě neprošlo řádným soudem. Tyhle děcka jsou u nás na tom, že se začalo konat v té věci a prodlužuje se to. Ta roční lhůta je tady prostě málo na to, aby se to všechno vyřešilo.

T: *Zeptám se obecně, jaké vidíte pozitiva, přínosy?*

R: Pozitiva jsou jasná, u těch miminek to je bez debat. Všechny miminka, co jsme měli, měly něco rizikového, s tím, že byly buďto od starých rodičů, kteří měli kopu dětí, kde se předpokládala nějaká retardace. Ty větší děti, holky, ty byly sexuálně zneužívané od maminky a přebírali jsme je jako postižené. Mně se to nezdálo, co tam všechno měly, protože ta maminka furt s nima někam chodila, jak jsou na tom strašně, asi na ně chtěla peníze — ale ukázalo se, že jsou úplně normální, teď jsou ve čtvrté třídě a mají samé jedničky. Jsou v rodině, chovají se trochu jinak, mají nějaké problémy, ale rozhodně se zařadily do normální školy a fungují, normálně si hrajou — tak to je pozitivní.

Chlapeček, co máme teď, přišel loni v květnu, s tím že měl jít v září do školy — to jsem říkala, asi určitě ne — (mluví s holčičkou) vzala jsem ho do poradny, abychom požádali o odklad. Udělaly se mu testy a nenaspal tam ani čárku — ta ženská v poradně říkala, že úplně nepolíbený čímkoli, že je to hrůza — Ted' jsme tam byli znovu, protože jsem to chtěla dopsat do papírů, všechno to tam vysázel a půjde do normální školy a taky tam měl, že je hloupý. Takže i na ty větší děti to funguje, oni

nasávají informace, jako houby. Dají se doučit, to co mají umět, ale nadají se zpravit úplně, že budou správně reagovat v té citové oblasti, to je dlouhodobé.

T: *Takže se dá říct, že většina dětí, které byly u vás, měly za sebou nějakou životní peripetii?*

R: Všechny starší děti. Všem dětem to pomůže, když se k nim chováte normálně.

T: *A myslíte, že je nějaká skupina dětí, pro kterou PPPD není vhodná?*

R: Když jsme měli ty dvě holky, tak byly hodně citově zanedbané — s nima se nikdo nebavil — bylo jim sedm, osm, měli jsme je dva roky a tam jsem si ke konci říkala, že to asi nemá smysl v tom, že se vyčerpáváme naučit je mít rád. Ony se naučily za ty dva roky, jak se chovat, ale vůbec nic nebylo na té — duši správně — ale v pěstounské rodiny si udělají aspoň učňák a když budou dobře terapie, že to časem povolí, ale ta hranice deseti let je podle mě zásadní. My máme hranici do osmnácti, ale kdyby mi řekli, že to dítě vyrůstalo v něčem normálním, kde se k němu dobře chovali, třeba s babičkou, která zemřela, kde se k němu chovali aspoň trochu normálně. Dneska 13tileté dítě, tak to je — to si ani neumím představit —

T: *Vy byste třeba přijali dítě s nějakým větším zdravotním handicapem?*

R: Jsme domluvení na tom, že bych musela vědět, co je to za postižení, co bych musela dělat a jestli jsem schopná to dělat. Já tam nemám žádné omezení. Náš kraj funguje výborně v tom, že nás znají a vědí, jaké dítě komu nabídnout. Ale když dostanete miminko, tak se nemusí o žádném problému vědět a projeví se později. V některých krajích naschvál dávají takové děti přechodňákům — a to je masakr — ale co tak sleduj, tak to ty ženský dávají. A tím, jak je ta síť a jak si to říkáme — tak to jde.

T: *Jak reagovala vaše rodina, že byste chtěla tohle dělat?*

R: Manžel mi řekl, že jsem praštěná a že nás stejně neschválí, že mi nikdo nemůže svěřit dítě (smích). Naším jsem to řekla, až když nás schválili — to se zrovna narodila ta paterčata, tak táta říkal, že chci ty černý — V té době měl syn patnáct let, ten procházel testama, ten mě vydíral, že jim něco řekne — že musím být hodná — nevím, co jim řekl — ale posudek byl výborný — že tomu rozumí — dcera studuje sociální politiku. Další syn je dospělý a ten raději nebude mít děti (smích).

T: *Zeptám se vás, jestli tam vidíte nějaká negativa?*

R: Hodně příprav je špatně. My jsme prošli v tom prvním běhu, kdy je dělali Marika Kérekeš a Štefan Sarkozy a to byly přípravy s psychologama, sešli jsme s na celý víkend, bylo to hodně intimní, hodně jsme se otevřeli, pak se to profiltrovalo. Ty lidi

co neschválili, opravdu schválit neměli. Teď mám pocit, že šly ty přípravy dolů v tom, že se hromadně sejdou, sedí v sálech a vy jim tam něco říkáte — je to hodně jiné — my jsme hodně hráli i hry — byli jsme z toho vyřízení —

Další je ta představa, spousta ženských si bere miminka, a když dostanou starší dítě, tak jsou totálně v — Jsou to ženský v mém věku a starší a jsou z nich unavené. Nemyslím si, že ten rok je dostatečná doba, aby se ty větší děti uzdravily a co sleduju, když pak přecházejí, tak pak není problém, pokud je to udělané dobře. A to je taky o přípravě těch dlouhodobých pěstounů. Pěstouni nejdřív přijdou, že všechno chápou, nutí nás se potkávat, a ve chvíli, kdy to dítě předáme, už se nevidíme a oni si to udělají podle sebe. Je to náročné, a když nemáte doprovodku, a postavíte se k tomu, že víte všechno nejlíp — a neprosíte se o pomoc, tak jste v —

T: *A vy jste spokojení s doprovodnou organizací?*

R: Ano, spolupracujeme s Centrem pěstounských rodin, kterou vede Vlasta Neckářová, ta má dvě děti v pěstounce, dva romské kluky a jako klíčovku mám paní, která má za sebou několik pěstounských dětí, takže — rozhodně mám podporu v tom, když jsem řekla, že nám babička prostě volá podle toho jak má kredit, tak jsem řekla, že chci aby volala jen jednou týdně, prostě v šest v pondělí — oni to napsali sociálce, sociálka jí to řekla a bylo. Pak jsou ale organizace, které ty zkušenosti nemají s biologickou rodinou, když je tam něco špatně a pak můžou nutit pěstouny biologickým rodičům ustupovat úplně ve všem. Jde to pak za zdravý rozum a může to ubližovat tou děcku.

T: *Tak už tam nevidíte nic negativního?*

R: Negativum je určitě to, že se změní celý život, máte doma pořád děcko, což je hodně — nemůžete nic plánovat, vyčerpává to. Teď jsme zkusili jednu starší paní, která nám je přijde občas pohlídat, no uvidíme — samozřejmě to vyčerpává. Tady v kraji šlape, když jsem předala holky, tak jsem byla hotová, před nimi jsme měla ještě miminko a žádné volno, pak jsem pro neměla hned do děcáku, takže jsem rok a půl neměla volno, a navíc se projevilo to jejich zneužívání, což bylo teda hnusné, tak jsem řekla, že chci mít tři měsíce volna, tak to respektovali. Volali mi asi dva týdny před skončením volna, že pro mě mají dárek, miminko z baby boxu. A že to bude bez problémů, že za chvíli půjde. Respektují mě, takže to je paráda. Jiné kraje pěstouny doslova drtí, to je třeba Ústecký. Rizika jsou tedy i s těmi lidmi, se kterými se setkáváte na úřadech, ale já si nemůžu stěžovat — za celou dobu — vždycky mi vyšli vstříc.

T: *A když jste měli ty větší děti, tak jste měli asistované kontakty?*

R: To jsme měli, asistované, pak se to tlačilo — nevím, jestli jsou u nás dobře udělané, jestli jsou tu odborníci, kteří poznají, co se těm dětem dělo. Ty holky, co jsme měli, byly vlastně tři měsíce v DD (doma jsme měli miminko) a tam udělali test, který ukázal, že jsou mentálně retardované, což nebyla pravda — nikdo s nima nic jiného nedělal, žádnou terapii. Říkali, že nejsou ani vhodné rodiny. Pak jsem je dostala já, maminku jsem už znala, vůbec by mě nenapadlo, že by je maminka mohla zneužívat, to mi řekly až po půl roce, až když jim docvaklo a uvědomily si, že je to jiné, že mi jim to dělat nebudeme. To nedošlo nikomu, nikdo na to neupozornil. Stýkali jsme se s maminkou — s tím, že holky už byly velké, takže kam by pak šly, to by byl taky — hodně se pomáhalo mamce, byla sanace, pak jsme jí je dávali samotné, protože je chtěla, přestěhovala se sem a že je chtěla na noc — asi dvakrát tam byly — už se blížil konec PPPD, mamka měla práci. To se mě pak zeptali, proč mamka tohle a já tohle — když jsem jí říkala, koukni se oblíknout, proč tady lítáš nahatá — tak se ptala, proč tady můžeme nosit kalhotky a doma nesmíme. A tím to začalo. Řešilo se, jestli to bylo dobře, že se to tak zjistilo — a bylo, protože jinak by se jí vrátily, ale špatně bylo, že tam ty děti šly, což mě tenkrát totálně porazilo. Ale vůbec nevím, jak se tohle dá řešit. Byl i soudní znalecký posudek, ono to možná z toho trochu vyplývalo, co jí tam řekly, ale nebyl žádný závěr a hlavně potom nebyla nijak potrestaná, vlastně to vyšumělo, protože nikdo nepodal trestní oznámení —

T: *Jak vidíte pozici pěstouna a biologického rodiče, je to rovnoprávná pozice mezi nima?*

R: Za mě určitě jo. Já jsem si vztah s nimi vždycky našla, rozhodně jsem neměla pocit, že jsme někde výš, ale je to hodně o osobnosti. Myslím, že je hodně pěstounů, kteří pak ty mamky poučují. Já s tímhle problémem nemám — Horší jsou ještě ty pěstounky babičky — mělo by se s nima víc pracovat. Neměli by mít dojem, že ta jejich výchova je jediná správná a to jak vůči biologickým rodičům, tak dlouhodobým pěstounům. Někdy to je až přes moc, když nechcete naštvat tu mámu — když jsem chtěla něco důležitého, nepříjemného řešit s biologickou matkou, tak jsem to brala přes doprovodku. Konfliktům se vyhýbám, rozhodně nejsem v pozici, abych ty bio nějak pucovala —

T: *Jak vnímáte tu situaci předávání, kdy dítě pipláte, rozmazlujete a pak ho vrátíte zpět do prostředí, které mu ublížilo*

R: No, tyhle děti se nepředají. Když jsme předávaly holky, tak mamka se složila — ty děti byly vlastně bezprizorní, byla na psychiatrii, a když se vrátila, tak si o ně normálně požádala. Když jsem je tam předávala, tak tam byl neuvěřitelný bordel, nic nenachytala, všude nepořádek, seděla v kuchyni a hulila. To mi z toho bylo blbě. Tak jsem šla na sociálku, aby je šli zkontrolovat. Ted', po dvou letech, vím, že jsem se tím strašně vyčerpávala, i když to už nebyla moje starost. Pro mě bylo hrozně důležité, že jsem to všude nahlásila, aby to věděli všichni okolo, nemusela jsem si dělat výčitky, že za to můžu. Musíme věřit tomu systému, že to dělá správně — to nejde dělat jinak — to bysme se z toho zcvokli. Já třeba, když ty mimina, tak večer před předáním ho mám u sebe a říkám mu, stejně tě nedám. Pak ho předám a chvíli se nevidíme — a pak když ho vidím, jako — jsou hezké, ale už mají třeba velkou hlavu (smích) —

T: *Jste s nimi v kontaktu?*

R: Se všemi. Třeba tyhle by mě mrzely, kdybych je už neviděla. Já pěstounům nevolám, nechám to na nich.

T: *Myslíte si, že když přijdou ty starší děti, že si dokážou vytvořit citové pouto?*

R.: Děti, co máme, byly hodně řezané, chlapec byl i v nemocnici s nějakým úrazama — vědí, že jsou u nás v bezpečí. On se vlastně už ani nebál, my mu už nic horšího, než co se mu stalo, neuděláme. Myslím, že mě má rád, že chce být jako my, to říká manželovi, že jednou bude táta jako strejda. Hlavně — oni ho řezali, ale stejně ho měli rádi, to umí, mít rád, to v sobě má. Na tom se staví, nezáleží na věku. Oni žili v azyláku, docela hrozně, ale hezky vzpomíná třeba na to, jak se setra narodila. On v sobě tu něhu má. Na druhou stranu, jak byl bitý, je v něm strašného vzteku, s tím už jsem začala — jezdíme na terapie. Musí se s ním pracovat, jinak ve čtrnácti to obrovský průšvih.

T: *Jak jsou myty kolem PPPD, že to pěstouni dělají jen pro peníze, myslíte si, že je to možné?*

R: Myslím, že jo. Třeba u mě — to bylo dělat práci, co mě bude bavit a mít za ni peníze. Jsou to peníze, co máte na účtu pořád, nemáte šéfa, co by vás deptal, žádné schůze, má to výhody. Hlavně když do toho vstupujete — jaké to bude, nevíte. Myslím si, že můžou být oblasti, kde se práce nesežene. Tam si dokážu představit, že jdou do přechodky, protože mají víc peněz.

T: *Jak myslíte vy, že to budete schopná dělat?*

R: Nevím. Plánuju — pokud se teď povede předat tyhle děti, což se myslím, že nepovede, tak bych vážně chtěla volno. Já si dělám si ještě terapeutický výcvik, tak bych si musela nad to ještě sednout a tak —

T: *Tak se v rámci toho pěstounství vzděláváte dál?*

R: Ano, jsou tam nějaké povinné, mě to baví a zajímá, takže si dělám ještě další vzdělávání mimo. A co si budem říkat — teď jedu příští týden na poslední běh toho výcviku a pak budu mít klid.

T: *Zeptám se vás na poslední věc, co si myslíte, že by se mělo změnit v systému?*

R: Určitě dlouhodobí pěstouni, tam bych dala, když předají dítě, aby měli ještě půl roku plat a pak nějaké psychologické přezkoumání pěstounů, jestli chtějí další dítě, ale u někoho neutrálního, ne od někoho z kraje. Je důležité mít více dlouhodobých pěstounů, ale takových, kteří vědí, proč to dělají, ne že je někdo štve v práci a tak dělají pěstouna. Aby tady byli lidi vzdělaní, kteří mají nějakou práci úspěšně za sebou.

T: *Myslíte, že by bylo dobré, aby bylo nastavené, že měl mít žadatel minimálně středoškolské vzdělání?*

R: To já nevím.

T: *Slyšela jsem názor, že tohle tam chybí —*

R: Dneska lidi, co jsou mladší než já, mají skoro všichni střední. Nevím, jak velký to má vliv. U těch dlouhodobých pěstounů, kteří to dělají patnáct a více let, je to znát — a není tím, jestli mají střední školu — hlavně se nechtějí vzdělávat.

Ale zase — já když jsem dostala holky, tak jsem si nastudovala skoro celou speciální pedagogiku, ale to je tím, že mě to zabývá. Třeba v přechodné pěstounské péči mě přestává bavit — teď nám ten rodičák asi seberou — že je nás málo na víc dětí, my máme nastavené tři děti. A ženský mají jedno dítě a dost, protože dvě děti už je práce a jsou zato stejné peníze. Mě to nikdy nevadilo, až do doby, kdy se začalo ukazovat, že ti, co mají dvě a víc dětí, jsou pořád obsazení, protože je čím dál víc dětí, které jsou — a ti co berou miminka, jsou pak třeba dlouho bez dítěte. Máme pána, který byl devět měsíců doma, bez dítěte, bral plat a nebylo vhodný dítě, protože on chce jen miminko a jen jedno.

T: *Já jsem myslela, že už se to takhle nedělá? Že už se to nenastavuje, ten věk.*

R: Tak jak to bylo udělané na začátku, pro ty nejmenší děti, jak to rozjížděla Dobrá rodina, tak všichni do toho šli, že je to práce pro mimina. Takže ti tam zůstávají

a zase jsou výborně proškolení v těch zdravotních — Pak jsme byli my, že jsme si mohli říct — tak já jsem chtěla starší, kterým už bylo ublíženo, a když mi došlo, jak to bude složité, jak nám to tam vysvětlila, tak jsem řekla, že bude ideální to střídat s miminama. Ale jsou už kraje, kde jim řeknou, že musí všechno. Do přechodky šla i 16tiletá holka, kolegyně má 17tiletého kluka — to je divné — nebo — oni jim pak zdrhnou — mají počítač, telefon, a nevím, jestli to má vůbec smysl, takhle velké děti. A my jsme vlastně nevyhoditelní, to je taky velké plus. Nevím, co bych musel provést, aby mě mohli vyhodit. Asi zanedbání dítěte, když se to ukáže, tak vás vyloučí, ale vím o lidech, které bych to dělat nenechala, ale prostě prošli. Třeba dostanou dítě, šoupnou ho hned do školy — máme pěstounku, která vybírá zásadně rodičáky, nevím, asi jsem moc akční, nedělají to všichni dobře. Ale když to přesáhne míru, tak to prostě prásknu — ale jsme nevyhoditelní.

T: *Jak vás vnímalo okolí, když to ještě nevěděli, že se u vás začaly objevovat mimča?* R: Nepotkala jsem se s ničím špatným. Kdo mě potkal, tak se zeptal — jak píšu blog, takže lidé věděli, co to čtou — někde v cizím prostředí to ani nevysvětluju, přijde mi to přirozené. Asi jsem magor (smích)vždycky jsem se s každým domluvila, nic špatného jsem nezažila.

Příloha č. 8: Rozhovor F

Paní B. je pěstounkou teprve dva měsíce. Ihned po zařazení do evidence k nim byly svěřeny dvě romské holčičky v poměrně nízkém věku. Dříve pracovala se seniory. Chtěla změnu, práci, kde může ještě něco změnit a pomoci. Věkem se blíží šedesátí let, má čtyři dospělé děti a vnuka. Působí na mě klidně, mile a prakticky. Má velkou oporu v rodině. Rozhovor proběhl na zahradě u rodinného domu, kde si děti hrály s jejím synem.

T: *Tak na začátek se vás zeptám, jak jste se dozvěděli o PPPD a co bylo motivací pro to, abyste se o to zajímali a chtěla to dělat?*

R: Úplně první popud byl z televize — nějaký pořad — nejdřív jsme zachytili jen kousek — mluvili o dětských vesničkách a dál rozebírali to, že je to sice hezké, ale není to ono. Někdy tam jsou děcka, jakoby z rodiny, že jich tam je šest, osm, ale někdy jsou stejně namíchané a někdy to tam nedělá dobrotu — a pak na to konto začali mluvit o PP, akorát s tím, že už — je nám tolik, kolik nám je — tak jsme nechtěli jít do trvalé, ale vybrali jsme si tu přechodnou, protože kdykoliv se dá ukončit, pokud nastane nějaký zdravotní problém. Můžeme ten jeden koloběh se ctí ukončit a nikomu tím neublížíme, ani dětem, ani sobě. Takže proto PPPD.

T: *A co bylo vaším motivem, jestli jste chtěli pomáhat dětem —*

R: Teď to řeknu blbě — není to syndrom opuštěného hnízda, ale jsme měli děti, a jak začali postupně dospívat a odcházet z domu, tak jsem zjistila, že mi malé děti chybí. Bylo prázdko. Předtím jsem spoustu let dělala v domově důchodců. Tady je vidět taková naděje, ještě můžete něco dokázat. Je to mazec, jsem z dětí večer utahaná, ale je to veselé. Kdežto v tom domově důchodců, tam, i kdyby jsme se rozkrájeli, tak každý zemře, ty lidi už tam s tím přicházejí, už ani většinou nedovedou mít z něčeho radost a tak — to byla moje motivace.

T: *Jak váš partner nebo rodina s tím souhlasili, jak se na to dívali?*

R: Tak v postatě, do poslední chvíle jsme nevěděli, do čeho jdeme. Nejstarší dcera už je vdaná, ta má syna, máme tedy vnouče — takovýhle vnouče (ukazuje na jednu z holčiček) akorát kluka, takže ti si spolu vyhrajou. Dva dospělí synové, 24, 23, sice se tu ještě pohybují, ale už moc ne — nejvíc rozpacitá byla asi — nejmladší dcera, té je sedmnáct let, protože byla zvyklá, že se všechno točilo kolem ní, a najednou se tady objevil někdo další, kdo vyžaduje pozornost a potřebuje ji. Ta z toho byla ze

začátku divná — ale to je to, že už všichni mají svůj život a jednou za týden tady dohromady trávíme víkend, tak i s těmi dětmi si vyhraji. Podporu mám.

T: *Vy jste byli na přípravném kurzu tady v Hradci?*

R: V Jaroměři, Diamant.

T: *A jak to bylo dlouhé, než jste byli zařazeni do té evidence?*

R: To trvalo to přes rok. Když jsme se přihlásili, tak oni čekali, než se udělá skupina. Začalo nás sedm, dokončili jsme ho čtyři, ti zbývající postupně odpadli — (hovoří s holčičkami) — Takže přes rok, od toho prvního zápisu na sociálce, než jsme se dopracovali k výsledku —

T: *Bylo to složité?*

R: No — nepřišlo mi to složité, co se týče z našeho úhlu. Ale přišlo mi neskutečné to papírování a úřadování okolo. Na to, že už to bude třicet let, co jsme se nechávali na Václaváku mlátit a tak, aby se odstranila byrokracie — neskutečný, všechno na osmi papírech, třikrát podepsat a nejlepší je, že v dnešní době počítačů, to musíte podávat znova, nejde to poslat přes počítač. Musíte to předávat na čtyřech místech, a ještě jeden výtisk poslat do Prahy, nebo nevím kam — to si myslím, že spoustu lidí odradí a zpětně finanční úřad. A to jsou úřady, které by spolu mohly spolupracovat. Mně to nevadilo, dělala jsem dvanáctky, takže jsem jeden den byla v práci, druhý den jsem měla volno, takže jsem tohleto mohla naplánovat, nebo mi holky vyměnily službu, když bylo potřeba. Ale manžel pracuje od pondělí do pátku a měl s tím problém. Takže říkám, tohleto může spoustu lidí odradit. Chápu, že je potřeba nás proklepnout — tak prostě jsou to děcka, které mají problémy, tak je nemůžou svěřit někomu, kdo má sám problémy. Ale určitě by mohly úřady lépe spolupracovat. Spousta těch — když po nás chce něco stát, tak to musí být do tří dnů a když chceme něco mi po státě, tak půl roku žádná doba. A to manžel by vám to řekl líp, on je na ty úřad vyloženě vysazený. Já s nima zas tak moc nevyjednávám, on teda je — co se týče pracovně — občas i po soudech, takže — ten vůbec z toho byl na nervy, to se přiznám. Kdyby nebyly počítače, tak to pochopím, ale dneska kliknete a přeletí to půlku světa a ten dokument si vytisknete a máte ho i podpisem.

T: *A kolik vás prošlo z té přípravy do evidence?*

R: Čtyři, jenom čtyři páry. Tam ti jedni — tak oni nám to nechtěli ani říct, my jsme si na ně ani kontakt nebrali — tam ti jedni skončili z důvodu toho, že podle výsledků těch testů, jim doporučili, aby dělali dlouhodobou PP, a tam si myslím, že se pán toho trochu zalekl, protože — tak už mu bylo taky přes padesát. Vezmete si tohle, to

je krásný (ukazuje na holky), ale když si k tomu přidáte 15 let, abyste ho aspoň nějak doprovodili — když vám je padesát, tak už začne přemýšlet, dobře bude mi pětasedesát, jestli já ráno vůbec dovedu vstát z postele, takže z tohohle důvodu si myslím, že je ta PPPD vhodnější pro starší páry. Mladší kdyby šli do dlouhodobé, ale ti většinou tak nějak čekají, že budou mít svoje a plánují kariéru, nebo takový — Ono s tímhle tím (ukazuje na holky) nemůžete ani na dovolenou, protože mi vlastně vůči nim nemáme — máme veškeré povinnosti a žádná práva. Já nemůžu dát holčičkám propíchnout uši, přestože ta starší poskakuje, že chce náušnice, protože moje sestra, tady byla, a má v jednom uchu čtyři, tak jsme jí pak pořídili klipsu, aby měla aspoň něco. My bysme jim vlastně neměli dát ostříhat vlasy, nemůžeme nic. Já jsem říkala, dcera bydlí za Rychnovem, tam mají hodně klíšťata, říkala jsem, že bych dala ráda holky očkovat, protože tam s nima chceme jezdit, nemůžu. Já můžu jim dát maximálně povinné očkování, co mají předepsané od státu, ale sama už nemůžu nic vybrat. Takže — (přišel syn) —

T: *A jak dlouho máte holky?*

R: Holky máme necelé dva měsíce.

T: *A zařazení jste byli* —

R: Zařazení jsme byli posledního ledna a prvního února nám volali, jestli teda jako můžu, jestli se toho nebojím, to bylo opravdu rychlé. Nebylo žádné rozhodování, řekli jsme dobře.

T: *A holčičky jsou teda z biologické rodiny a budou se tam vracet?*

R: Tam je trošku problém, protože holky mají každá jiného tatínka, jeden by měl zájem, maminka je taková, že sice projevovala zájem, ale když jsme jeli na setkání, tak volala z Londýna, jestli může s holčičkami mluvit. Jediný, kdo by měl opravdový zájem je babička, ale už je to vlastně jejich prababička, takže nevím, jestli jí je dají.

T: *Tak kontakty máte nějak pravidelně?*

R: No, začali jsme — jednou za 14 by se mělo jezdit, hlavně tedy s babičkou. Zatím na úřadě a pak — když to půjde, budu holčiny vozit k babičce domů. Bylo by to škoda, kdyby se to přerušilo, protože holky jsou bezvadné. Ale — připravovali nás na to, že k nám přijdou cizí děti a budou vyděšené a budou se bát, a prostě třeba nebudou mluvit a budou se před náma schovávat v koutku. Manžel z toho byl na větvi. Já jsem mu říkala: „Neboj, oni nás připravují na tu nejhorší verzi“. A prostě — nám sem přivezli holčiny naprosto cizí lidi, holky takhle natáhly ruce, ta starší

řekla: „Ahoj, teto.“, a byly naše, rozrazily dveře a byly tady doma. Naprosto žádný stres, žádný strachu.

T: *Tak to možná bylo tím, jestli ta mamka se o ně nestarala, tak byly zvyklé na další lidi —*

R: Asi, asi — Jakoby ta mladší mě přišla chvílemi smutná, jakoby něco hledala. Ta starší je to asi 14 dní říkala, já bych jela za mámou. Já říkám, že nemám na maminku telefon a ona až mě zavolá, tak budeme moct jet. Takže ona vlastně po měsíci si vzpomněla — Na babičku vzpomíná hodně, tam je to dobrý, babička s nima byla asi hodně —

T: *Tak máte asistované kontakty, že máte klíčového pracovníka?*

R: N, tak jako pracovně máme — ale v podstatě jsme se dohodli, že to není nutné. My v Rychnově — tam jsou bezvadné sociální pracovnice, sedíme si, asi v poloviční místnosti, oni občas nakouknou, jestli je všechno v pořádku. Takže dobrý —

T: *Tak se vás zeptám obecně, jaké vidíte pozitivní a negativní přechodné péče?*

R: No, určitě si myslím, že tady — třeba ta starší — (hovoří s dětmi) — jako tahle starší má hrozně ráda děti, takže by jí udělalo radost, kdyby měla kolem sebe houf dětí — říkali nám, ať jí dáme čas, a pak se zeptali, jestli by ji nevzali do školky — tady —

T: *Když jsem se bavila s paní Z., tak říkala, že potřebují také souhlas do školky —*

R: Takže to jsou věci — jako pro nás spoustu nepochopitelných — ty lidi jako my, tak to dělají, aby dětem pomohli, a stát jim hází klacky pod nohy — protože maminka je v Londýně — tak kdo dá k čemu souhlas, no —

T: *Je tam nerovnost v těch právech, je dobře, že ti rodiče je mají, ale ten pěstoun je strašně v nevýhodě —*

R: No, jsem znevýhodnění — my vlastně na všechno musíme žádat, po republice můžeme s nima kdekoliv, ale kdybysme chtěli na dovolenou, tak nemůžeme.

T: *Tak jsou tam nějaká negativa, nebo rizikové situace?*

R: Nevím, nedovedu si představit. Ta mladší si na mě hodně rychle zvykla, takže nevím, jak to bude, až ji budeme předávat dál, po té době — nedovedu si to představit — To bude největší problém, nevím jak pro ně ale pro mě určitě. Ale dovedla jsem nechat odejít vlastní děti, musím zvládnout i tohle. Jsou tady jakoby na táboře.

T: *Tak jste se sžili rychle —*

R: Holky se tady rychle zabydlely, to pro nás bylo asi největší překvapení —

T: *Myslíte, že je nějaká skupina dětí, pro kterou ta přechodka není dobrá, není vhodná, třeba děti s výchovnými problémy, nebo těžce zdravotně postižené?*

R: To právě si myslím, že zrovna u toho zdravotního je ta rodina lepší než nějaký ten ústav, protože, když se tomu jednomu věnujete, tak mu vždycky dáte víc, než když jich máte třeba šest. A v té rodině, se ta pozornost rozloží, tak jo ne vždycky — někdy jsem tady taky celý den sama — mezi ostatní členy. Pohybují se tady okolo nich lidi, kteří sice odcházejí, ale zase se vrací. Mají už jistotu. Ráno, když jsou vzhůru, tak stojí u okna a mávají, když odchází —

T: *Jak reagovalo okolí, že najednou máte doma malé děti, ke všemu romské?*

R: Většinou říkali: „Místa máte dost, tak proč jenom dvě?“ to nikomu nevadilo. Negativní reakce nebyly žádné. Tak tady je vyhlášený dům — je tady jedna taková romská rodina, s paní jsem ležela v porodnici, já jsem měla třetí, ona asi šestý a tak s tou se občas pozdravíme — Jako, už se o tom asi mluví víc, ze začátku to bylo pro lidi v okolí větší šok, teď už to je takové — už se to dostalo do podvědomí —

T: *Mě třeba překvapilo, že tady v M. jste dvě a je to taková malá vesnička a v D. taky na malém městě —*

R: To byl na jednu stranu problém — my jsme na jednu stranu chránění, já sem věděla, že tady v M. někdo je, nemohla jsem se dopátrat toho, kdo to je, my jsme se pak s paní Z. domluvily úplně z jiného konce — Ale — máme problém se o sobě dozvědět, to až pak v tom cyklu příprav se setkáváme. Ale před tím, jsem vlastně nevěděla, koho se zeptat. Na počítači najdete spoustu informací, ale to není jako si sednout a popovídat.

T: *No, ona paní T. píše dokonce blog —*

R: No, ono s tímhle tím nemám kdy — (smích) — maximálně tak večer, když usnou, než usnu taky —

T: *A vy je máte ještě v předběžném opatření, nebo už jsou rozsudkem v přechodné?*

R: Jo, rozsudkem jsou v PPPD, ale — co bude dál —

T: *A s tou rodinou někdo spolupracuje, nějaká sanace rodiny?*

R: To nevím, to jde všechno mimo mně. To zařizují ty sociální pracovnice. Ono těžko spolupracujete po telefonu, když maminka to strašně chtěla, měla se dostavit na kontakt a prostě si odletěla, takže to asi bude těžké, nějaké vyjednávání — na druhou stranu, holky jsou tady spokojené, jsou strašně rády venku, ale na druhou stranu, ať jim dáme, co jim dáme, je to jiná mentalita a bylo by jim tisíckrát líp v mnohem horších podmínkách se stejnýma lidma — to jim chybí — ona to třeba

nedovede dát najevo, ale vyloženě na tu mámu si vzpomněla jednou — ty holčiny v něčem vyrůstaly a i když to muselo být hrozné, protože jinak by je neodebrali a to jim chybí. Říkám si, že i kdyby na rok na dva, by mohly k té babičce jít, že by to pro ně bylo lepší, než aby takhle —

T: *Ono se špatně hledají náhradní rodiny pro romské děti —*

R: To jednak a ještě ke všemu pro dvě. Aspoň trochu poznají — V ústavu by možná měli veškeré zabezpečení, tady ale kdykoliv přiběhne, tak ji někdo pochová.

T: *A vy s holkama dojíždíte k nějakým specialistům, lékařům?*

R: V podstatě byly v pohodě, máme se objednat do Hradce k paní doktorce z dětského stacionáře, aby napsala papír, že jsou v pořádku, že když pak děti přecházejí do trvalé, tak chtějí k tomu potvrzení o zdravotním stavu, a že tahle paní doktorka je na to specialistka.

T: *A píšete dětem nějaký deník?*

R: Snažíme se — hustili do nás, každý den pár vět, já píšu třeba jednou za týden, když ty dny jsou jeden za druhým stejné. Tak spíš píšu, když nějak jedeme, narozeninové fotky a takové věci — to se tam snažím dát — ale každý den, si myslím, že má význam u miminka. Ale tady v podstatě — ta straší, to už je hotový človíček.

T: *A holky si přivezly nějaké osobní věci z domova?*

R: Holky přijely v tom, v čem přijely, ta menší byla zabalená jen do deky, kartička pojišťovny, rodný list — naprosto nic. To jedno oblečení, co měly na sobě a hotovo. Tam je nejhorší, že o nich vůbec nic nevíte.

T: *To by vám měl potom ten klíčový pracovník ty informace zjišťovat.*

R: Jo, pak zpětně nám dohledali. To všechno, každá chvíle byla pokus, omyl, jestli to dopadne, nebo ne. Nevíte, co jedí, než jsme se na něčem ustálili, tak naše slepice žraly instantní dětskou kaši a chleba s marmeládou a králíci měli oloupanou mrkev.

T: *Jak vidíte, že tady budou holky dlouho? Myslíte, že to dovrší toho jednoho roku?*

R: Spíš asi jo — opravdu — to je na té rodině. Ona i ta babička povídala, že byla asi ze 16 sourozenců, tak kdyby se o ně postaral někdo ze širší rodiny —

T: *Tak oni jsou tady z kraje?*

R: Jo, z Rychnovska, ale přivezli je z Pardubic, protože se tam s nima maminka potloukala — ale když poprvé volali, tak to volali z Chocně —

T: *Ještě se vás zeptám, jestli si myslíte, že tam něco je, co by se mělo zlepšit v celém tom procesu PPPD, co by se mělo řešit, není to stoprocentní?*

R: No myslím, že když tady budou ten rok, že to dítě si zvykne hodně a přejme i hodně našich — zvyků — tohle je dlouhá doba na ty malé děti. Jo, přechodná — já bych to viděla, tak dva, tři měsíce. Oni si potřebují ty kontakty. Ta starší nemá naprosto žádné zábrany, s každým se baví a s každým by odešla. Když jsme byli na procházce, tak jsem ji musela pevně držet, protože ona na každého ahoj a dobrý den a můžu jít s tebou.

T: *Až zažijou chod té normální rodiny, tak si zvyknout —*

R: Ono to je asi i tím, že maminka s nima jezdila po širokém příbuzenstvu, nebo kde kdo je nechal bydlet — Jako jediný problém my přišlo to vyjednávání se státem — v tomhle směru — tady by se dalo určitě co zlepšit. Zlepšovat by se mělo začít ještě před tím, než ti nezodpovědní rodiče budou mít děti, ale to je těžké, pokud vyrůstali v ústavech a neměli se kde naučit navazovat vztahy.

Příloha č. 9: Rozhovor G

Respondentem rozhovoru je paní R., referentka sociálního odboru. Rozhovor probíhal v kanceláři městského úřadu a byl poměrně rychlý. Bylo patrné, že paní R. se v náhradní rodinné péči pohybuje již dlouho, měla velký přehled a získané informace byly pro mě cenné. Je velkým zastáncem přechodné pěstounské péče. Po skončení rozhovoru jsme diskutovaly o tématu baby boxů, protože do zdejšího baby boxu byl před měsícem uložen chlapec a zajímalo mě, kam směřovaly jeho cesty. Momentálně je právě v přechodné pěstounské péči a čeká na přidělení oficiálního jména a vyřízení všech nutných dokumentů.

T: Nejdříve bych se zeptala, co vy ve vaší pracovní pozici, jako pracovnice sociálního odboru, děláte v rámci PPPD?

R: Co se týká pěstounské péče na přechodnou dobu, tak jsme doprovázející, a — toto děláme, jsme doprovázející.

T: Takže, když k vám přijde někdo, kdo by chtěl být pěstounem, tak mu poskytnete informace —

R: Tak to už jsme ta doprovázející, to už jsme trochu dál. Ale samozřejmě, klienti se k nám přijdou zeptat a my poskytujeme veškeré informace o PPPD, získají od nás tiskopisy, které si vyplní a donesou je k nám, a potom s tím dál pracujeme. Rodinu navštívíme a uděláme s ní rodinnou anamnézu a to se všechno u nás zpracovává a zasílá se to na Krajský úřad v Hradci Králové.

T: A v rámci toho doprovázení?

R: A v rámci doprovázení s těmi rodinami pracujeme, pravidelně je navštěvujeme, nejméně teda jednou za dva měsíce, jsme s nimi v kontaktu, i oni k nám chodí na úřad a jsme s nimi v mejlovém kontaktu a telefonickém kontaktu.

T: A pracujete i s biologickou rodinou?

R: Pracujeme s biologickou rodinou, pokud to jsou děti, které mají v našem správním obvodu trvalé bydliště. Jinak by s biologickou rodinou měli pracovat tam, kde děti mají trvalé bydliště, to si myslím, že je veliký kámen úrazu, že to nějak není legislativně zachyceno a trochu nám ti biologičtí rodiče, v některých případech, unikají, což se domnívám, že je špatně, protože PPPD by měla směřovat k tomu, aby se to, pokud to jen trochu jde, aby se děti vrátily do své biologické rodiny, kdy z vážných důvodů byly z rodiny odebrány, tak je potřeba s tou rodinou pracovat. To

cítím jako velikou slabinu, že to tady nefunguje. Neříkám, že se s tou rodinou nepracuje, někdy ta rodina je — není k sehnání, ale měla by to být taková priorita.

T: *A někdy je i pozdě, že nastoupí pozdě ta práce s rodinou a že by nemuselo ani k tomu odebrání dojít.*

R: Taky se to někdy stane, tady u nás chybí organizace, které se zabývají sanací rodiny, které by teda pomohly té rodině natolik, aby se ty děti nemusely odebírat.

T: *Tak já se vás zeptám, co vy osobně si myslíte o PPPD, jaké tam vidíte pozitivita, třeba v rámci, když se porovná pobyt v nějakém ústavní zařízení a v rámci toho, když je v rodině, kterou třeba i za nějakou dobu opustí, ale přeci jenom tam je?*

R: Já se domnívám, že je to určitě výborná věc, každopádně je dobře, že ta PPPD je. Protože můžu ze své praxe porovnat jak děti, které vyrůstaly v kojeneckém ústavu nebo, které jsou v pěstounské rodině na přechodnou dobu. A to je nesrovnatelný, ten vývoj je a to je veliké pozitivum. Máme zkušenosti hlavně s dětmi, které jdou přímo z porodnice do pěstounské rodiny a vyvíjejí se tam velmi dobře. Ty obavy, které byly, že nebudou mít takovou zdravotnickou péči, která by byla poskytována v ústavech, tak to se z mého pohledu vůbec nepotvrdilo. Tak ty děti mívají často nějaké zdravotní obtíže, ale ti pěstouni dojíždějí k odborníkům, funguje to, je to — a vyvíjejí se v rodině velmi dobře, dělají větší pokroky. Můžu porovnat, když jsme měli dvě holčičky, ta jedna byla rok nebo dva v kojeneckém ústavu a její sestřička potom byla puštěná tady u pěstounů PPPD, tak ta holčička, co byla u pěstounů, byla úplně dál, měla mnohem větší pokroky. Já jsem jednoznačně pro PPPD a bohužel zrovna nemáme dostatek pěstounů pro starší děti, ale já jsem osobně příznivec i těch starších dětí, i pro ně je to mnohem výhodnější než ústavů. To bych řekla, že je to poškozuje ještě mnohem víc. Dítě, které vyrůstá do patnácti let v rodině, a potom, právě proto, že nejsou v rodině, nebo je jich málo, tak když jde pak do ústavu, tak je to pro ně velký problém.

T: *Ale když vy někoho oslovíte, aby přijal dítě do PPPD, i když bude starší, tak pěstoun má povinnost dítě přijmout.*

R: To je trošku problém. Jednak ty pěstouny oslovuje krajský úřad, který má seznam pěstounů toho celého kraje. Když PPPD začínala, došlo, podle mě, k nešťastnému kroku, že se jim řeklo, že to budou právě ty miminka, aby nemusely děti do kojeneckého ústavu. A oni se ti pěstouni se teď brání, že starší děti nechtějí. Takže pokud ten pěstoun řekne ne a nemá k tomu nějaký velmi závažný důvod, tak by mělo dojít k tomu, že bude i vyřazený, to aby jsme je zase ne — tohleto úplně — je to

složitý. Těch pěstounů nemáme tolik, pokud řekne ne, správně by mělo dojít k vyřazení. Je pravdou, že máme pěstouny, kteří se velmi dobře starají o miminka, dělají tu pěstounskou péči úplně skvěle a ale dítě starší, v pubertálním věku ne a jako to dilema vyřadit je, to by byla škoda. Je to běh na dlouho trať. Já jsem pro to, aby starší děti měly také tuto šanci. Ti pěstouni se musí hledat.

T: *A vidíte nějakou skupinu dětí, pro kterou ta péče není vhodná, ta přechodná?*

R: Já si myslím, že je vhodná pro všechny děti, pokud teda na to ten pěstoun má. Myslím si, že i děti, které mají nějaké výchovné problémy, pokud mají pěstouni volnou kapacitu, aby se jim věnovali, tak prostě — Tak i na seminářích, kde už s tím nějaké zkušenosti mají, takže ano — Takže já osobně — jediné děti, které jsou velmi těžce zdravotně postižené, které musí mít krmení sondou, nebo potřebují lékařský dozor dnes — a denně nebo ve dne, v noci, tak tam ano. Ale třeba ne — děti s downovým syndromem, se naopak — s tím mám zase já zkušenost, teda v klasické PP, kde měli dítě s tímto postižením a vyvíjeli se v rodině velmi dobře.

T: *A tak vidíte nějaká negativa PPPD, nebo rizika?*

R: Negativa, negativa — rizika jsou to, že děti jsou v té rodině a co potom dál? Takže, zákonem je dán rok, ten rok se jeví teď jako nedostačující. Samozřejmě je lepší co nejkratší doba, ale někdy je potřeba i delší doba. A největší problém, mě se jeví, že nemáme dostatek pěstounů, klasických pěstounů a ty děti v podstatě hrozí, že nebudou mít kam přejít, ta biologická rodina se nestabilizuje a pak už zbývá ústavní zařízení, což já považuju za veliký, veliký problém. Takže, aby se to nestávalo, musí se zintenzivnit práce s biologickou rodinou. Já to považuju za prioritu a dovoluji si říct, že nám se to tady daří. Ne ale u každého, základy neumíme. Takže je potřeba, aby byli klasičtí pěstouni, a tam se domnívám, aby to bylo legislativně — aby dostali dobrou — aby za to byli lépe ohodnocení. Možná se zdá, že to jejich finanční ohodnocení je vysoké, ale není. Aspoň z mého pohledu — takže — v tomhle já vidím velký problém.

T: *A stalo se vám tedy, že ta PPPD přešla do té klasické, dlouhodobé?*

R: Ne, to se nám zatím ještě nestalo. Ale máme teď třeba holčičku, která už bude skoro rok, ne bude to rok v květnu, v PPPD a ale ta pěstounka říkala, že pokud by ji měla dát do ústavu, tak si ji vezme do dlouhodobé pěstounské péče. Naštěstí se to vyřešilo, už se připravují klasičtí pěstouni, ale přiznám se, že se toho bojíme —

T: *A oni jsou v té rodině dýl, tam je ještě to předběžné opatření —*

R: Ano, tak to je. Tím se to vlastně protahuje, dovolím se říct, že uměle, ono ani legislativně to není tak úplně jasné, i každý soudce, si dovolím říct, že k tomu přistupuje jinak, některý bere ten rok i do toho předběžného opatření, ale s tím jsem se ještě nesetkala. Ten rok se bere od rozsudku, kdy se dítě svěří rozsudkem, ne usnesením do PPPD. Ale máme i děti, které jsou v rodině už druhým rokem a ta situace se řeší a měly by se vrátit do biologické rodiny. Měli jsme případovou konferenci, na které jsme konstatovali, že ten rok — ta doba se nedá ohraničit. V případě tady těch dětí — a to byli sourozenci — že to byla doba krátká, aby se ta rodina stabilizovala a pro sourozeneckou dvojici či trojici je to skoro zázrak najít pěstouny. Takže o to je to složitější.

T: *Vy byste jako ideální dobu té přechodky viděla kolik let?*

R: No, léta určitě ne. Já bych ideální dobu, pokud se to týká opravdu miminek, tak do těch čtyř až pěti měsíců, aby nebylo tolik navázané — to se někdy podaří, na tu pěstounku a ten přechod pro to dítě — a zase už ty zkušenosti máme — je dá se říct je plynulý. A zase u těch pěstounů — podařilo se nám, že se miminko vrátilo i do vlastní rodiny — takže to není tak bolestivé. A pokud je to u těch starších dětí do půl roku nejdéle rok. Ale je pravda, že u toho staršího dítěte, se mu dá ta situace vysvětlit, a dá o tom s ním komunikovat a zase ty děti si přejí vrátit se do biologické rodiny. Je tam delší úsek pracovat s rodinou a nevidím to špatně. A ten kontakt s biologickou rodinou, to bych taky chtěla říct, aby se — pokud to teda není maminka, která se rozhodne dát dítě k osvojení — ale i přes to s maminkou, která dala dítě k osvojení, je nutné s ní pracovat. Měla k tomu velmi vážný důvod, a pokud se jí nabídne pomoc, je možné že se změní. A když se jim nabídne pomocná ruka —

T: *Ona tam má jakou tu lhůtu, kdy se může rozhodnout?*

R: Ona má lhůtu, maminka, vlastně do — může po šestinedělí podepsat souhlas k osvojení, nejdříve po šestinedělí, ihned nebo později, dřív to možný není. Musí ho donést k soudu. A od toho podpisu běží ještě tři měsíce — čas tam je. A já ze své praxe, kterou už nějaký rok mám, se domnívám, že je to dobře, aby ten rodič měl čas na rozmyšlenou, a v té době by se měla oslovit i rodina biologická, příbuzní rodiče, sourozenci, jestli by si dítě nevzali do péče. Ale s tím já se trochu peru, pokud nám tady ta maminka řekne, že si to nepřeje — a teď co, my musíme vycházet z toho, že dítě má právo vyrůstat ve své biologické rodině, takže být u rodiče nebo příbuzných,

a maminka, když nechce — s tím já mám trošku — nejsem si jistá — tedy jistá bych si měla být v tom, že dítě má právo —

T: *A vy, když doprovázíte rodinu, také děláte asistované kontakty s biologickou rodinou?*

R: Ano a to považuju za velmi užitečné.

T: *A vidíte tam nějaká rizika v rámci kontaktu s biologickou rodinou?*

R: Tak — mohou nastat nějaké konflikty, ale zase — začíná to tím prvopočátkem, kdy dítě jde do péče, ten rodič musí být správně informovaný, i několikrát mu říct, aby věděl, co se děje, proč jde do PPPD, jaká má práva, že je dál zákonným zástupcem dítěte, tohle je velmi důležité. Aby to věděl a bylo mu to vysvětlováno. Někdy se setkáme s tím, že řeknou, ať jde dítě raději do ústavu. Já jako rodič tam cítím ohrožení, bude mít další maminku — a mě jako maminku nebude chtít — to je potřeba vysvětlovat, mluvit o tom. Ale i těm pěstounům — oni s tím taky můžou mít problém, protože si říkají, on tomu dítěti ubližoval a jak to bude dál — rozhoduje jako zástupce o důležitých věcech. Pracovat se všemi stranami, když to řeknu. I pro to dítě to je zatěžující. Ale děláme to, a je to dobře a dovolím si říct, že je to užitečné.

T: *A u té přechodky jsou kontakty vždycky asistované, nebo nemusí být?*

R: Nemusí být asistované, ale já jsem teda nezažila, že by nebyly asistované.

T: *A můžou se kontaktovat, třeba ta biologická maminka s tou pěstounkou, nebo to vždycky jde přes vás?*

R: Většinou to jde — je to přes nás, prakticky ve sto případech. Ale — no — pokud tam to dítě dáváte, tak se kontaktují taky, mají na sebe telefony, domlouvají si schůzky pak i bez nás. I děti, které se budou vracet do biologické rodiny, pak jezdí třeba do té své vlastní rodiny na víkendy — je tedy možné, aby se pak kontaktovali vzájemně, to už ale musí mít na sebe — nějakou — vědět o sobě, znát se osobně, mít důvěru. Ale pořád ten, kdo to hlídá, monitoruje, jsme my. Vždycky to musí být ku prospěchu dítěte, protože rodič to vidí svýma očima a nějakým způsobem i ten pěstoun PPPD, ale vždy by to mělo být co nejméně zatěžující pro to dítě.

T: *A zeptám se, hodně se mluvilo o tom, že PPPD budou vykonávat ti pěstouni, protože je placeni, že budou dostávat peníze i v období, kdy u sebe nemají žádné dítě, tak jestli si myslíte, že v rámci, kdyby měl opravdu jen tu finanční motivaci, v rámci těch příprav, že vyeliminují ti —*

R: Já se domnívám, že ano. A já musím říct za nás — jak tady působíme, že tady to není finanční motivace. Pokud se pak propočítá, kolik berou, tak je to pak skoro

minimální mzda, takové miminko, to je péče 24 hodin a když přijdou s abstinenčními příznaky, proplácou celé noci, takže ti pěstouni se tam i střídají. Naprosto jednoznačně říkám, že to nedělají pro peníze a že to je — podfinancováno, a za sebe si dovolím říct, že měli by mít za to vyšší plat.

T: *Já jsem slyšela, že někteří ti pěstouni, ne zneužívají, ale využívají toho, že můžou čerpat ten rodičovský příspěvek, že si ho navýší a teď jsem tady četla, že by se to mělo zrušit od tohoto roku.*

R: Ano, pořád se to ještě nezrušilo. Tak to je pravdou, pěstouni berou nejen pěstounské dávky, ale mají i právo na rodičovský příspěvek. Snažíme se to těm pěstounům vysvětlit, že není fér, aby si zrovna vzali tu nejvyšší částku — všechno je v lidech, všechno je v nás — Ale myslím, že se nám to daří. Vysvětlit jim, proč by si neměli určit tu nejvyšší částku, že ta druhá rodina o to bude obrána — ale pro peníze to nedělají — to ne —

A že by byli třeba rok, půl roku bez dětí a brali peníze, tak to se nám taky nestalo. Mají přestávku mezi dětmi tak dva týdny a pak hned další dítě, děti. Potřebují si vydechnout a potřebují nabrat síly, čím déle tam to dítě je, tak jsou emočně — zasažení tím.

T: *A vy také pomáháte u procesu předávání, nebo je to v rámci doprovázejících organizací?*

R: Tak tím, že my jsme doprovázející organizace, tak taky pomáháme, nebo respektive se vytvoří plán toho předávání, a zase je to u každého dítěte individuální. Podle toho, kolik je dítěti let, jak dlouho byl v PPPD, vůbec jaká je to osobnost, jak to zvládá. Ale nikdy to není ze dne na den.

T: *Ono se to vlastně musí stanovit nějak dopředu, aby se to vešlo do toho jednoho roku, nebi než soud rozhodne o předání.*

R: No, to předání, to je taky propadem. Když se vybere vhodná pěstounská rodina, nebo osvojitelská rodina, to vybere krajský úřad, tak se potom seznámí s dítětem a stanoví se plán, podle toho, co jsme říkala před tím. A teď nastane problém se soudy, protože se musí načasovat, kdy podat návrh, aby to dítě přešlo. Je to na nás, na komunikaci se soudem, abychom našli společnou řeč, což se nám daří. A — podle toho, i podle setkávání, a zase — jak to prožívá, snažíme se to co nejvíce usnadnit. Dřív v kojeneckých ústavech se na dítě přijeli jednou podívat a další den si ho odvezli, to bylo na základě okresního úřadu. Tak se rozhodlo a dítě se z ústavu vzalo, což nebylo dobré. A — to postupné navykání na novou rodinu je pro dítě, lepší. Ale

taky se nesmí moc natahovat, to je pak trápení pro všechny strany. Je to v rámci měsíce až dvou měsíců.

T: *A vy, co tady máte pěstounské rodiny, tak mají své vlastní, se kterými žijou?*

R: Ano, mají všichni své biologické rodiny — biologické děti. To je i podmínka, aby ten pěstoun měl zažité rodičovství. Nemají - li to rodičovství zpracované, tak o to více se na přijaté dítě navážou.

T: *Mají už děti spíše dospělé?*

Mají — teď si promítám naše pěstounské rodiny — většinou dospělé děti, nebo kolem třinácti, čtrnácti let.

T: *Tam je vlastně ta věková hranice —*

R: Tak, nejdříve se říkalo, že by to dítě mělo být starší osmi let, aby bylo schopno pochopit ty souvislosti, a teď se řeklo spíše deset, jedenáct let — aby to bylo — tam je ale riziko toho, že u toho vlastního dítěte nastupuje puberta. Oni ty děti, které do rodiny přicházejí, mají rádi, je to hezké, ale trošku tuší, že dohled nad nimi bude menší, protože ta starost se přenáší na ty děti, které přišly a někdy dělají větší — lumpárny. :)

T: *A máte tady samotné pěstounky, samožadatelky?*

R: My ne.

T: *A hlásí se do PPPD?*

R: Hlásí se, vím, že ve východočeském kraji jsou. Já si myslím, že je o docela hodně těžké, že přeci toho partnera — nebo pak musí mít zázemí vlastních rodičů, kamarádů, které jí v tom pomohou.

T: *Tam je asi i větší riziko toho, že ta žena se připoutá na to dítě —*

R: Tam by ona, přesto, že je sama, by měla mít vlastní dítě a má to rodičovství odžité.

T: *Na závěr se vás zeptám, jestli vidíte nějaké oblasti, kde by se mělo něco zlepšit, vypilovat?*

R: To, co už jsem říkala. Určitě by se měla zlepšit práce s těmi — s biologickou rodinou, tam by se to mělo hodně zaměřit, měl by na to být časový prostor. Pracovat jak s dětmi, biologickou rodinou tak pěstouny. Nevidím jako nejšťastnější, že ty děti se dávají daleko. Respektive, abych t vysvětlila — třeba maminka porodila, uvedu příklad, v Hradci Králové, dá se dítě do PPPD naší, tady u nás a maminka má trvalé bydliště v Praze a tam mají také OSPOD, takže je to krkolomné, složitě to je potom. Takže ta dlouhodobá péče, nebo osvojení se vybírá tam, kde má ten rodič trvalé

bydliště, proto jsou velké vzdálenosti i ohledně toho předávání. Takže — a pak se ještě v tom zapojuje moc institucí, je to OSPOD, kde má dítě trvalé bydliště, pak pěstouni PPPD někde bydlí, taky tam jí OSPOD, soudy si to přehazují. Je to složité, ale i přes to přese všechno je to velmi dobře.

T: A *myslíte si, že je reálné, že by se vlastně měly redukovat ty kojenecké ústavy a ústavy pro děti do tří let, že by se do toho roku 2020 mělo svěřovat minimum dětí?*

R: Já se domnívám, že ano. Pokud budeme vycházet z toho, že máme pěstouny na přechodnou dobu a dovolím si říct, celorepublikově, že pro ty nejmenší je jich dostatek, a když všichni budeme pracovat, tak jak máme, tak to reálné je a já bych si to tak přála.